

SOUKROMÁ VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ ZNOJMO s.r.o.

Bakalářský studijní program: **Ekonomika a management**

Studijní obor: **Ekonomika veřejné správy a sociálních služeb**

PROBLEMATIKA ZAVEDENÍ STÁTNÍ MATURITY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor: **Lenka CHALABALOVÁ**

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Mirka WILDMANNOVÁ, Ph.D.**

Znojmo, 2011

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Problematika zavedení státní maturity* vypracovala samostatně a veškerou použitou literaturu a další prameny jsem řádně označila a uvedla v seznamu použitých zdrojů.

Ve Znojmě dne 21. 4. 2011

Lenka Chalabalová

Poděkování:

Ráda bych poděkovala Ing. Mirce Wildmannové, Ph.D. za cenné připomínky, vstřícnost a ochotu pomoc při zpracování této práce. Dále bych na tomto místě chtěla poděkovat ředitelům znojemských středních škol a jejich studentům, že mně umožnili provedení průzkumové části práce.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Autor **Lenka CHALABALOVÁ**
Bakalářský studijní program Ekonomika a management
Obor Ekonomika veřejné správy a sociálních služeb

Název: **Problematika zavedení státní maturity**
Název (v angličtině): Introduction of the New Secondary School-leaving Examination

Zásady pro vypracování:

Cíl práce: cílem bakalářské práce je analýza současného školství v České republice se zaměřením na ukončení středních škol maturitní zkouškou, a to na základě analýzy středoškolské politiky současnosti a výsledků a připravenosti nových maturit po generální zkoušce.

Postup práce:

1. Charakteristika školství, právní předpisy, organizace a řízení škol.
2. Možnosti financování ve školství - finanční zdroje základní a alternativní.
3. Problematika ukončení středních škol maturitní zkouškou, generální zkouška nové maturity a její výsledky.
4. Analýza názorů politiků, průzkum mezi studenty a učiteli ke státní maturitě, zhodnocení současného stavu.

Metody práce: analýza odborné literatury, legislativy, komparace, anketní průzkum a jeho vyhodnocení.

Rozsah práce: 50

Seznam odborné literatury:

1. KOTÁSEK, J., aj. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice*. 1. vyd. Praha: Tauris, 2001. 98 s. ISBN 80-211-0372-8.
2. KREBS, V., aj. *Sociální politika*. 4. přepr. a aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 2007. 504 s. ISBN 978-80-7357-276-1.
3. MOUDRÁ, I. *Postavení základního školství ve vzdělávacím systému České republiky*. Znojmo: Soukromá vysoká škola ekonomická Znojmo, 2010. 63 s., 7 s. příloh. Vedoucí bakalářské práce Ing. Mirka Wildmannová, Ph.D.
4. PEKOVÁ, J., PILNÝ, J., JETMAR, M. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. 3. aktualiz. a rozšíř. vyd. Praha: ASPI, 2008. 712 s. ISBN 978-80-7357-351-5.
5. ÚZ: Úplné Znění. *Školství: podle stavu k 27. 9. 2010*. Ostrava: Sagit, 2010. 480 s. ISBN 978-80-7208-825-6.

Datum zadání bakalářské práce: duben 2010

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2011

L. S.

Lenka CHALABALOVÁ
autor

Ing. Mirka WILDMANNOVÁ, Ph.D.
vedoucí bakalářské práce

Prof. PhDr. Kamil FUCHS, CSc.
rektor SVŠE Znojmo

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá základní charakteristikou veřejného sektoru, středním vzděláváním v České republice, právní úpravou, posláním a cílům vzdělávání, přibližuje financování tohoto sektoru a jeho kontrolu. Zaměřuje se především na ukončení středního vzdělávání maturitní zkouškou a zavedením její nové podoby. V praktické části je uveden způsob jejího provedení v maturitní generálce a ve vlastních fázích nové podoby maturit. Pro porovnání názorů politiků, žáků a veřejnosti je využito průzkumů. Porovnáváno je zavedení nové podoby maturitní zkoušky ve Slovenské republice a v České republice.

Klíčová slova: veřejný sektor, vzdělávání, střední školství, financování, rozpočet, maturitní zkouška, žák.

Abstract

My Bachelor thesis deals with the basic characteristics of the public sector, secondary education in the Czech Republic, legislation, educational function and objectives, and outlines the financing of this sector and its control. It focuses primarily on the completion of secondary education by a graduation examination in its new form. The practical section shows its implementation in the graduation rehearsal and in the respective phases of the exams. Using surveys, views of politicians, students and the public are compared. A comparison of the new forms of school-leaving examinations in the Slovak and Czech Republic is also made.

Keywords: public sector, education, secondary school, funding, budget, graduation, student.

Obsah

Úvod	8
1. Postavení školství ve vzdělávacím systému ČR.....	11
1.1 Vymezení pojmů k problematice školství.....	11
1.2 Vzdělávací politika – její cíle a principy.....	11
1.2.1 Postavení vzdělávání ve společnosti a jeho funkce	12
1.2.2 Vzdělávací politika ČR před rokem 1989 a změny po roce 1989	13
1.3 Základní charakteristika školství v České republice	14
1.4 Řízení školství.....	19
1.5 Organizace škol a školního roku	21
1.6 Statistiky odvětví školství	22
1.7 Dílčí shrnutí kapitoly.....	23
2. Financování školství	24
2.1 Financování škol ze státního rozpočtu	25
2.2 Financování regionálního školství	25
2.2.1 Působnost obce	25
2.2.2 Působnost odborů školství krajských úřadů.....	26
2.2.3 Hospodaření škol a školských zařízení	27
2.3 Rozpočet škol a školských zařízení.....	27
2.3.1 Rozpočtové zdroje regionálního školství pro rok 2011	29
2.4 Jiné finanční zdroje	30
2.5 Finanční kontrola v oblasti školství	31
2.6 Dílčí shrnutí kapitoly.....	32
3. Systém středoškolského vzdělávání.....	33
3.1 Postavení středních škol ve vzdělávacím systému ČR	33
3.2 Historie českého středního školství.....	36
3.3 Maturita jako způsob ukončování středoškolského vzdělávání	42
3.3.1 Historie maturit v českých zemích a jejich proměna do roku 1945.....	42
3.3.2 Poválečné období Československa a období socialismu do roku 1968.....	44
3.4 Současná podoba maturitní zkoušky v ČR.....	46

3.4.1	Názory na provedení státních maturit	46
3.4.2	Postoje některých politických stran ke státní maturitě	48
3.4.3	Podoby maturit ve světě.....	48
3.5	Generálka státní maturity v roce 2010	48
3.5.1	Hodnocení generálky státních maturit	50
3.5.2	Hodnocení maturitní generálky z pohledu žáků znojenských škol	51
4.	Státní maturity ve školním roce 2010/2011	53
4.1	Historie zavedení nové maturity	53
4.2	Záměry ministerstva školství pro nový model maturit	54
4.2.1	Náběhová (přechodová) fáze v roce 2011	55
4.2.2	Společná část maturit od roku 2012.....	57
4.3	Vyhodnocení anketních průzkumů k nové maturitě	58
4.4	Státní maturita ve Slovenské republice	61
4.5	Dílčí shrnutí této kapitoly.....	64
5.	Závěr	66
	Seznam použitých zdrojů	68
	Seznam tabulek	71
	Seznam použitých zkratek	72
	Seznam příloh	

Úvod

Problematiku nových tzv. státních maturit jsem si zvolila především proto, že se už více než 10 let hovoří o jejich uskutečnění a mnoho lidí, donedávna včetně mne, stále neví, o co vlastně jde. Docházelo a stále ještě i dochází k jejich změnám, odkladům, k testování maturit nanečisto na středních školách, které se dobrovolně přihlásily a podobně. Až v roce 2010 je schváleno jejich konání pro školní rok 2010/2011, když na většině středních škol proběhla v říjnu 2010 jejich generální příprava a to hlavně pro logistické prověření tohoto projektu. Celý proces a příprava projektu stály mnoho set miliónů korun, které by v případě jeho neuskutečnění byly vynaloženy zbytečně. Šlo zčásti i o prostředky unijní, jež by bylo třeba vracet. Projekt měl a dodnes má řadu příznivců i odpůrců. Nejenom mezi politiky, ale také mezi učiteli a jejich studenty. Z větší části z malé informovanosti většiny veřejnosti.

Chtěla jsem objektivně, z pohledu osoby, jež maturovala před mnoha lety, navíc zaměstnané v soukromé firmě mimo pedagogické dění, proniknout do této problematiky a nezaujatě popsat dosavadní poznatky o nových maturitách: jak jsou připraveny, proč je kolem nich tolik různých názorů a co vlastně je hlavní brzdou, proč nebyly zavedeny již dříve, i když byly zákonem schváleny. Jsem si vědoma, že poznatky jsem mohla čerpat především z internetových stránek oficiálních úřadů, kterých se tato problematika týká, z anket k této problematice a z vyjádření politiků, případně také z novinových článků. Méně pak z literatury k této otázce a to právě pro změny, ke kterým zde v průběhu přípravy docházelo a stále ještě dochází. Byly tak časté, že ucelená literatura přímo k problematice nových maturit mně není známa.

Bohužel nebudu moci využít prvních zkušeností z hodnocení průběhu nových maturit na středních školách, ale pouze neuceleného hodnocení po částečných generálkách. Nezapadá to totiž termínově do uzávěru práce, kterou píšu. Přesto jsem zvědava na konfrontaci závěrů této bakalářské práce a hodnocení prvního ročníku nových maturit. Bude mne zajímat, jak se podaří celý projekt zrealizovat: jaké budou názory vyučujících a především maturantů, jaké procento studentů si zvolí variantu obtížnější a jaké méně obtížnou a hlavně důvody, které k této skutečnosti studenty vedly. Bude mne zajímat též procento úspěšnosti maturantů při vlastní realizaci maturit podle nových kritérií a v neposlední řadě též nákladovost nových maturit.

Jsem toho názoru, že by nové maturity a jejich úspěšná realizace měly být pozvánkou k vysokoškolskému studiu na většině vysokých škol, a nemusely by být konány přijímací

zkoušky na některé VŠ. Maturitní zkouška by měla mít takovou standartní vypovídací hodnotu. Vše by mělo vést ke zkvalitnění studia na středních školách různých typů a následně také studia vysokoškolského.

Současný světový vývoj, rychlý růst ekonomiky v různých částech světa, objevy a společenský vývoj nutně vyžaduje vysoce vzdělané lidi, proto také každé zlepšení v tomto směru v České republice je žádoucí. Jen tak dokážeme udržet své postavení v Evropě a ve světě.

Hlavním cílem této práce je, na základě současných poznatků, **zhodnotit význam nových maturit pro úroveň vzdělání středoškolských studentů** a jejich přípravu především k dalšímu studiu na vysokých školách různých typů, ale také jako součást přípravy na budoucí praktické povolání v současném prudce se rozvíjejícím světě.

Práci jsem rozdělila do **čtyř hlavních kapitol**. V **první kapitole** popisují, jaké je postavení středoškolského vzdělávání ve vzdělávacím systému České republiky, jeho cíle, principy a funkce ve společnosti. V **kapitole druhé** stručně uvádím základní způsoby financování školství a způsoby jeho kontroly. Ve **třetí kapitole** se zabývám systémem vzdělávání na středních školách a obory, které toto vyšší sekundární vzdělávání poskytují, včetně způsobů jejich ukončení maturitní zkouškou. Pro porovnání uvádím způsoby ukončení středních škol v jiných státech. Podrobně se pak zabývám generální zkouškou maturit a jejím vyhodnocením. Ve **čtvrté kapitole**, která se již týká problematiky **státních maturit**, uvádím záměry, které vedly k uvedení nové podoby maturitní zkoušky do praktického života, model provedení státních maturit v školním roce 2010/2011 a vyhodnocuji anketní průzkumy k této problematice. Jednak vlastní, provedený na středních školách ve Znojmě a průzkum sociologický veřejného mínění s celostátní působností. Pro srovnání uvádím způsob provedení státních maturit na Slovensku, kde mají již pětiletou zkušenost s tímto typem maturit.

V **přílohách** uvádím přehledně sbírky zákonů a vládních, či ministerských nařízení, které se týkají problematiky školství a jeho financování, způsob provedení generálky maturitních zkoušek i kalendář a způsob provedení vlastní státní maturity v letošním školním roce 2010/2011.

Vedlejším cílem práce je na základě zjištěných skutečností **sdělit svůj názor na přípravu a zavedení nových maturit s uvedením kladných i záporných stránek nového systému zkoušek**. Jak jsem již uvedla, čerpala jsem především z aktuálních materiálů k této problematice, která se dotýká značné části naší populace. Jde o internetové články, novinové články, vystoupení zástupců politických stran i vedoucích politických

představitelů a především využití internetového portálu zřízeného k zavedení nových maturit MŠMT. Zatím k této problematice není žádná obsáhlejší naše literatura, která by mně byla dostupná. Při psaní práce mne upoutal sborník autorů z konferencí ke státním maturitám na Slovensku, který mně hodně pomohl k vytvoření názoru na novou podobu maturitních zkoušek i u nás.

Malý dovětek závěrem: původně jsem předpokládala, že ke kvalitnímu zpracování této práce bude stačit padesát normovaných stran. Když jsem však začala zpracovávat vlastní téma zavádění nové podoby maturitních zkoušek, bylo mně zřejmé, že nemohu vynechat nové názory, zkušenosti a připomínky k této podobě maturitních zkoušek, stejně jako nové materiály, jako na příklad vyřízení připomínek z maturitní generálky. Ty byly ale publikovány až v těchto týdnech, a nelze je opominout ani v této práci. Proto došlo k navýšení počtu stran proti původnímu záměru. Věřím, že to práci bude spíše ku prospěchu.

1. Postavení školství ve vzdělávacím systému ČR

1.1 Vymezení pojmů k problematice školství

Cílem této kapitoly je se seznámit s pojmy ve vzdělávací politice, členěním národního hospodářství, veřejným sektorem a vzdělávací politikou především v současnosti a členěním vzdělávací soustavy, řízením školství a jeho organizací.

Školství lze zařadit do všech čtyř sektorů národního hospodářství tj. soukromý ziskový, soukromý neziskový, veřejný neziskový a sektor domácností. Vzdělávání považujeme za základní lidské právo a také za univerzální lidskou hodnotu. Jeho cíle jsou odvozeny jednak z potřeb individuálních, ale také z potřeb společenských.

Veřejný sektor můžeme strukturovat různě, na příklad podle **resortů** jako je školství a kultura, dále podle **institucí**, neziskových organizací, které činnosti veřejného sektoru zabezpečují, organizují činnosti i samotné veřejné správy, např. v ČR to jsou tzv. organizační složky a příspěvkové organizace a potom také podle **procesů apod.** Do **veřejného sektoru patří vlastní veřejná správa**, která má specifické postavení, poněvadž **veřejný sektor řídí**, respektive organizace ve veřejném sektoru, ovlivňuje tak jeho efektivnost, dále pak např. **justice, policie, armáda, školství, věda a výzkum, sociální služby, zdravotnictví a v některých zemích i energetické hospodářství.**¹

1.2 Vzdělávací politika – její cíle a principy

Vzdělávací politice přísluší ve společnosti velmi významné místo a tím je její poslání.

Vzdělání je výsledkem dvou procesů, které spolu významně souvisí a to:

- **výchova** – je chápána jako formativní proces, ve kterém jsou záměrně utvářeny osobní vlastnosti jedince, jeho kvality morální i charakterové vlastnosti a v němž sám jedinec si současně osvojuje určité normy a způsoby chování ve společnosti,
- **vzdělávání** – je procesem, kde převažuje informativní aspekt a v němž jedinec si osvojuje a získává soustavu poznatků a dovedností.

Se vzdělávací politikou úzce souvisí také **kvalifikace**. Tu můžeme všeobecně chápat jako schopnost vykonávat určitou práci, nebo jako souhrn schopností, které jsou v určité době

¹ PEKOVÁ, J., PILNÝ, J., JETMAR, M. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*, s. 32-34

pro výkon určitých povolání vyžadovány. Mezi základní prvky kvalifikace patří i teoretické vědomosti všeobecného i odborného charakteru získané vzděláním, jimž náleží v rámci kvalifikace v současnosti stále větší a nezastupitelné místo.

1.2.1 Postavení vzdělávání ve společnosti a jeho funkce

Vzdělání není jenom zdrojem změn a inovací v kvalitě pracovní síly, ale má zásadní význam i pro rozvoj lidské společnosti, lidské osobnosti a celkové kvality života. Vzdělání plní řadu **funkcí** ve společnosti, na které je možno různě nahlížet, je to např. funkce **preventivní a nápravná, socializační a profesní, ekonomická a sociálně – kulturní**. Ekonomické funkce jsou spojovány se skutečností, že vzdělání není jenom efektem ekonomického růstu, ale dokonce i jeho významným faktorem. Sociálně - kulturní funkce vzdělání vyjadřuje širokou škálu souvislostí a vztahů mezi vzděláním a mimoekonomickou oblastí života společnosti.

Vzdělávací politika je souhrnem konkrétních činností a opatření, kterými vzdělávací subjekty usilují o naplnění rolí vzdělání ve společnosti. Vzdělávací politikou máme na mysli zejména zásadní legislativní opatření týkající se vzdělávacího systému společnosti, principů jeho fungování a metod praktického řízení, které se projevuje zejména v rozhodování o vzdělávacích institucích, v jejich organizacích, ve způsobu práce, dále v přístupu ke vzdělávání, v obsahu a cílech vzdělávání a také ve způsobech financování.

Cílem vzdělávací politiky je zajistit rozvoj poznávací a duchovní kapacity populace, jejího poznatkového fondu a fondu rozvíjení dovedností. Zajistit a rozvíjet také morálně hodnotové orientace lidí. V současné vývojové etapě stojí jak naše, ale také vzdělávací politika všech vyspělých zemí před velmi náročným cílem, kterým je zabezpečit, aby vzdělávací systémy vyhovovaly požadavkům společnosti postavených na stále vyšších znalostech. Vzdělávací politika je orientována na rozvoji jedince, je zařazena do politiky sociální, a proto vzdělání je nezbytným prvkem sociálního rozvoje. Od vzdělávací politiky se právem očekává, že vyřeší celou řadu často dosti protichůdných problémů, jako např. gramotnost, prosperitu a efektivnost, ale také zmírnění chudoby a nezaměstnanosti, etnické spory a konflikty, problémy narkomanie, a třeba i krize v rodině. **Shrnuto a podtrženo, očekává se od ní, že každé společnosti pomůže překonat současné problémy a zvládnout i ty, které před ní staví budoucnost, zvláště v dnešním globálním, rozvinutém světě. Jsou pro ni proto typické zejména principy: celoživotního vzdělávání a také internacionalizace ve vzdělávání.**

Rozhodující, ne ale monopolní, role ve vzdělávací politice musí připadat státu. Vzdělání je možno označit za netržní zboží, jehož vlastnosti a efekty ho předurčují tomu, aby bylo převážně zabezpečováno ze státních zdrojů. Vzdělávací politika musí proto působit nejen na instituce školské v rámci školské soustavy, ale i na instituce mimoškolské jako je výchova v rodině, masmédiá, či firemní vzdělávání. Důležitou součástí nadnárodní vzdělávací soustavy jsou také **evropské vzdělávací instituce**, to jsou aktivity zaměřené na vzdělávání a výchovu problémových jedinců, aktivity spojené s budováním informační sítě o vzdělávání, výměnné programy, studijní cesty a podobně.

1.2.2 Vzdělávací politika ČR před rokem 1989 a změny po roce 1989

V minulých letech byl celkově vývoj ve vzdělávací politice, podobně jako v jiných oblastech, deformován. Došlo k rozsáhlému zásahu **ideologie**, která školství jako celek postihovala. Je však třeba objektivně říct, že období socialistického vývoje nepřinášelo pouze negace ve vzdělávací oblasti, ale došlo i ke značnému nárůstu vzdělanosti naší populace, vzdělávací soustava se stala propustnou a byl rozšířen přístup ke vzdělání. Úroveň obecné vzdělanosti a profesní kvalifikace doznala nesporný vzestup. **Od vzdělávacích systémů vyspělých zemí jsme se však přesto vzdálili a to v mnoha ohledech.** Za **hlavní deformaci** je třeba považovat to, že jsme se **uzavřeli světu**, ale i potřebám jedince a společnosti, kde **stát měl výsadní monopol** ve vzdělávací politice a pozitivní roli sehrávala pouze rodina. **Změny prováděné v systému základní školy** vedly k jejímu rozkolísání a **k problémům také v soustavě středních škol a v sektoru zaměstnanosti.** Základní škola byla nadměru **unifikovaná a pro střední školy byla příznačná institucionální roztržitost a úzká specializace.** Podobná byla situace na **vysokých školách, které byly unifikovány** z hlediska koncepce, délky, obsahu výuky apod. Pro celý **školský systém platilo, že podcenil výuku jazyků, výuku počítačové gramotnosti a se zpožděním aplikoval koncept celoživotního vzdělávání a to zjednodušeně.**

Po roce 1989 byl odstraněn **monopol státu** a etablovala se zde řada **nestátních subjektů, soukromých a církevních škol.** Vzdělávací systém se stal pluralitním a vzdělávání se stává obecně sdíleným zájmem občanů, nestátních subjektů a samozřejmě také státu. Role státu se tak dostává do jiné roviny a je ji také třeba odlišně chápat ve srovnání s počátky transformace. Nejvýrazněji je poddimenzován rozvoj **vysokých škol**, kde zaostáváme za vyspělým světem nejvýrazněji.

K největším změnám po roce 1989 patří **autonomie škol**. Pozitivním jevem, ne bezproblémovým, je rozmach různých nestátních škol, které přispěly k rozšíření vzdělávací nabídky. Větší pozornost by měla být věnována, především ve středním školství a odborném středním školství, spoluúčasti podnikatelských subjektů. **Ani vzdělávání není možné ponechat výlučně v kompetenci trhu, tzn. nabídky a poptávky po vzdělávání.** Důraz by měl být dán na kvalitu a efektivnost a to by mělo být prvořadou důležitostí.²

1.3 Základní charakteristika školství v České republice

Školství a jeho koncepce je součástí vzdělávací politiky každého vyspělého státu. Této problematice je věnována velká pozornost, protože úroveň jednotlivých typů škol a školských zařízení má vliv na rozvoj každé jednotlivé země a to v oblasti hospodářské, sociální i kulturní. Z ekonomického hlediska školy a vzdělávání posuzujeme jako jedno z důležitých odvětví veřejného sektoru, které produkuje především veřejné statky a rozhodujícím způsobem tak přispívá ke kultivaci lidského potenciálu.³

Vzdělávací systém v České republice je tvořen soustavou škol a školských zařízení, který je definován **v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání označovaném též jako školský zákon** (dále jen školský zákon). Jeho účinnost je od 1. ledna 2005. Tento zákon mění zásadním způsobem úpravu vzdělávání ve školách a školských zařízeních, stanovuje jeho podmínky, vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání a stanoví působnost orgánů vykonávajících státní správu a samosprávu ve školství. Školský zákon vychází mimo jiné i ze základních práv a svobod zaručených listinou.⁴

Vysoké školství je řízeno samostatným **zákonem č. 111/1998 Sb., o vysokých školách**, v platném znění.

Za školství, jeho koncepci, stav a rozvoj celé vzdělávací soustavy odpovídá Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT). **Druhy škol a školských zařízení jsou uvedeny v příloze č. 1.**

² KREBS, V., aj. *Sociální politika*, s. 414-438

³ PEKOVÁ, J., PILNÝ, J., JETMAR, M. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*, s. 304

⁴ POLÁKOVÁ, H., aj. *Studium pro ředitele škol a školských zařízení. Základy práva*, s. 7

Vzdělávání je založeno na následujících zásadách:

- rovného přístupu každého státního občana České republiky nebo jiného členského státu evropské unie ke vzdělávání bez jakékoliv diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu a zdravotního stavu nebo jiného postavení občana,
- zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce,
- vzájemné úcty, respektu, názorové snášenlivosti, solidarity a důstojnosti všech účastníků vzdělávání,
- bezplatného základního a středního vzdělávání státních občanů České republiky nebo jiného členského státu evropské unie ve školách, které zřizuje stát, kraj, obec či svazek obcí,
- svobodného šíření poznatků, které vyplývají z výsledků soudobého stavu poznání světa a jsou v souladu s obecnými cíli vzdělávání,
- zdokonalování procesu vzdělávání na základě výsledků dosažených ve vědě, výzkumu, vývoji a co nejširšího uplatňování moderních pedagogických metod.

Obecnými cíli vzdělávání jsou zejména:

- rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi, mravními a duchovními hodnotami pro osobní i občanský život, výkon povolání nebo pracovní činnosti, získávání informací a učení se v průběhu celého svého života,
- získání všeobecného vzdělání nebo všeobecného a odborného vzdělání,
- pochopení a uplatňování zásad demokracie a právního státu, základních lidských práv a svobod spolu s odpovědností a smyslem pro sociální soudržnost,
- pochopení a uplatňování principu rovnosti žen a mužů ve společnosti,
- utváření vědomí národní a státní příslušnosti a respektu k etnické, národnostní a kulturní, jazykové i náboženské identitě každého,
- poznání světových a evropských kulturních hodnot a tradic, pochopení a osvojení zásad a pravidel vycházejících z evropské integrace jako základu pro soužití v národním i mezinárodním měřítku,

- získávání a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně vycházející ze zásad trvale udržitelného rozvoje a o bezpečnosti a ochraně zdraví.⁵

Vzdělávání poskytované podle školského zákona je **veřejnou službou**. Právnická osoba může vykonávat činnost školy a školského zařízení pouze za podmínky, že tyto činnosti má zapsány do rejstříku škol a školských zařízení, který je veřejným seznamem. **Školy a školská zařízení jsou zřizovány jako právnické osoby**. MŠMT, kraj, obec a svazek obcí zřizují školy a školská zařízení jako právnické osoby nebo jako příspěvkové organizace podle zvláštního právního předpisu.⁶

Jedna právnická osoba může vykonávat činnost jedné či více škol nebo školských zařízení, která jsou si rovnocenná. Ve školách a školských zařízeních zajišťují vzdělávání pedagogičtí pracovníci, jejichž činnost upravuje zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změnách některých zákonů. Kromě výše jmenovaných mohou být zřizovatelem také právnické osoby působící v oblasti školství Ministerstvo obrany, Ministerstvo vnitra a Ministerstvo spravedlnosti dle zvláštních předpisů jako organizační složky státu. Ministerstvo zahraničních věcí zřizuje školy a zařízení při diplomatické misi nebo konzulárním úřadu ČR jako součást těchto úřadů, registrované církve a náboženská společenství a ostatní fyzické osoby nebo právnické osoby, které zřizují soukromé školy.⁷

Jednotlivé stupně vzdělávací soustavy ČR

Vzdělávání rozlišuje školský zákon na **základní**, které je uskutečňováno denní formou, dále **střední**, **vyšší odborné**, které se uskutečňuje v denní, večerní, dálkové, distanční a kombinované formě vzdělávání. Nejvyšším vzděláváním je **vysoké**. Vysoké školy jsou právnické osoby, které uskutečňují akreditované studijní programy a programy celoživotního vzdělávání. Akreditaci uděluje vysokým školám MŠMT, na základě podkladů komise jím zřízené. Vysoké školy mohou být **státní, veřejné a soukromé**. Forma studia může být prezenční, distanční nebo jejich kombinace. Dále mohou být **univerzitní nebo neuniverzitní**.⁸

⁵ KOL. *Školské zákony*, s. 13-14

⁶ Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů. *Sbírka zákonů České republiky*.

⁷ KOL. *Školské zákony*, s. 24

⁸ POLÁKOVÁ, H. a kol. *Studium pro ředitele škol a školských zařízení*. Základy práva, s. 8

Do jednotlivých stupňů vzdělávací soustavy v ČR patří:

- **Předškolní výchova** - je dnes organizována především v mateřských školách a zahrnuje zpravidla děti od tří do šesti let, docházka není povinná, vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání a napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání.
- **Základní školství** – základního vzdělávání se povinně v ČR účastní každé dítě, vytváří základ pro celoživotní vzdělávání u celé populace. Kromě škol státních působí v ČR i základní školy soukromé a církevní s relativně malým podílem. Dokladem o dosažení základního vzdělání je vysvědčení o úspěšném ukončení devátého, popř. desátého ročníku základního vzdělávání nebo také vysvědčení o úspěšném ukončení 2. ročníku šestiletého gymnázia nebo 4. ročníku osmiletého gymnázia. Tato vysvědčení musí být opatřena doložkou o získání stupně základního vzdělání.
- **Střední školství** - se v ČR uskutečňuje ve třech druzích škol: všeobecné gymnázium, odborně technické, ekonomické, umělecké, zemědělské apod., na středních odborných školách a učňovské na středních odborných učilištích. Tento druh vzdělávání je zakončen buď závěrečnou zkouškou s výučním listem anebo maturitní zkouškou.
- **Vyšší odborné školy** - dříve to byl experimentální typ pomaturitního vzdělávání, od roku 1995 jde o samostatný vzdělávací stupeň. Studium na tomto typu škol je dvou až tříleté zakončené absolutoriem.
- **Vysoké školství** - je nejvyšším článkem vzdělávací soustavy v ČR. Změn toto školství doznalo již od roku 1999, kdy začal platit nový zákon o vysokých školách, kdy dosavadní vysoké školy přešly do skupiny tzv. veřejných vysokých škol. V ČR bylo v roce 2008 celkem 28 veřejných vysokých škol a ty měly 120 fakult, dále 2 státní vysoké školy (Univerzita obrany a Policejní akademie) a 42 soukromých škol, které z hlediska financování nejsou v podstatě závislé na státním rozpočtu. Studium na vysokých školách sestává z tříletého až šestiletého studia, které je zakončeno státní závěrečnou zkouškou a současně s obhajobou bakalářské nebo diplomové práce.

Přehled zákonů a vyhlášek, kterými se řídí školství v České republice uvádím v **příloze č. 2.**

Poslání školství

Základní lidskou potřebou je vzdělávání, které poskytuje školství. Vzdělávací soustava se zaměřuje na rovinu osobního rozvoje, začleňuje se do života společnosti, formuje a připravuje občana i pro pracovní život. Posláním škol a školských zařízení je

- **rozvoj lidské individuality** - zahrnuje podporu seberealizace každého jedince
- **zprostředkování historicky vzniklé kultury společnosti** - zajišťuje kontinuitu minulosti, přítomnosti a budoucnosti, uchování a rozvíjení národní, jazykové a kulturní identity, zejména ochranou kulturního dědictví
- **výchova k ochraně životního prostředí** - ve smyslu zajištění udržitelného rozvoje společnosti
- **posilování soudružnosti společnosti** - zajištění rovného přístupu ke vzdělání
- **podpora demokracie a občanské společnosti** - vztah mezi učitelem a žákem založeném na vzájemném respektu, utváření školní komunity, která ve škole vytváří demokratické společenství rovnoprávných partnerů
- **výchova k partnerství, spolupráci a solidaritě v evropské i globalizující se společnosti** - usilovat o život bez konfliktů a negativních postojů
- **zvyšování konkurenceschopnosti ekonomiky a prosperity společnosti** - školství musí přispívat k vysoké úrovni rozvoje lidských zdrojů, tím ovlivňuje kvalifikaci, přizpůsobivost pracovní síly, rozvíjení nových technologií
- **zvyšování zaměstnatelnosti** - zabezpečit dostatečnou úroveň vzdělávání v oborech, které globální trh práce upřednostňuje.⁹

Bez kvalitního vzdělání jsou možnosti předání rodinného, sociálního a finančního kapitálu velmi omezené. Hlavním posláním škol, školských zařízení a vysoké školy je připravit žáky a studenty pro výkon určitého povolání nebo funkce ve společnosti.

Rejstřík škol a školských zařízení

Nový školský zákon zavedl místo sítě škol, předškolních zařízení a školských zařízení **školský rejstřík**, který je **veřejným seznamem**. Rejstřík škol obsahuje rejstřík škol, školských zařízení a rejstřík školských právnických osob. Právnická osoba může vykonávat činnost školy a školského zařízení pouze za podmínky, že tyto činnosti má zapsány právě v tomto rejstříku. Účinností zápisu do rejstříku vzniká právnické osobě právo poskytovat vzdělání a školské služby a nárok na přidělení finančních prostředků ze

⁹ KOTÁSEK, J., aj. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice*, s. 14-15

státního rozpočtu nebo z rozpočtu kraje, či obce tj. samosprávného územního celku. Rejstřík škol vede ministerstvo a krajský úřad. Veškerá řízení ve věcech údajů v rejstříku se vede podle správního řádu.

1.4 Řízení školství

Školství, jako odvětví veřejného sektoru, je řízeno a spravováno veřejnou správou v rozsahu, který odpovídá typu školy. **Samosprávu vykonávají kraj, obec a školská rada.**¹⁰

Státní správu vykonávají:

- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT),
- Česká školní inspekce (dále jen ČŠI),
- orgány kraje - odbory školství na krajských úřadech,
- orgány obce - odbory školství na obecních úřadech,
- ředitelé škol, školských zařízení,
- jiné ústřední orgány státní správy, pokud tak stanoví zvláštní zákon.¹¹

V působnosti zřizovatele školské právnické osoby je např. **vydávat zřizovací listinu**, rozhodovat o jejich změnách, rozhodovat o sloučení, jmenovat a odvolávat ředitele školské právnické osoby a stanovovat jeho plat, schvalovat rozpočet, vytvoření peněžních fondů a způsob hospodaření s nimi.

MŠMT (dále jen **ministerstvo**) vedle úkolů stanovených školským zákonem např. dále řídí výkon státní správy, odpovídá za stav, koncepci a rozvoj vzdělávací soustavy, vytváří podmínky pro ústavní a ochranou výchovu, dále provádí a zajišťuje kontrolu správnosti ve využívání finančních prostředků ze **státního rozpočtu** (dále jen SR). Ostatní ústřední orgány státní správy jako např. ministerstvo obrany, vnitra a spravedlnosti, či zahraničních věcí zřizují a ruší určitá školská zařízení ve své kompetenci.¹²

ČŠI je správním úřadem s celostátní působností, současně je i organizační složkou státu a účetní jednotkou. Je organizačně členěna na ústředí České školní inspekce v Praze a inspektoráty. V čele je **ústřední školní inspektor**. Mezi kompetence ČŠI patří např. zpracovávání koncepce inspekční činnosti a systémů hodnocení vzdělávací činnosti,

¹⁰ KOL., *Školské zákony*, s. 198-204

¹¹ KOL., *Školské zákony*, s. 181-198

¹² KOL., *Školské zákony*, s. 188-192

vykonávat státní kontrolu podle zákona č. 552/2001 Sb., o státní kontrole, veřejnoprávní kontrolu podle zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole. Kontrolu provádí podle plánu hlavních úkolů na kalendářní rok a také na základě stížností, podnětů a petic.¹³

Krajský úřad finančně vypořádává finanční prostředky SR, které poskytuje na činnost škol a školských zařízení postupem stanoveným zvláštním právním předpisem, předává výsledky finančního vypořádání ministerstvu, zajišťuje sumarizaci účetní uzávěrky právnických osob vykonávajících činnost škol a školských zařízení zřizovaných kraji, obcemi nebo svazky obcí ve svém správním obvodu a zpracovává a vyhodnocuje rozborů hospodaření s finančními prostředky SR.¹⁴

Obecní úřad obce s rozšířenou působností zpracovává návrhy rozpisů finančních prostředků SR poskytovaných v souladu se zásadami stanovenými krajskými normativy a předává je krajskému úřadu, zpracovává a předkládá krajskému úřadu rozborů hospodaření s finančními prostředky SR.¹⁵

Ředitel školy má kompetence např. rozhodovat ve všech záležitostech, které se týkají poskytování vzdělávání a školských služeb a současně i odpovídá za to, že škola a školské zařízení poskytuje vzdělávání a školské služby v souladu se školským zákonem a vzdělávacími programy, odpovídat za odbornou a pedagogickou úroveň vzdělávání a školských služeb, odpovídat za zajištění dohledu nad dětmi a nezletilými žáky ve škole a školském zařízení, také rozhoduje o povolení nebo zrušení individuálního vzdělávání žáka, o odkladu povinné školní docházky, uznání dosaženého vzdělání, zřizuje pedagogickou radu jako svůj poradní orgán a dále má ve své kompetenci i jiné činnosti stanovené školským zákonem.¹⁶

Školskou radu zřizuje samospráva jako orgán školy umožňující zákonným zástupcům nezletilých žáků, zletilých dětí a studentům, pedagogickým pracovníkům školy, zřizovateli a dalším osobám podílet se na správě školy. Pokud je součástí právnické osoby více těchto škol, je možné zřídit jednu školskou radu.¹⁷

¹³ POLÁKOVÁ, H. a kol. *Studium pro ředitele škol a školských zařízení*. Základy práva, s. 54

¹⁴ KOL., *Školské zákony*, s. 178

¹⁵ KOL., *Školské zákony*, s. 178

¹⁶ KOL., *Školské zákony*, s. 181-186

¹⁷ KOL., *Školské zákony*, s. 186-188

Zásadní změnou ve fungování veřejné správy je její reforma, kdy nejviditelnějším výsledkem byl především **vznik krajů**. Tato reforma do značné míry znamená i institucionální reformu školského systému, resp. **systému regionálního školství**. Reforma institucí je následně samozřejmě spjata úzce i s reformou obsahovou, metodickou apod.

1.5 Organizace škol a školního roku

Podle školského zákona stanoví ministerstvo prováděcím právním předpisem nejnížší počet dětí, žáků a studentů v jednotlivých druzích škol, nejnížší a nejvyšší počet dětí, žáků a studentů ve třídě, skupině a oddělení.¹⁸

Školský zákon stanovil, že **vyučovacím jazykem je jazyk český**. Příslušníkům národnostních menšin se zajišťuje právo na vzdělávání v jazyce národnostní menšiny, a to za podmínek stanovených v § 14 tohoto zákona. Ve vyšších odborných školách může být vyučovacím jazykem cizí jazyk. Ve školách lze v souladu se zásadami a cíli vzdělávání vyučovat náboženství, které je zajišťováno registrovanými církvemi nebo náboženskými společnostmi, kterým bylo přiznáno zvláštní právo vyučovat náboženství ve státních školách. V nestátních školách se vyučuje náboženství jako nepovinný předmět.

Ve školách je také prováděno **vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a také dětí, žáků a studentů nadaných**. Dítětem, žákem a studentem se speciálními potřebami je osoba se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo znevýhodněním sociálním. Vzdělávání nadaných dětí, žáků a studentů se uskutečňuje v rámci rozšířené výuky některých předmětů nebo skupin předmětů. Ředitel školy může na základě těchto skutečností s písemným doporučením školského poradenského zařízení povolit zejména individuálně integrovaným žákům na jejich vlastní žádost vzdělávání podle **individuálního vzdělávacího plánu**, který vychází ze školního vzdělávacího programu.¹⁹

Školní rok začíná 1. září a končí 31. srpna následujícího kalendářního roku a je členěn na období vyučování a to se dělí na pololetí a období školních prázdnin. Ve školách se vyučuje v pětidenním vyučovacím týdnu. V období školního vyučování může ředitel školy ze závažných důvodů, zejména organizačně technických, vyhlásit pro žáky nejvýše

¹⁸ POLÁKOVÁ, H., aj. *Studium pro ředitele škol a školských zařízení. Základy práva*, s. 9

¹⁹ KOL., *Školské zákony*, s. 29-36

5 volných dnů ve školním roce a to po projednání se žáky a zřizovatelem. Období školních prázdnin tvoří podzimní, vánoční, pololetní, jarní, velikonoční a hlavní prázdniny.²⁰

1.6 Statistiky odvětví školství

Důležité pro řízení odvětví školství a dosažení dobré úrovně na jednotlivých typech a druzích škol jsou některé statistické údaje, které uvedu v této kapitole. Půjde o rozložení žáků a studentů do jednotlivých typů vzdělávání a také zastoupení soukromých a církevních škol na jednotlivých druzích škol.

Z tabulky 1, ve které jsou uvedeny počty žáků, a škol na jednotlivých druzích škol vyplývá, že v oblasti středního školství, kterou ve své práci sleduji, od roku 2004 do roku 2009 neustále počet škol klesá, ale počet studentů se v posledním sledovaném roce zvýšil.

Tab. 1: Počty škol a žáků na jednotlivých druzích škol

Druh školy	2004/05		2006/07		2008/09		2009/10	
	Počet škol	Počet žáků	Počet škol	Počet žáků	Počet škol	Počet žáků	Počet škol	Počet žáků
Mateřské školy	4 994	286 230	4 815	285 419	4 809	301 620	4 826	312 953
Základní školy	4 765	958 860	4 199	876 513	4 133	816 015	4 087	787 544
Střední školy	1 967	579 584	1 482 ¹⁾	576 585	1 438	564 326	1 433	556 260
Konzervatoře	16	3 426	18	3 534	18	3 535	17	3 435
Vyšší odborné školy	174	29 759	174	27 650	184	28 027	184	28 738
Vysoké školy ²⁾	62	264 893	63	316 367	71	368 212	73	389 231

Zdroj: EACEA. *Organizace vzdělávací soustavy České republiky 2009/2010*, str. 63

- 1) Od školního roku 2006/07 je každá škola jako právní subjekt započítána pouze jednou, i když zahrnuje různé typy škol.
- 2) Ze soukromých vysokých škol jsou zahrnuty jen školy, které vykazují studenty. Počet akreditovaných vysokých škol je vyšší. Mezi studenty jsou zahrnuti občané ČR i zahraniční studenti. Studenti vysokých škol ve fyzických osobách.

²⁰ POLÁKOVÁ, H., aj. *Studium pro ředitele škol a školských zařízení. Základy práva*, s. 9

Tab. 2: Zastoupení soukromých a církevních škol v procentech (%)

Školy	2006/2007				2008/09				2009/10			
	Školy		Žáci		Školy		Žáci		Školy		Žáci	
	soukromé	církevní	soukromé	církevní	soukromé	církevní	soukromé	církevní	soukromé	církevní	soukromé	církevní
Mateřské školy	1,5	0,5	1,1	0,3	1,7	0,5	1,2	0,3	2,0	0,6	1,3	0,3
Základní školy	1,5	0,9	0,5	0,5	1,6	1,0	0,6	0,6	1,6	0,8	0,7	0,6
Střední školy (ISCED 3 i 4)	21,9	2,5	13,6	1,6	23,2	2,5	14,0	1,7	23,2	2,5	14,2	1,7
Konzervatoře	11,1	11,1	5,8	4,9	16,7	11,1	7,3	5,2	11,8	11,8	5,4	5,5
Vyšší odborné školy	27,6	6,9	29,6	6,2	26,6	6,5	29,1	5,7	26,1	6,5	26,6	5,4
Vysoké školy	60,3	0	9,8	0	63,3	0	13,7	0	61,6	0	14,5	0

Zdroj: EACEA. *Organizace vzdělávací soustavy České republiky 2009/2010*, s. 63

Z tabulky 2 vyplývá, že počet středních soukromých a církevních škol se od roku 2006 do roku 2010 neustále mírně zvyšuje, ale počet studentů na těchto školách se drží přibližně na stejné úrovni.

1.7 Dílčí shrnutí kapitoly

V každém státě v rámci národního hospodářství je v rámci veřejného sektoru jedním z nejdůležitějších odvětví vzdělávací politika. Výchovně vzdělávací soustavu v České republice tvoří školy a školská zařízení podle typu zřizovatele a podle jednotlivých stupňů vzdělávací soustavy. Celá problematika školství v České republice je upravena dvěma stěžejními zákony a to tzv. školským zákonem a zákonem o vysokých školách. Organizace škol a školských zařízení je vykonávána jednak jako správa a jednak jako samospráva. Školství nebylo zřízeno jako výdělečná činnost, je tedy označováno za službu veřejnou. Jeho posláním je především vzdělávání a zaměřuje se na rovinu osobního rozvoje, začlenění se do života společnosti, formování občana i jako příprava pro pracovní činnosti. Vzdělávací politika je souhrnem konkrétních činností a opatření, kterými vzdělávací subjekty usilují o naplnění rolí vzdělání ve společnosti.

2. Financování školství

V kapitole financování školství uvedu různé formy financování ve školství, se sestavením návrhu rozpočtu pro oblast regionálního školství, na základě schváleného státního rozpočtu pro rok 2011, s hospodařením s finančními prostředky, s jinou formou financování a se způsobem finanční kontroly ve školství.

Většina škol a školských zařízení je financována z některého druhu **veřejného rozpočtu**, tj. z rozpočtu státního, krajského nebo municipálního, protože školní vzdělávání je pokládáno za **veřejný statek**. **Základní právní předpisy, které upravují financování školství, jsou uvedeny v příloze č. 3.**

Kvalita vzdělávacího procesu v různých školských zařízeních je mimo jiné také **závislá na dostatku finančních a dalších prostředků**, které má příslušný provozovatel školního zařízení v určitou dobu a na určitém místě k dispozici. Každý stát zpravidla garantuje každému svému občanovi bezplatné základní vzdělání. U nás jde o absolvování základní a střední školy. Financování školství představuje ty finanční prostředky - **dotace, které jsou na základě schváleného SR přiděleny kapitole 333 - resort MŠMT.**

Druhým základním zdrojem financování školství jsou **příspěvky obcí a měst** na hospodářský provoz různých předškolních zařízení, školních jídelen, mateřských a základních škol aj. Obce potřebné finanční prostředky získávají jako účelovou neinvestiční dotaci ze SR rozdělovanou prostřednictvím orgánů krajského úřadu. Tyto prostředky však zdaleka nejsou postačující a obce musí na jejich financování rozpočtovat další částky z obecního rozpočtu.

Z celkových provozních (neinvestičních) výdajů je 60-65 % určeno na mzdy. Celkové výdaje na školství se ještě dále zvyšují o výdaje zahrnuté v kapitole Všeobecná pokladní správa, které jsou určeny na neinvestiční výdaje. Mezi finanční a další prostředky, které se používají pro vzdělávání občanů, lze přičíst i prostředky dalších ministerstev. Financování jednotlivých skupin škol úzce souvisí **se správou příslušných škol.**

Z tohoto hlediska se rozlišuje:

- **přímo řízené a financované školství** (převážně vysoké školy),
- **regionální školství (RgŠ)** - všechny školy kromě vysokých škol,
- **ostatní přímo řízené organizace** - např. Výzkumný ústav odborného školství, Česká školní inspekce, orgány veřejné správy ve školství.²¹

²¹ PEKOVÁ, J., PILNÝ, J., JETMAR, M. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*, s. 307-309

2.1 Financování škol ze státního rozpočtu

Cílem této kapitoly je seznámení se s principem a možnostmi financování školství a to jak v rámci zřizovatelů, tak i jiné, či doplňkové činnosti. Současně s tím je potřeba sdělit, jak je navrhován rozpočet a jak probíhá kontrolní činnost.

Ze SR se poskytují finanční prostředky vyčleněné na **činnost škol a školských zařízení zřizovaných ministerstvem, škol a školských zařízení zřizovaných registrovanými církvemi nebo náboženskými společnostmi**, s výjimkou jazykových škol s právem státní jazykové zkoušky a školských výchovných a ubytovacích zařízení. Ze SR se také poskytují finanční prostředky vyčleněné na činnost škol a školských zařízení, které nezřizuje stát kraj, obec, svazek obcí, registrovaná církev nebo náboženská společnost. Finanční prostředky se poskytují **podle skutečného počtu dětí, žáků nebo studentů ve škole nebo školském zařízení, v jednotlivých oborech a formách vzdělávání, lůžek nebo stravovaných**, uvedeného ve **školních matrikách** pro příslušný školní rok a ve **školském rejstříku**, nejvýše však do výše povoleného počtu dětí, žáků nebo studentů ve škole nebo školském zařízení. Do stanoveného počtu se započítávají i cizinci, kterým se poskytují školské služby za stejných podmínek jako státním občanům ČR.²²

2.2 Financování regionálního školství

Do regionálního školství se počítají všechny školy a školská zařízení kromě škol vysokých a jejich zařízení. V regionu, nejčastěji jednom kraji, o hospodaření s finančními prostředky rozhodují ty instituce, které v příslušném školství vykonávají státní správu. O velikosti rozpočtu příslušné školy a zařízení rozhoduje počet žáků a dětí.²³

2.2.1 Působnost obce

Obec je povinna zajistit podmínky pro plnění povinné školní docházky dětí s místem trvalého pobytu na jejím území a dětí umístěných na jejím území ve školském zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, které se v souladu se zvláštním právním předpisem nevzdělávají ve školských zařízeních při těchto zařízeních. Za tímto účelem obec zřídí základní školu nebo zajistí plnění povinné školní docházky v základní škole zřizované jinou obcí nebo svazkem obcí.

²² KOL. *Školské zákony*, s. 177-180

²³ PEKOVÁ, J., PILNÝ, J., JETMAR, M. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*, s. 319

Na území obce nebo na území více obcí se vymezují **školské obvody spádové školy a to obecní závaznou vyhláškou**. Pokud obce nestanoví školský obvod spádové školy a je ohroženo plnění povinné školní docházky žáků rozhodne o tomto obvodu krajský úřad v přenesené působnosti.

V rámci **základní dopravní obslužnosti území kraje** je kraj povinen zajistit dopravu do spádové školy a ze spádové školy, pokud vzdálenost spádové školy od místa trvalého pobytu žáka přesáhne 4 kilometry.

Obec nebo svazek obcí může dále zřizovat a rušit základní umělecké školy, školská zařízení pro zájmová vzdělávání, školská účelová zařízení a školy nebo školská zařízení, která jinak zřizuje kraj nebo ministerstvo, pokud prokáže potřebné finanční, materiální a personální zabezpečení jejich činností orgánu, který vede rejstřík škol a zařízení. **Obec nebo svazek obcí** zajišťuje výdaje právnických osob vykonávajících činnost škol a školských zařízení, které zřizuje a to poměrem podle počtu žáků s místem trvalého pobytu v jednotlivých obcích, nedojde-li mezi obcemi k jiné dohodě.²⁴ **Obec je dále povinna** zajistit podmínky pro předškolní vzdělávání v posledním roce před zahájením povinné školní docházky pro děti s místem trvalého pobytu na jejím území. Současně zabezpečuje stravování těchto dětí v předškolním i základním vzdělávání.

2.2.2 Působnost odborů školství krajských úřadů

Odbory školství krajských úřadů nahradily ve své podstatě dřívější školské úřady, které působily na jednotlivých okresech. Tyto odbory řídí veškeré školství v rámci kraje, kromě škol vysokých. Jde zejména o přidělování finančních prostředků jednotlivým školám. Krajský úřad zřizuje, zrušuje a finančně zabezpečuje např. základní školy speciální, umělecké, školní zařízení pro výchovu mimo vyučování, zařízení školního stravování a školní zotavovací zařízení, zařízení výchovného poradenství (pedagogicko-psychologické poradny), střední školy, vyšší odborné školy, odborná učiliště, jazykové školy, těsnopisný ústav, dětské domovy aj. Odbor školství krajského úřadu **přiděluje** finanční prostředky na mzdy pracovníků, výdaje na učebnice, školní pomůcky a školní potřeby hrazené žákům státem a kontroluje jejich využití. Také kontroluje efektivnost hospodaření s prostředky a provádí s nimi finanční vypořádání.

²⁴ KOL. *Školské zákony*, s. 199-202

2.2.3 Hospodaření škol a školských zařízení

Jednotlivé školy a školská zařízení hospodaří jako **státní příspěvkové organizace, příspěvkové organizace nebo školské právnické osoby** a musí se proto řídit zákony a vyhláškami o hospodaření s rozpočtovými prostředky SR. **Příspěvkové organizace - školy a školská zařízení odepisují investiční hmotný majetek** a vytváří si tak zdroj finančních prostředků na nákup či realizaci investic, pokud příslušné prostředky neposkytne ze svého rozpočtu MŠMT. Pokud škola hospodaří **s přebytkem, s tzv. zlepšeným hospodářským výsledkem**, může si příslušnou částku ponechat pro svoji činnost do dalšího období, aniž by se o ni krátily přidělené prostředky pro další rok.²⁵

V rámci svého rozpočtu školy a školská zařízení hospodaří s **finančními prostředky**, jež získávají z **vlastní činnosti** (hlavní, doplňkové a jiné), **rozpočtu kraje** (příspěvek na provoz, účelové dotace na investice, návratné finanční výpomoci) a z **rozpočtů jiných územních samosprávních celků, z fondů organizace** (fond investiční, rezervní, odměn, fond kulturních a sociálních potřeb), z **darů od fyzických nebo právnických osob, z Národního fondu a ze zahraničí**. Finanční prostředky jsou **účelově vázány**, a proto je lze vynakládat jen na ty účely, pro které jsou určeny. Do tohoto režimu užití prostředků veřejných rozpočtů patří i využití prostředků jednotlivých fondů příspěvkových organizací.²⁶

2.3 Rozpočet škol a školských zařízení

Školy a školská zařízení každoročně sestavují **návrh rozpočtu na provoz** a předkládají ho zřizovateli. Při podávání návrhu rozpočtu zřizovateli musí respektovat **formální náležitosti návrhu** a to je **členění na výnosy a náklady, členění podle rozpočtové skladby nebo na vybrané ukazatele stanovené zřizovatelem**.²⁷ Na základě takto zpracovaných návrhů rozpočtů pak zřizovatel rozhodne o výši příspěvku na provoz. U jednotlivých rozpočtů je nutné sledovat **závazné ukazatele, jejichž limit nelze překročit. Struktura ukazatelů podle typu zřizovatele je podrobně určena.**

V současném systému rozpočtování je rozpis finančních prostředků do školství realizován **metodou normativů**. Ty jsou **republikové a krajské** a jde o průměrné neinvestiční výdaje připadající na jednotku výkonu tj. na jednoho žáka nebo studenta vzdělávaného,

²⁵ PEKOVÁ, J., PILNÝ, J., JETMAR, M. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*, s. 320-324

²⁶ Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, s. 3564-3566. *Sbírka zákonů České republiky*.

²⁷ Vyhláška Ministerstva financí č. 323/2002 Sb., o rozpočtové skladbě. *Sbírka zákonů České republiky*.

stravovaného, či ubytovaného pro určitý typ školy nebo školského zařízení. Rozepisovány jsou MŠMT na kraje prostřednictvím republikových normativů a krajských úřad potom rozepisuje finanční prostředky školám dle krajských (místních) normativů, ve struktuře **závazných ukazatelů, kterými jsou neinvestiční výdaje a limit počtu zaměstnanců.**²⁸

Návrh rozpočtu

Návrh rozpočtu je tvořen zdroji (výnosy) a náklady. Zdroje jsou tvořeny neinvestiční dotací z MŠMT, příspěvkem na provoz, výnosy z vlastní činnosti, ze školného, úplaty za vzdělávání a školské služby, investičními dotacemi, z doplňkové a jiné činnosti a z ostatních zdrojů. Ředitel školy provede celkovou rekapitulaci zdrojů zvláště pro **Neinvestiční výdaje a zvláště pro investiční výdaje, tzv. reprodukci majetku.**

Pro **investiční dotace od zřizovatele platí pravidla zřizovatele.** Je vhodné, aby školy měly svůj investiční záměr a to i s návrhem rozpočtu akce. Škola si pak požádá o investiční dotaci ze státního rozpočtu prostřednictvím svého zřizovatele.

V případě **provozních nákladů**, které jsou hrazeny ze smíšených prostředků zřizovatele i SR se tyto náklady člení na nezbytné provozní náklady pravidelné a nepravidelné a náklady na rozvoj školy.

Školy zřizované krajem nebo obcí - v případě zvýšení výkonů na rozpočet pokryje krajský úřad prokázanou potřebu z rezervy. Proto s tímto zvýšením výkonu musí krajský úřad vyslovit souhlas. Škola přitom musí dodržet kapacitu uvedenou v rozhodnutí o zařazení do rejstříku škol. Pokud se škole naopak **výkon sníží**, oznámí ředitel tuto skutečnost obratem krajskému úřadu a ten provede snížení ukazatelů platů, či počtu pracovníků.²⁹

Dotace jsou zasílány formou převodů finančních prostředků a to na základě platebního kalendáře - **na přímé náklady čtvrtletně a na provoz měsíčně. Z kraje a SR jsou ročně zúčtovány. V případě nedočerpání je organizace povinna nedočerpané prostředky vrátit na účet zřizovatele.**

²⁸ PEKOVÁ, J., PILNÝ, J., JETMAR, M. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*, s. 326-329

²⁹ ZEMAN, P., aj. *Studium pro ředitele škol a školských zařízení (FSI). Financování školy*, s. 4-10

2.3.1 Rozpočtové zdroje regionálního školství pro rok 2011

Uvedu rozpočtové zdroje schváleného státního rozpočtu pro rok 2011, který vychází z celkových závazných ukazatelů výdajového bloku „výdaje RgŠ“, které včetně škol církevních, soukromých a škol a školských zařízení zřízených MŠMT (dále jen „PŘO“) činí:

Tab. 3: Rozpočtové zdroje regionálního školství pro rok 2011

NIV celkem v tis. Kč	MP v tis. Kč	odvody v tis. Kč	ONIV v tis. Kč	Limit PZ
82 528 690	56 400 721	19 734 436	6 393 533	217 634

Zdroj: MŠMT. *Rozpis rozpočtu RgŠ ÚSC na rok 2011.*

Z těchto stanovených rozpočtových zdrojů je nezbytné odečíst finanční prostředky určené pro financování:

- soukromého školství
- církevního školství
- PŘO
- nezbytných rozvojových programů - objem a struktura rozvojových programů na rok 2011 byla schválena GP NM sk. 2 a je předložena ke schválení do PV v samostatném materiálu pod čj. 32 443/2010-26.

Tab. 4: Přehled nároků na rozpočtové zdroje v roce 2011

	NIV celkem v tis. Kč	MP v tis. Kč	Odvody v tis. Kč	ONIV v tis. Kč	Limit PZ
soukromé školy	3 920 888	0	0	3 920 888	
církevní školy	1 016 598	0	0	1 016 598	
PŘO	2 022 448	1 237 941	433 157	351 350	4 600
rozvojové programy RgŠ ¹⁾	3 091 260	2 157 625	755 155	178 480	574

Zdroj: MŠMT. *Rozpis rozpočtu RgŠ ÚSC na rok 2011.*

- ¹⁾ Přehled a stručná charakteristika rozvojových programů RgŠ byla schválena GP NM sk. 2 a je předložena ke schválení do PV jako samostatný materiál, a to pod čj. 32 443/2010-26.

Po odečtení finančních prostředků na výše uvedené tituly se rozpočtové zdroje pro normativní financování RgŠ v roce 2011 sníží na:

Tab. 5: Normativní financování RgŠ v roce 2011

NIV celkem v tis. Kč	MP celkem v tis. Kč	MP celkem v tis. Kč	MP nepedagogové v tis. Kč	Odvody v tis. Kč	ONIV v tis. Kč	Limit PZ
72 477 496	53 005 155	42 306 836	10 698 319	18 546 124	926 217	212 460

Zdroje: MŠMT. *Rozpis rozpočtu RgŠ ÚSC na rok 2011.*

Na základě těchto rozpočtových zdrojů stanovuje ministerstvo **republikové normativy** podle § 161 školského zákona, jako výši výdajů připadajících na vzdělávání a školské služby pro jedno dítě, žáka nebo studenta příslušné věkové kategorie v oblasti předškolního, základního, středního a vyššího odborného vzdělávání ve školách a školských zařízeních zřizovaných kraji, obcemi a svazky obcí na kalendářní rok.³⁰

2.4 Jiné finanční zdroje

V oblasti získávání finančních prostředků do svých rozpočtů pomocí vlastní iniciativy školy a školská zařízení mohou získávat finanční prostředky do svých rozpočtů formou:

- **darů nebo příspěvku poskytnutého dárce pro účel, který dárce sám vymezí v darovací listině,**
- **účelové investiční a neinvestiční dotace obdržené na základě žádosti podané školskou organizací,**
- **jiných transferů na základ podané žádosti školskou organizací**
- **nezřizujícím obcím v rámci spádové oblasti školské organizace, svazkům obcí,**
- **vlastních zdrojů - doplňkové a jiné činnosti,**
- **domácí projektů Evropské unie dle pravidel jednotlivých programů,**
- **programů vyhlášených MŠMT a zřizovatelem,**
- **prostředků na aktivní politiku zaměstnanosti, které poskytuje místně příslušný úřad práce prostřednictvím zřizovatele.³¹**

³⁰ MŠMT. *Rozpis rozpočtu RgŠ ÚSC na rok 2011.*

³¹ MOUDRÁ, I. *Postavení základního školství ve vzdělávacím systému České republiky*, s. 32

Doplňková a jiná činnost

Každá příspěvková organizace (dále jen PO) může vykonávat také doplňkovou nebo jinou činnost. Tyto však musí být sledovány odděleně od činnosti hlavní. Jejich předmět a rozsah nesmí narušovat plnění hlavních úkolů a musí být ve zřizovací listině. Touto činností lze získat **mimorozpočtové prostředky**, které posílí rozpočet. PO se v tomto případě chovají jako podnikatelské subjekty. Důležitou podmínkou je, že výsledky těchto činností nesmí být ztrátové a musí sloužit ve prospěch hlavní činnosti a k jejímu zkvalitnění. Financování a provozování těchto činností je uskutečňováno dle zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů.

Programy vyhlašované MŠMT

MŠMT vyhlašuje každoročně různé rozvojové, vzdělávací a jiné programy nad rámec základních dotací. Jsou to nyní především **projekty ze strukturálních fondů Evropské unie**, do kterého patří i **Evropský sociální fond**, ze kterého je nejvíce využíván pro základní školství **Operační program Rozvoj lidských zdrojů, opatření 3.1. - systémové a národní projekty**. Pro letošní rok je to projekt „**EU peníze školám**“. Jeho smyslem je podpořit rozvoj oblastí vzdělávání, které jsou z dlouhodobějšího hlediska problematické. Jde o zlepšení čtenářské dovednosti, informační vzdělanosti, cizích jazyků, matematiky a přírodních věd. MŠMT ve spolupráci s Výzkumným ústavem pedagogickým připravilo hotové vzory, které si školy podle svých požadavků mohou zkombinovat a tím sestavit projektovou žádost.³²

2.5 Finanční kontrola v oblasti školství

Vzhledem k tomu, že PO hospodaří, jak bylo vysvětleno, vlastně s veřejným majetkem, vztahuje se na ni **zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě, ve znění pozdějších předpisů, a jeho prováděcí vyhláška č. 416/2004 Sb.** Zákon o finanční kontrole upravuje zejména veřejnoprávní kontrolu a zavedení vnitřního kontrolního systému uvnitř orgánů veřejné správy, mezi které se řadí zřizovatel a také sama PO. Tyto právní předpisy mají zajistit účelné, hospodárné a efektivní využití veřejných prostředků, proto mají pro oba subjekty v praxi zcela zásadní význam. Kontrolními orgány jsou zde například finanční úřad, správa sociálního zabezpečení, zdravotní pojišťovny, inspektoráty bezpečnosti práce, úřad práce a Česká školní inspekce. Kontroly podléhají především

³² MŠMT ČR. *O projektu EU peníze školám*. [online]

dotace, příspěvky, půjčky ze SR, projekty, granty a to i ze zahraničí na základě mezinárodních smluv.

Ředitel školské organizace odpovídá za zavedení a fungování vlastního kontrolního systému a nese za něj odpovědnost. Celý kontrolní systém je nutné popsat ve vnitřní směrnici organizace a k němu mít také plán vlastní kontrolní činnosti. Při **finanční kontrole rozlišujeme tři stupně kontroly.**

- **Systém finanční kontroly vykonávané kontrolními orgány** - což je kontrola veřejnoprávní vynakládání veřejných výdajů a veřejné finanční podpory u kontrolovaných osob před poskytnutím, v průběhu použití a následně po použití.
- **Systém finanční kontroly vykonávané podle mezinárodních smluv.**
- **Vnitřní kontrolní systém v orgánech veřejné správy.**³³

2.6 Dílčí shrnutí kapitoly

Převážná část školství v ČR je financována z některého druhu veřejného rozpočtu, protože vzdělání je považováno za veřejný statek. Většina škol a školských zařízení jsou v dnešní době již samostatnými právními subjekty a hospodaří jako příspěvkové organizace nebo jako školská právnická osoba, po případě jako organizační složka státu. Mezi nejdůležitější příjmy pro výkon hlavní činnosti patří dotace ze státního rozpočtu MŠMT na přímé vzdělávání a jako další jsou to pak příspěvky z rozpočtu zřizovatele na provozní náklady.

O výši rozpočtu rozhoduje počet dětí, žáků a studentů a nákladovost vzdělávání. Rozpočtování v současném systému je realizováno tzv. normativní metodou republikovou a krajskou. Současně musí školské organizace dodržovat závazné ukazatele, kterými jsou limity počtu zaměstnanců.

Dalšími zdroji do rozpočtu školských organizací jsou např. dary, účelové investiční a neinvestiční prostředky na žádost organizace, vlastní zdroje z doplňkové a jiné činnosti, z programů vyhlašovaných MŠMT a dotace z projektů Evropské unie.

Protože školství spadá do oblasti veřejného sektoru, také jeho financování podléhá finanční kontrole tohoto sektoru. Ta spočívá přímo v nastavení a ve zřízení vnitřního kontrolního systému ve školské organizaci. Kontrola zde slouží k hodnocení hospodárnosti, účelovosti a efektivnosti vynakládaných finančních prostředků.

³³ ZEMAN, P., aj. *Studium pro ředitele škol a školských zařízení (FSI). Financování školy*, s. 45-48

3. Systém středoškolského vzdělávání

3.1 Postavení středních škol ve vzdělávacím systému ČR

Střední školství je bohatě diferencovaný systém, který zajišťuje vzdělávání a praktickou odbornou přípravu pro téměř celou populaci mladých lidí po ukončení jejich povinné školní docházky a před nástupem do zaměstnání nebo před vstupem na vysokou školu.

Cílem středního vzdělávání je rozvíjet vědomosti, dovednosti a hodnoty získané ve vzdělávání základním, a to buď širším všeobecným vzděláváním, nebo odborným vzděláváním spojeným se všeobecným. Střední školy navštěvují žáci ve věkovém rozmezí většinou od 15 do 18 let. Počáteční věková hranice je dána ukončením povinné školní docházky. Část středních škol (víceletá gymnázia) však zasahuje svými vzdělávacími 37 programy do povinného vzdělávání a navštěvují je i žáci mladší. Účast věkové skupiny 15 - 18 let na vzdělávání není povinná, přesto činila ve školním roce 2008/09 95,8 %.

Na 1 069 středních školách v tomto školním roce studovalo v denním studiu 507 tisíc žáků a to bez nástavbového studia. Na jednu třídu připadalo 24,4 žáků.

Vzdělávání se řídí školským zákonem, vyhláškou o středním vzdělávání, vyhláškami o přijímání ke vzdělávání a o jeho ukončování a dalšími legislativními dokumenty.

Probíhající vývoj v oblasti středního vzdělávání se odrazil ve **školském zákoně z roku 2004**. Nově byl definován jeho cíl a stanoveny stupně vzdělávání, které jsou odvozovány od délky a charakteru vzdělávacích programů, nikoli od typů škol.

Vzhledem k tomu, že všeobecný a obecně odborný základ je v odborném čtyřletém vzdělávání posilován, nerozlišuje se nadále všeobecné (tzv. úplné střední) a úplné střední odborné vzdělání, ale oba typy jsou označovány shodně jako střední vzdělání s maturitní zkouškou. Označování středních škol jako gymnázia, střední odborné školy a střední odborná učiliště zůstalo zachováno. Aniž by byly tyto typy zákonem definovány. Řada škol realizuje více oborů s různým dosahováním stupněm vzdělání a s různým zaměřením.

V závislosti na druhu a délce absolvovaného vzdělávacího programu lze ve střední škole získat:

- a) střední vzdělání s maturitní zkouškou. Programy jsou různé délky: čtyři roky studia po ukončení základního vzdělání (ISCED 3A), šest nebo osm let studia na víceletém gymnáziu (ISCED 2A + 3A), příp. jeden až dva roky postsekundárního vzdělávání (ISCED 4A),
- b) střední vzdělání s výučním listem - po 2 - 3 letech vyššího sekundárního vzdělávání (ISCED 3C), příp. v postsekundárním vzdělávání (ISCED 4C),
- c) střední vzdělávání 1 - 2 roky (ISCED 2C/3C).

Obory vzdělávání, v nichž lze uvedených stupňů vzdělání dosáhnout, stanoví vláda nařízením. Uváděná délka vzdělávání odpovídá denní formě vzdělávání. Stejného vzdělávání lze však dosáhnout i jinou formou vzdělávání, doba studia může být o rok delší. Získané vzdělání je rovnocenné. Zájem o jiné než denní formy studia (dříve nazývané studium při zaměstnání) po roce 1989 velmi poklesl, protože se zvýšila dostupnost denního studia. V roce 2008/2009 studovalo v jiných formách studia 2,4 % žáků vyššího sekundárního vzdělávání.

Všeobecné obory s maturitní zkouškou se realizují obvykle na gymnáziích. Cílem studia je vybavit žáky klíčovými kompetencemi a všeobecným rozhledem, a tím je připravit především pro vysokoškolské vzdělávání a další typy termálního vzdělávání, pro profesní specializaci i pro občanský život. Gymnázia organizují (často v rámci jedné školy) studium čtyřleté pro žáky po ukončení povinné devítileté školní docházky (15 leté), šestileté pro žáky, kteří ukončili sedmý ročník (13 leté), nebo osmileté pro žáky po úspěšném ukončení pátého ročníku (11 leté). Šestiletá a osmiletá (víceletá) gymnázia se člení na nižší stupeň, který odpovídá druhému stupni základní školy, a na vyšší stupeň. Na nižším stupni se zajišťuje povinná školní docházka, po jejím úspěšném ukončení není studium povinné. S přechodem na dvouúrovňový systém vzdělávacích dokumentů byly od školního roku 2009/2010 dřívější specializované gymnaziální obory nahrazeny oborem jediným (gymnáziem), zaměření si školy vytvářejí samy. Samostatný obor zůstal zachován jen pro gymnázia se sportovní přípravou a pro dvojjazyčné (bilingvní) šestileté gymnázium. Počet absolventů gymnázií představuje asi 20 % všech absolventů denního studia na středních školách. Absolventi víceletých oborů tvoří přes dvě pětiny absolventů gymnázií. Většina absolventů pokračuje ve studiu na vysoké škole nebo na jiné instituci.

Odborné obory s maturitní zkouškou jsou zpravidla profesně orientovány a organizují je převážně střední odborné školy, v případě některých praktičtější zaměřených oborů spíše střední odborná učiliště. Novějším typem studia jsou obory lyceí (technické, ekonomické, pedagogické aj.), která poskytují odborné vzdělání na širším všeobecném základě a připravují především ke studiu vysokoškolských oborů odpovídajícího zaměření. Široké spektrum oborů je členěno do 27 skupin. Vzdělání se uskutečňuje zejména ve čtyřletých oborech, které jsou určeny žákům po ukončení povinné školní docházky. Kromě toho některé školy organizují postsekundární vzdělávání, tradičně je to dvouleté nástavbové studium pro absolventy, kteří získají výuční list v příslušném oboru - řada žáků tak volí de facto pětileté odborné vzdělávání, sestávající z tříleté přípravy, v níž získají výuční list a dvouletého studia ukončeného maturitní zkouškou.

Obory poskytující střední vzdělání s výučním listem jsou výrazně profesně a prakticky zaměřeny (příprava však zahrnuje i všeobecné vzdělávání), vzdělání neumožňuje vstup na terciární úroveň vzdělávání. Toto vzdělávání navazuje na různé formy výhradně praktické přípravy učňů doprovázené v jisté omezené míře všeobecným vzděláváním, která byla později nahrazena učňovskými školami. Příprava v oborech středního vzdělávání s výučním listem je tříletá nebo dvouletá a obory jsou rozčleněny do 18 skupin. Část oborů je určena také žákům, kteří neukončili úspěšně program základní školy.

Jsou také jedno až dvouleté obory poskytující střední vzdělání spadající zčásti do oblasti speciálního vzdělávání, jde o obory praktické školy, určené žákům s těžším mentálním postižením. Další obory jsou určené žákům, kteří nedokončili úspěšně základní školu a připravují se na méně náročná povolání.

Střední školy jsou obvykle veřejné (zpravidla zřizované krajem), mohou ale být i soukromé, případně církevní. Výuka je bezplatná. Školné se platí pouze v soukromých, či církevních školách. Rodiče přispívají na kurzy, které jsou součástí výuky, ale konají se mimo školu (plavání, lyžování) a na mimoškolní výchovu, pokud je organizovaná. Dále přispívají na stravování, případně na ubytování, která jsou však subvencovaná. Učebnice na středních školách si hradí žáci (jejich rodiny). Pro žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí je však jistý počet učebnic k dispozici k zapůjčení. Učebnice se zdarma zapůjčují i žákům plnícím povinnou školní docházku a žákům se zdravotním postižením. Ředitel školy může se souhlasem zřizovatele vydat stipendijní řád, podle něhož se může žákům

poskytovat prospěchové stipendium. Žáci mladší 26 let, resp. jejich rodiče, mají nárok na státní sociální podporu, daňová zvýhodnění a slevy na jízdném, zdravotní pojištění za ně platí stát. Pokud studují v jiné než denní formě vzdělávání, mají nárok na podporu, jen pokud nejsou výdělečně činní.

Vzdělávání na středních školách se může uskutečňovat buď denní formou anebo jinými formami vzdělání - večerní, dálkovou, distanční (uskutečňuje se prostřednictvím informačních technologií) nebo kombinací některých forem. Rámcový vzdělávací program příslušného oboru uvádí, ve kterých formách, jiných než denních, je vzdělávání možno realizovat. Mimo denní formy je nejčastější formou dálková.³⁴

3.2 Historie českého středního školství

Zásadní změna v rozvoji českého středního školství nastává v poslední třetině 18. století, kdy se školských věcí ujímá stát a je zavedena všeobecná vzdělávací povinnost i pro děti poddaných. Existující školy v této době byly reformovány. Byl dán základ třístupňové školské soustavy a školy připravující na univerzitu byly označovány jako školy **střední**. Koncem 19. století se střední školství vyučovalo na **gymnáziích** a **začíná se rozvíjet reálka**, která se z původní přípravky stala všeobecně vzdělávací školou a **po zavedení maturit v roce 1869 se stává plnohodnotnou střední školou** připravující pro studium školy vysoké. Snaha o zřízení **jednotné střední školy byla dovršena zřízením reálných gymnázií**, ve kterých po vydání nových osnov v letech 1872 až 1876 byla posílena výuka přírodních věd a deskriptivy. Zřízeny v té době byly také první dívčí školy, což byl počátek dalšího vyššího dívčího vzdělávání. S rozvojem průmyslu a zemědělství v této době **dochází také k rozvoji odborných škol**. Ty ještě netvořily žádný systém, ale **některé z nich již dosahovaly úrovně středních škol**.

Školy střední v té době byly určeny pro děti středních a vyšších společenských vrstev. Existovaly v omezeném počtu a platilo se školné. Pro odlišný obsah nebyl možný přestup absolventů měšťanky do vyšších ročníků středních škol. V zásadě tento systém nebyl změněn do roku 1948. Uplatňování této dvojkolejnosti školského systému mělo až na výjimky nepříznivý ohlas.

Po vzniku samostatné republiky došlo v roce 1920 k vydání zákonů, jimiž se měnila pouze organizace školské správy a v následujících letech stoupala celková úroveň českého školství. Zvyšoval se počet žáků na českých školách na úkor německých škol. Přes snahy

³⁴ EACEA. *Organizace vzdělávací soustavy České republiky 2009/2010*

pokrokového učitelstva nedošlo k výrazným změnám v organizaci škol. Po absolvování čtyřleté střední školy a složení maturitní zkoušky měli absolventi právo vstoupit na vysokou školu.

V roce 1953 byl vydán nový Školský zákon, kterým byla povinná školní docházka zkrácena na 8 let. Nový zákon o soustavě výchovy a vzdělávání v roce 1960 pak sjednotil organizačně státní školskou soustavu ve všech směrech. V té době byla prohlubována vedoucí úloha KSČ, která také uplatňovala svůj vliv na výchovně-vzdělávací systém v naší republice až do roku 1989, kdy na protestní nátlak, kterého se zúčastnili především také studenti, nespokojeni s tímto socialistickým režimem, byla její vláda po čtyřiceti letech ukončena.

Zásadní změnu do té doby platného Školského zákona z roku 1984 přinesla jeho novela z května 1990, která přinesla zásadní změny zrušením jednotné ideové orientace škol, snížila délku povinné školní docházky z deseti na devět let, přičemž devátý rok byl možno plnit na škole střední, zavedla selektivní směr v rámci povinné školní docházky - víceletá gymnázia, umožnila zakládat soukromé střední školy a školy církevní a poskytla školám právní subjektivitu, čímž výrazně zvýšila jejich autonomii.

Další významná novela byla přijata Českým parlamentem v roce 1995. Stanovila, že povinných devět let je nutno plnit na základních školách, zavedla nový postsekundární vzdělávací stupeň - vyšší odborné školy a provedla i jiné další úpravy. Střední školství se stává strukturovaným, ale vnitřně koordinovaným systémem, který zajišťuje vzdělávání a praktickou odbornou přípravu pro téměř celou populaci mladých lidí po ukončení povinné školní docházky. **Všechny střední školy získaly postavení právních subjektů v roce 1990.**

V současném období se uskutečňuje střední vzdělání podle **Školského zákona č. 561/2004 Sb.** Jeho cíle a stupně jsou podrobně uvedeny v části čtvrté *střední vzdělávání* tohoto zákona. V dalším textu této části se uvádí způsob přijímání na střední školy, jeho organizace a průběh. Je zde uvedeno, že úspěšným ukončením příslušného vzdělávacího programu středního vzdělávání se dosahuje těchto stupňů vzdělání:

- a) střední vzdělání,
- b) střední vzdělání s výučním listem,
- c) střední vzdělání s maturitní zkouškou.³⁵

³⁵ ÚZ: *Školství*, nakladatelství Sagit, Ostrava-Hrabůvka, s. 27

Počty studentů, kteří studují na jednotlivých typech středních škol, je nejpřehlednější vidět z následujících tabulek a grafů, z údajů zveřejněných Českým statistickým úřadem.

Tab. 6: Počet žáků středních škol a konzervatoří podle úrovně vzdělávání

	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Počet žáků středních škol celkem	540 793	542 024	541 770	533 940	527 045	519 468
Počet žáků ve středních školách bez žáků nižší sekundární úrovně	498 279	498 910	498 805	491 111	484 715	477 829
z toho žáků v programech:						
- středního vzdělání s maturitní zkouškou (všeobecné) ¹⁾	142 674	143 758	145 450	145 447	145 044	142 902
...na nižší sekundární úrovni	42 514	43 114	42 965	42 829	42 330	41 439
...na vyšší sekundární úrovni	100 133	100 644	102 485	102 618	102 714	101 263
- středního vzdělání s maturitní zkouškou (odborné) ²⁾	233 895	239 392	244 106	244 390	245 366	242 812
- středního vzdělání s výučním listem ³⁾	140 470	135 159	129 551	122 049	114 994	112 031
- středního vzdělání ³⁾	2 374	2 296	1 852	1 692	1 675	1 802
- nástavbového studia	21 407	21 419	20 722	20 232	19 847	19 699
- zkráceného studia s maturitní zkouškou	x	x	73	44	50	23
- zkráceného studia s výučním listem	x	x	16	86	69	199
Počet žáků konzervatoří	3 366	3 335	3 459	3 411	3 323	3 238
...bez žáků nižší sekundární úrovně	2 987	2 989	3 034	3 103	3 041	2 964

Zdroj: EACEA. *Organizace vzdělávací soustavy České republiky 2009/2010*, s. 152

- 1) Podle dřívějších předpisů úplné střední vzdělání.
- 2) Podle dřívějších předpisů úplné střední odborné vzdělání.
- 3) Podle dřívějších předpisů střední odborné vzdělání.

Údaje v této souhrnné tabulce vypovídají o celkovém počtu žáků středních škol v jednotlivých sledovaných ročnících a změnách jejich počtu podle typů vzdělávání, kdy je vidět růst počtu žáků s maturitou. Především u středního vzdělání odborného a to na úkor středního vzdělání s výučním listem.

Tab. 7: Žáci středních škol a konzervatoří podle úrovně vzdělání v relativním vyjádření

	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Podíl žáků středních škol (bez žáků nižší sekundární úrovně) na populaci 15 - 18	95,5 %	95,9 %	95,9 %	96,0 %	95,8 %	98,8 %
z toho žáků oborů (na populaci 15 - 18):						
- středního vzdělání s maturitní zkouškou (všeobecné - gymnázia) ¹⁾	19,2 %	19,3 %	19,7 %	20,1 %	20,3 %	20,9 %
- středního vzdělání s maturitní zkouškou (odborné) ²⁾	44,8 %	46,0 %	46,9 %	47,8 %	48,5 %	50,2 %
- středního vzdělání s výučním listem ³⁾	26,9 %	26,0 %	24,9 %	23,9 %	22,7 %	23,2 %
- středního vzdělání ³⁾	0,5 %	0,4 %	0,4 %	0,3 %	0,3 %	0,4 %
- nástavbového studia	4,1 %	4,1 %	4,0 %	4,0 %	3,9 %	4,1 %
- zkráceného studia s maturitní zkouškou	x	x	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
- zkráceného studia s výučním listem	x	x	0,0 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %
Podíl žáků konzervatoří (bez žáků nižší sekundární úrovně) na populaci 15 - 18	0,6 %	0,6 %	0,6 %	0,6 %	0,6 %	0,6 %

Zdroj: EACEA. *Organizace vzdělávací soustavy České republiky 2009/2010*, s. 153

- 1) Podle dřívějších předpisů úplné střední vzdělání.
- 2) Podle dřívějších předpisů úplné střední odborné vzdělání.
- 3) Podle dřívějších předpisů střední odborné vzdělání.

Z tabulky 7 vyplývá, že počet žáků se středním vzděláním výrazně vzrostl a činí více než 70 % populace. Je to trend správný, ale musí být podložen také kvalitou. Stejný trend je vidět i v následující tabulce 9.

Tab. 8: Všeobecné vzdělávání

	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Počet žáků celkem	142 647	143 758	145 450	145 447	145 044	142 902
z toho ve studiu						
- čtyřletého programu gymnázia ¹⁾	56 359	57 684	59 617	59 437	59 330	57 767
-víceletého programu gymnázia ²⁾	86 288	86 074	85 833	86 010	85 714	85 135
z nich na nižší sekundární úrovni	42 514	43 114	42 955	42 829	42 330	45 044
Počet škol	345	354	361	373	377	379

Zdroj: EACEA. *Organizace vzdělávací soustavy České republiky 2009/2010*, s. 154

- 1) Do roku 2004/2005 včetně dobíhajících pětiletých programů.
- 2) Osmileté nebo šestileté obory gymnázií.

Z tabulky 8 je možné vypočítat, že vzrostl v roce 2009/10 počet žáků víceletých gymnázií na celkovém počtu žáků, zatímco v letech předcházejících byl ustálený a záležel pouze na demografickém vývoji.

Tab. 9: Absolventi středních škol a konzervatoří

	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09
Absolventi středních škol celkem	126 270	124 633	122 239	118 420	115 506
Absolventi středních škol, kteří získali:					
střední vzdělání s maturitní zkouškou ¹⁾	84 646	85 357	85 764	84 315	83 902
v % absolventů středních škol	67,04 %	68,48 %	70,16 %	71,20 %	72,64 %
z toho ve vyšším sekundárním vzdělávání (3A)	75 831	77 051	77 622	76 941	76 600
...z toho všeobecné zaměření (gymnázia)	25 309	24 001	24 193	24 284	24 499
...z toho odborné zaměření	50 522	53 050	53 429	52 657	52 101
z toho v postsekundárním vzdělávání ²⁾ (4A)	8 815	8 306	8 142	7 374	7 302
střední vzdělání s výučním listem ³⁾	41 624	38 559	35 822	33 547	31 082
z toho ve vyšším sekundárním vzdělávání (3C)	40 772	38 554	35 802	33 517	31 037
z toho v postsekundárním vzdělávání ⁴⁾ (4C)	x	5	20	30	45
střední vzdělání (2C/3C)	852	717	653	558	522
Absolventi konzervatoří - vyšší odborné vzdělání v konzervatoří (5B)	390	427	425	463	410

Zdroj: EACEA. *Organizace vzdělávací soustavy České republiky 2009/2010*, s. 154

- 1) Podle dřívějších předpisů úplné střední vzdělání nebo úplné střední odborné vzdělání.
- 2) Nástavbové studium nebo zkrácené studium pro získání středního vzdělání s maturitní zkouškou.
- 3) Podle dřívějších předpisů střední odborné vzdělání a nižší střední odborné vzdělání.
- 4) Zkrácené studium pro získání středního vzdělání s výučním listem.

Tab. 10: Nezaměstnanost absolventů denního vzdělávání na středních školách

Dosažené vzdělání	Celkový počet absolventů (k 30. 9. 2007)	Počet nezaměstnaných „čerstvých“ absolventů (k 30. 4. 2008)	Míra nezaměstnanosti v %
Celkem střední školy ¹⁾	117 865	10 394	8,8
Střední vzdělání s výučním listem	33 547	4 512	13,4
- obory typu E (na dřívějších odborných učilištích)	3 714	939	25,3
- obory typu H (na dřívějších středních odborných učilištích)	29 833	3 573	12,0
Střední vzdělání s maturitní zkouškou celkem	84 318	5 882	7,0
- střední vzdělání s maturitní zkouškou - všeobecné obory (gymnázium)	24 284	587	2,4
- střední vzdělání s maturitní zkouškou - odborné obory ²⁾	60 034	5 295	8,8
-obory typu L (na dřívějších středních odborných učilištích)	14 736	1 741	11,8
- obory typu M (na dřívějších středních odborných školách)	45 298	3 554	7,8

Zdroj: EACEA. *Organizace vzdělávací soustavy České republiky 2009/2010*, s. 155

¹⁾ Nejsou zahrnuti absolventi oborů typů C a J. K 30. 9. je absolvovalo dohromady 559 žáků.

²⁾ Včetně nástavbového studia.

Zajímavé údaje vyplývají z tabulky 10, ve které je vidět přehledně jaký je podíl absolventů různých typů středních škol v souvislosti s jejich uplatněním na trhu práce, kdy absolventi pouze s výučním listem jsou na tom výrazně hůře než absolventi s maturitou.

3.3 Maturita jako způsob ukončování středoškolského vzdělávání

Maturity představují v současné době jedno z nejžhavějších témat pro studenty a jejich rodiče stejně jako pro politiky. O jejich budoucí podobě a obtížnosti se dlouhodobě diskutuje, jedná a po léta se připravují. Pojdme se však ve stručnosti podívat také na jejich vývoj v historii. Vždyť maturita sama o sobě je zkouškou s více než 150letou historickou tradicí. Nabízí se tak zajímavé srovnání s dnešním stavem a požadavky k maturitám.

Co vlastně znamená slovo maturita? **Maturita** (z latiny = zralý, dospělý) neboli maturitní zkouška je závěrečná zkouška ukončující studium na středních školách a jiných školách středoškolské úrovně. Někdy bývá také označována za zkoušku zralosti, dospělosti. **Skládá se ze dvou částí: ze zkoušky písemné a ústní**, jež se koná před zkušební komisí. O výsledku zkoušky se vydává **maturitní vysvědčení**. Vykonání této zkoušky je pak předpokladem ke vstupu na vysokou školu. Podmínkou pro její vykonání je zpravidla úspěšné ukončení posledního ročníku studia.

3.3.1 Historie maturit v českých zemích a jejich proměna do roku 1945

Maturita po svém zavedení byla zpočátku uplatňována pouze na klasických gymnáziích, ke kterým později postupně přibývaly další střední školy gymnaziálního typu - reálná gymnázia, reformní reálná gymnázia a reálky. Na ostatních typech škol, kam lze zařadit například obchodní akademie nebo učitelské ústavy, byla zavedena maturita až se značným zpožděním. V Rakousku (tedy i v českých zemích) našla maturita své místo v roce 1849 v souvislosti s reformou gymnázií. Ještě předtím byla zavedena v Prusku 1812 a ve Francii 1830. Z počátku se tato zkouška konala pouze na gymnáziích a jednou z jejích základních funkcí bylo, že opravňovala ke vstupu na teologickou, právnickou, lékařskou a filozofickou fakultu. Tzv. zkouška dospělosti se konala ze všech předmětů a měla při svém zavedení následující podobu:

Písemná zkouška:

- slohová práce v mateřském jazyce,
- překlad z latiny a řečtiny do latiny
- práce z matematiky
- práce v dalším živém jazyce, která však neměla vliv na rozhodnutí o dospělosti studenta.

Ústní zkouška:

- literatura mateřského jazyka
- latinský jazyk a literatura, řecký jazyk a literatura
- dějepis a zeměpis
- matematika
- přírodní vědy a fyzika
- gramatika a literatura druhého živého jazyka.

V roce 1849 bylo v českých zemích 22 gymnázií. V témže roce se v Praze objevuje první česká reálka, která je koncipována jako plnohodnotná vzdělávací instituce, jejímž posláním byla příprava studentů na následná technická studia. Maturita byla jako výstup ze studia na reálkách pro ty, kteří již nechtěli dále studovat průvodně nepovinná. V opačném případě opravňovala studenta jít na univerzitu technického zaměření. V případě, že by chtěl jít na jinou školu, musel by vykonat doplňující zkoušky v rozsahu gymnázia. Počátkem 60. let 19. století se začínají oba typy škol propojovat, výsledkem této integrace je varianta reálného gymnázia (první vzniklo v Táboře r. 1862).

O zrovnoprávnění maturitních zkoušek na všech typech škol se zasloužila až tzv. **Marchetova reforma v roce 1908**, poslední úprava středního školství v habsburské monarchii. Díky ní se mohli absolventi všech typů středních škol ucházet o studium na vysoké škole. **Tyto zákony se staly základem všech dalších předpisů pro maturity až do roku 1948. Nová nařízení zredukovala maturitní zkoušku ze všech povinných předmětů, přesto písemná část zůstala v nezměněné podobě.**

U maturitní zkoušky měl student podat důkaz o tom, že:

1. má dostatek vědomostí, kolik jich bylo třeba jako důkaz obecného vzdělání,
2. dokáže samostatně myslet, a tím dostatečně dokazuje svou duševní zralost pro vědecké studium na univerzitě.

Úspěšné složení maturity bylo dosud jedinou dostačující podmínkou vstupu na vysokou školu, avšak zrovnoprávněním maturit začaly některé vysoké školy požadovat ještě doplňující zkoušky.

Po roce 1918 byly všechny reformní snahy motivovány demonstrativně odpoutat školství od Rakouska - Uherska. Samostatné Československo zavedlo především povinnou maturitu z českého jazyka. Jednou z důležitých reforem byla v roce 1931 reforma tzv. „příhodovská“, která zdůrazňovala jednotnou školu s rovnocenným právem na

vzdělání bez ohledu na sociální rozdíly a snahu o důkladné poznání a respektování osobnosti žáka. Co se týká vlastní maturitní zkoušky, doznala několika změn a předcházela jí rozsáhlá diskuze. Protože se na vysokých školách nedělaly přijímací zkoušky, bylo cílem reformních snah alespoň částečně zajistit srovnatelnost úrovně maturit na jednotlivých typech středních škol.

Změny se dotkly jak obsahu, tak termínů maturitní zkoušky, ustaveny byly zvláštní čtyřčlenné komise pro jednotlivé maturitní předměty.

Maturita byla jasně rozdělena na písemnou a ústní část, termíny byly stanoveny na duben u písemných a červen u ústních zkoušek. Předsedou maturitní komise byl zemský školní inspektor a v komisi zasedal také ředitel školy, profesori posledních ročníků a profesori zkoušených předmětů. O klasifikaci zkušební komise hlasovala. U studentů se hodnotila celková vypělost, schopnost samostatného úsudku i úroveň vyjadřování, nejenom fakticita a memorování naučeného, ale především schopnost formulování vlastních názorů a postojů, čili na demonstraci „dospělosti“.

Při jedné nedostatečné byla studentovi povolena oprava v nejbližším možném období. Při dvou nedostatečných si mohl známky opravit až po půl roce a při více nedostatečných už byla nutná roční reprobace. Zkoušce mohli přihlížet žáci posledních ročníků, rodiče a zástupci organizací, které se podílely na „vydržování“ školy.

Témata písemných maturitních zkoušek si určovala škola z každého předmětu, schválit je musel ředitel a ten je zaslal nadřízenému školskému orgánu. Každé téma mělo samostatnou zapečetěnou obálku a přiložena musela být i obálka pro zpětnou zásilku do školy. Nejvhodnější témata vybral zemský školní inspektor a v termínu určeném ministerstvem je zaslal zpátky do školy. Pokud se inspektorovi témata nezdála, mohl požadovat zaslání nových. Na další radikální změny maturit nebyl čas. Úsilí o reformu školství přerušila okupace a druhá světová válka. Ve válečném období se maturovalo povinně ústně i písemně také z německého jazyka a to aktuálně dle úspěchů Němců. Témata z českého jazyka byla politicky co možná nejvíce neutralizována.

3.3.2 Poválečné období Československa a období socialismu do roku 1968

Československé školství po r. 1945 a především po r. 1948 prošlo podstatnými změnami, jež vyplývaly z „nového“ politického směřování země, a usilovalo především o přerušeni kontinuity s předválečným obdobím. Výsledkem těchto změn bylo vytvoření **jednotné**

školské soustavy, podle které byla zřízena gymnázia se čtyřmi postupnými ročníky, které navazovaly na osmileté školy. Objevily se také snahy o proměnu střední školy, jako např. zavedení jedenáctiletky, či dvanáctiletky. Tyto pokusy se ukázaly jako nevhodné, a proto bylo opět zavedeno v roce 1968 čtyřleté gymnázium. Zaručen byl stejný vzdělávací základ a přístup ke vzdělávání, což souviselo se zestátnění škol. V neposlední řadě došlo i k určité devalvaci maturitních zkoušek.

Maturitní zkoušky vypadaly následovně:

Písemné zkoušky:

- z jazyka českého, ruského a latinského na gymnáziích a základních větvích reálných gymnázií,
 - z jazyka českého, ruského a matematiky na technických větvích reálných gymnázií.
- Na písemnou práci z češtiny bylo 5 hodin, na ostatní po 3 hodinách.

Ústní zkoušky:

- z jazyka českého, z jazyka ruského, ze společenských nauk (dějepis, zeměpis, občanská nauka a filozofie),
- z latinského jazyka a dále z matematiky, fyziky, přírodopisu a chemie.

Od roku 1951 se psaly písemné zkoušky pouze z češtiny a ruštiny a definitivně byla odstraněna z maturitních předmětů latina.

Další dílčí změny následovaly od roku 1953 - žáci byli povinni vedle slohové práce z vyučovacího jazyka napsat ještě pravopisný diktát. V matematice zase musely dva příklady vycházet z aritmetiky a jeden z geometrie. Písemná zkouška byla z každého předmětu zkrácena na dvě hodiny (diktát do tohoto času nebyl počítán).

Následovaly další změny maturitních zkoušek v roce 1964 a hned poté v roce 1967. Ty byly zajímavé i tím, že se zde odráželo uvolnění atmosféry ve společnosti. Třeba i tím, že bylo možné vedle ruštiny maturovat i z dalších cizích jazyků, ruština tedy nebyla povinná. Další možností bylo místo ruštiny maturovat z matematiky. Nově mohli studenti vykonat navíc třetí písemnou práci z dalšího živého jazyka. Při ústních zkouškách si studenti mohli vedle povinné češtiny zvolit cizí jazyk a také vybrat mezi matematikou a dějepisem, čtvrtý předmět byl pak volitelný. V polovině 60. let se maturita oživuje i po stránce obsahové, resp. tematické. Objevují se nová témata, vybočující z linie budovatelství a socialistického

realismu. Projevuje se zájem také o autory západní. Hodnocení maturitních zkoušek se u jednotlivých předmětů i zkoušky jako celku příliš neměnilo.³⁶

3.4 Současná podoba maturitní zkoušky v ČR

Legislativní zázemí nové maturitní zkoušky tvoří **školský zákon č. 561/2004 Sb.**, který ji kodifikoval, dále pak **novela tohoto zákona z roku 2008 a 2009**, která upravuje nový model maturit a „maturitní“ **vyhláška z června 2009**, která blíže specifikuje ustanovení zákona. Zde nalezneme odkaz na znění vyhlášky a paragrafy týkající se maturitní zkoušky, do kterých se tato „maturitní“ novela promítla. Konkrétně se jedná o výňatek ze zákona č. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 242/2008 Sb.³⁷

Státní maturita je tématem, které je v ČR diskutováno již od roku 1994. V roce 2004 došlo k uzákonění státních maturit a samotná maturita měla být spuštěna ve školním roce 2007/2008. Dva roky po uzákonění státních maturit se však ukázalo, že testy obsahují řadu chyb. K dalšímu odkladu státní maturity o dva roky došlo v roce 2009.

Dne 18. 8. 2010 vláda schválila návrh ministra školství Dobeše a potvrzeno tak bylo spuštění reformní podoby maturitní zkoušky ve školním roce 2010/2011. Co se týče dosavadních výdajů spojených s přípravou státních maturit, tyto čítají od roku 2000 asi 340 milionů korun. Do roku 2012 by měly být celkové výdaje více než dvakrát vyšší.

Maturitní zkouška podle zákona č. 561/2004 Sb. po novele zákonem č. 49/2009 Sb. ze dne 29. ledna 2009 se skládá ze společné a profilové části. Žák získá střední vzdělání s maturitní zkouškou, jestliže úspěšně vykoná obě části maturitní zkoušky. Celé znění tohoto zákona viz **příloha č. 4.**

3.4.1 Názory na provedení státních maturit

Diskuse, která byla vedena okolo zavedení státních maturit před schválením zákona, podle kterého bude probíhat, pokračuje i v současné době. Nebylo by marné uvést některé argumenty, které v této diskusi zaznívají. Jaké jsou tedy argumenty pro a proti:

Pro:

- státní maturita činí hodnocení na výstupu ze střední školy srovnatelným,
- státní maturita by mohla nahradit přijímací zkoušky na VŠ,

³⁶ KOLKOVÁ J. (UIV), *Historie maturit*

³⁷ MŠMT, oficiální stránky, www.novamaturita.cz

- možnost volby mezi dvěma úrovněmi maturitní zkoušky,
- stejné podmínky pro všechny studenty,
- nezávislý a nestranný hodnotitel zkoušek,
- transparentnější systém – snazší orientace pro zaměstnavatele při výběru zaměstnanců,
- méně práce pro školy, možnost se více soustředit na výuku, ne na přípravu maturit.

Proti:

- velké výdaje spojené se státní maturitou,
- stírání rozdílů v zaměření škol, dopad na prestiž škol,
- různé „startovní“ podmínky studentů (gymnázia, SOŠ, SOU),
- nedostatečné studijní materiály, nedostatečná informovanost o maturitách,
- nedostatek času pro učitele, aby stávající studenty na maturity dobře připravili,
- změna „pravidel hry“ pro studenty, kteří byli připraveni na dosavadní formu maturity,
- otazníky nad průběhem, zda státní maturita bude lehká (nevyprovádající) nebo těžká a řada studentů by ji opakovala.

Pro státní maturity bylo podle průzkumu analytického střediska SANEP v roce 2010 45 % Čechů, proti státním maturitám pak 40 %.

Se snahami o zavedení státní maturity bylo v minulosti spojeno několik protestů, největší byly v roce 2007 a 2009. Mezi důvody k protestu studenti řadili nepřípravenost maturit, nedostatečnou informovanost o průběhu maturit, neproškolené pedagogy, strach o zajištění regulérnosti zkoušek, či chybějící studijní materiály. Téma je také diskutováno na internetu, kde se objevují jak pozitivní, tak negativní názory. V roce 2009 byla sepsána petice proti státním maturitám, kterou podepsalo přes 20 000 lidí. Názory na státní maturitu se neliší pouze u studentů, ale také mezi učiteli. Někteří učitelé kritizují obsah i způsob, jakým mají být zkoušky prováděny, kritizována je také organizace školení pro pedagogy. Také někteří učitelé sepsali petici proti státním maturitám – petice nese název „Učitelé pro kvalitní maturitu“ a podepsalo ji asi 3 000 pedagogů.

3.4.2 Postoje některých politických stran ke státní maturitě

Pro zrušení státních maturit se v minulosti vyslovoval například šéf poslaneckého výboru pro školství Walter Bartoš z ODS. Stejně tak i prezident Václav Klaus a současný premiér Petr Nečas (ODS) zkoušky kritizovali. V roce 2009, kdy vyvstaly studentské protesty proti státní maturitě, hlasovaly pro odklad dvě největší politické strany v ČR – ODS i ČSSD. Naopak proti odkladu maturit byla Strana zelených, KDU–ČSL a KSČ. V současnosti má státní maturita podporu KSČM. TOP 09 je v otázce státních maturit roztržštěná, proti se stavěl např. předseda strany Karel Schwarzenberg. Strana Věci veřejné jako celek se ještě v červnu 2010 vyjadřovala proti státním maturitám, na druhou stranu je to právě její ministr Dobeš, který se zasloužil o jejich prosazení. V rámci hlasování vlády ze srpna 2010 však zástupci obou zmíněných stran VV i TOP 09 státní maturity podpořili. ODS se hlasování zdržela, čímž svůj dlouhodobě negativní postoj ke státním maturitám potvrdila. ČSSD je stranou, která je také spíše proti novým maturitním zkouškám, což potvrdila svým návrhem v Senátu na jejich zrušení a vrácení do Parlamentu ČR, kde však návrh byl většinou zamítnut a to v lednu 2011.

3.4.3 Podoby maturit ve světě

V **Itálii, Polsku, Slovinsku a Slovensku** existují modely podobné tomu, který proběhne plánovaně v ČR. Celostátní maturity pouze ve všeobecně vzdělávacích školách se konají v **Bulharsku, Estonsku, Finsku, Irsku, Litvě, Německu a Nizozemsku**.

V **Belgii, Islandu, Řecku, Rakousku a Lichnštejnsku** pořádají maturitní zkoušky jednotlivé školy. Studium bez závěrečné zkoušky je ukončováno ve **Španělsku a Švédsku**.

V **ostatních zemích EU** jsou jednotná zadání maturitních zkoušek, liší se varianty pro střední všeobecně vzdělávací a střední odborné školy.

V **USA** klasická maturita neexistuje, studenti skládají pouze tzv. **státní srovnávací zkoušky (SAT a ACT testy), které mají velký vliv v přijímání studentů na vysoké školy různé úrovně i zaměření**.

3.5 Generálka státní maturity v roce 2010

Státní maturity se dočkaly od nové vlády definitivního posvěcení. To vlastně znamenalo i jasné ano pro uskutečnění maturitní generálky na podzim v roce 2010. Generálka byla stanovena na dny 11.–14. října 2010, tedy v původně ohlašovaném termínu stanoveném

tehdejší ministryní školství Miroslavou Kopicovou. Ta prohlásila, že tato generálka je naprosto klíčová proto, aby byla prokázána připravenost nové podoby maturitní zkoušky. Snad proto povolil současný ministr školství Josef Dobeš účast na generálce i těm školám, které se na ni nestihly přihlásit ve stanoveném termínu. Dobeš tvrdil, že všichni studenti by měli mít možnost si nový způsob maturity vyzkoušet.

Konání generálky mělo podle záměrů ministerstva školství především prověřit spolehlivost a funkčnost celého administrativního systému včetně zabezpečení případného úniku informací. Proto byly simulovány i incidenty, kdy bylo cílem prověření záložních řešení problémů. Stejně tak pro ředitele škol se naskytla možnost získat lepší přehled o administraci zkoušek přímo na škole. Prověřování se rovněž týkalo schopností a legitimacy pedagogických pracovníků zadávajících a hodnotících písemné práce a zkoušky. Z důvodů nutného omezení výdajů všech vládních resortů však **bylo rozhodnuto, že počet hodnotitelů byl snížen ze dvou na jednoho.** S tím však, že bude sledováno riziko redukce objektivity. Pokud bude hodnocení negativní, bude při vlastní maturitě objektivita hodnocení opět posílena. **Především však byla generálka určena pro studenty.** Proto se také generálky zúčastnilo přes 90 % všech škol v ČR. **V rámci generálky byla ověřována jen její písemná část – písemná práce a didaktický (vědomostní) test.** Takže např. v češtině studenti psali slohovou práci na vybrané téma a poté dostali vědomostní test z oblasti literatury. Z matematiky dostali pouze písemný test s otázkami. Klasická ústní zkouška se tedy netestovala.

Ministerstvo školství vyšlo vstříc i v dalším ohlasu. V generálce si sice student mohl zvolit pouze jednu obtížnost na každý z předmětů. Nicméně testy a zadání písemných prací zůstaly po proběhnutí generálky ve škole. CERMAT navíc dodal i záznamové archy. Učitelé ve školách tak mohou se studenty probírat i ty úrovně a předmět, které si v rámci generálky student neotestoval. Jediným minusem tak byla nemožnost vyzkoušet si nanečisto i nepovinné předměty jako dějepis, zeměpis nebo fyziku. Ministerstvo argumentovalo, že v takovém případě by uskutečnění generálky nebylo v hranicích možností. Rozpočet na tuto akci byl 140 milionů korun a byl ze 72 % pokryt Evropským sociálním fondem.

3.5.1 Hodnocení generálky státních maturit

Hodnocení generálky státních maturit bylo provedeno ministerstvem školství na několika frontách, především pro většinu veřejnosti na oficiálních stránkách nové maturitní zkoušky www.novamaturita.cz, kde bylo dne 1. listopadu 2010 řečeno asi následující. Kdyby se v druhém říjnovém týdnu konaly na středních školách a odborných učilištích místo generálky ostré maturity, zhruba 70 % žáků by zkoušky, ke kterým se přihlásili, zvládlo úspěšně. Vyplývá to z výsledků maturitní generálky. **Ty naznačují, že u maturitní zkoušky může neúspěšnost v řádném termínu dosáhnout hodnot 15–21 %.** U do této doby platné podoby maturit se pohybovala neúspěšnost kolem 13 %. Přibližně 30 % modelová neúspěšnost odpovídá odhadům projektu Maturitní generálka MAG 10 stejně jako fakt, že největší potíže měli žáci se zvládnutím testů v matematice. Výsledky potvrdily očekávání organizátorů. Procento neúspěšných se může zdát vysoké. Je však třeba brát v potaz, že u ostré maturity nebude žákům chybět dosud neprobrané učivo závěrečného ročníku, žáci budou mít za sebou intenzivní přípravu předmaturitní a budou daleko více motivováni u zkoušek uspět. Osobní zkušenost s testy se navíc díky generálce bezpochyby pozitivně promítne do zodpovědné volby předmětové skladby pro ostrou maturitu. V tomto duchu hodnotil generálku ministr Dobeš. Naopak minimální dopad na míru neúspěšnosti měl podle ministra bojkot maturitní generálky. K bojkotu se rozhodlo nakonec pouze asi 500 žáků, což odpovídá asi 0,05 % z celkového počtu žáků, kteří generálku absolvovali.

Největší potíže dělala žákům v generálce matematika. Tu si vybralo 44 % maturantů a téměř 48 % z nich by ale ostrou zkoušku nesložilo. U zkoušky z českého jazyka a literatury, kterou absolvovali všichni žáci, byl neúspěšnost zhruba 22 %. U cizích jazyků měli žáci největší potíže s němčinou. K té se přihlásilo 22 % maturantů, 39 % z nich by ale zkoušku nesplnilo úspěšně. U angličtiny, kterou si žáci volili nejčastěji, by neuspělo zhruba 34 % maturantů ze 72 %, kteří si ji zvolili.

Zveřejněná čísla slouží především k orientaci organizátorů a veřejnosti. Školy i samotní žáci obdrželi výsledky v termínu oznámeném ministerstvem a to do 3. listopadu 2010, formou žakovských protokolů.

„Maturitní generálka splnila své cíle i účel prakticky na 100 %. Co se týče výsledků, poskytuje pouze orientační avšak velmi důležitou informaci, kterou potřebuji žáci při volbě svého maturitního předmětového portfolia. Prvním listopadem jim totiž začala běžet 15denní lhůta pro podávání přihlášek k maturitní zkoušce v roce 2011. Modelové výsledky

neúspěšnosti u testů maturitní generálky rozhodně není třeba vnímat jako hrozbu, ale jako výzvu a případně, kterým směrem orientovat svoji přípravu na „ostrou“ maturitní zkoušku.“ Řekl ředitel Centra pro zjišťování výsledků vzdělávání CERMAT Pavel Zelený. Připomínky ředitelů škol směřovaly hlavně ke komplikované administraci testů, nejednoznačnosti testových otázek a také k nemožnosti pití, či návštěvy toalety během delšího testování. Všechny tyto připomínky byly vyřešeny doplněním vyhlášky. Nevzdávali se ani odpůrci státních maturit, především díky neoblomnému odpůrci této novinky senátoru za ČSSD Marcelu Chládkovi, kdy v Senátu prošel návrh na zrušení nových maturit. Tento návrh však byl, po vrácení do Sněmovny, snadnou většinou poslanců v lednu 2011 přehlasován, a tak bylo potvrzeno konání nové podoby maturit ve školním roce 2010/2011.

Způsob řešení připomínek a odstranění nedostatků uvádím částečně v **příloze č. 4**.

3.5.2 Hodnocení maturitní generálky z pohledu žáků znojemských škol

Z přehledných tabulek, které byly sestaveny na základě průzkumu mezi žáky znojemských středních škol, jak uvádím podrobně v této a další kapitole, vyplývá, že většina žáků ze vzorku 169 oslovených hodnotí celkový průběh MAG 10 kladně a to 98 ze 169 tj. asi 58 %. Zbývající měli výhrady, které odpovídaly celostátním připomínkám: nemožnost pití při zkoušce, odcházení na WC, předkládání občanského průkazů při každém novém zadání a podobně. Pokud jde o obtížnost, jsou již vidět větší rozdíly v jednotlivých předmětech a také v závislosti na typu školy. Také zde však údaje odpovídají celostátnímu průměru. Z odpovědí je vidět, že žáci znojemských středních škol hodnotí jako méně či středně obtížnou zkoušku z českého jazyka a to 153 ze 169 tj. 90,5 %. Jako střední a vysokou obtížnost hodnotí zkoušku z cizího jazyka 147 ze 169 dotázaných tj. 87 % žáků. Podobně tomu bylo u zkoušky z matematiky, kde 93 % žáků, kteří zkoušku z matematiky vykonali, ji hodnotí jako obtížnou.

Je třeba připomenout, že v říjnu, kdy zkouška proběhla, nebyli žáci ještě seznámeni s některými poznatky a k dané zkoušce přistupovali bez přípravy.

Znojemské střední školy jsem si k průzkumu zvolila proto, že jsem ve Znojmě sama na střední škole studovala a v současnosti zde pracuji. Navíc ve Znojmě jsou střední školy se vzděláním ukončeným maturitou, které se tato práce nejvíce týká.

Tab. 11: Hodnocení maturitní generálky na znojemských středních školách

Školy	Počet dotázaných	Průběh MAG		Obtížnost MAG								
		kladně	záporně	ČJ			CJ			M		
				nízká	střední	vysoká	nízká	střední	vysoká	nízká	středí	vysoká
SZŠ a VSOZŠ	49	26	23	9	37	3	3	14	32	0	3	11
Gymnázium Dr. K. Polesného	83	50	33	12	65	6	11	26	46	5	28	19
Obchodní akademie	20	15	5	7	12	1	1	8	11	1	4	10
SOŠ a SOU Dvořákova	13	7	6	6	6	1	2	4	6	0	2	4

Zdroj: Práce autora, vlastní dotazníkový průzkum

4. Státní maturity ve školním roce 2010/2011

Než přejdu k vlastnímu průběhu maturitních zkoušek stanovených pro školní rok 2010/2011 stručně uvedu historii jejich zavedení, protože jen tak si lze vytvořit názor na délku jejich příprav a zřejmě i chyb, ke kterým došlo jejich neustálými odklady.

4.1 Historie zavedení nové maturity

O změně podoby maturitní zkoušky se začalo poprvé vážně hovořit v polovině 90. let minulého století a to kromě jiného na doporučení OECD. V letech 1997–2000 byl na základě odborných diskusí sestaven první model nové maturitní zkoušky, jehož státní část byla pilotována v rámci tzv. sond MATURANT. K prvnímu pokusu o uzákonění změny maturitní zkoušky došlo v roce 2000 v rámci návrhu školského zákona, který však schválen nebyl. Změna maturitní zkoušky byla uzákoněna až v roce 2004 novým školským zákonem, podle kterého měla být spuštěna ve školním roce 2007/2008. Schválený model nové maturitní zkoušky se však výrazně lišil od modelu, který byl výsledkem mnohaletých odborných a veřejných diskusí, které probíhaly v letech 1998–2001.

V červnu 2007 schválila Poslanecká sněmovna novelu školského zákona, kterou odložila start nové maturitní zkoušky na rok 2010. Již při projednávání této novely bylo zřejmé, že ministerstvo školství v dohledné době zásadně změní model nové maturitní zkoušky. V červnu 2007 byla odstartována odborná diskuse, která trvala 5 měsíců a v listopadu vyústila ve finální podobu upraveného modelu nové maturitní zkoušky. Krok k jeho uzákonění učinil tehdy nově jmenovaný ministr školství Ondřej Liška v únoru 2008 předložením vládního návrhu novely školského zákona. Po projednání Poslaneckou sněmovnou i Senátem byl návrh schválen prakticky jednomyslně v květnu 2008. Cílem novely bylo provedení zásadních změn modelu nové maturitní zkoušky tak, aby reforma byla změnou užitečnou a zároveň bezpečně proveditelnou.

V roce 1998 se zdálo, že budeme po Slovinsku druhou postkomunistickou zemí, která přistoupí na všeobecný trend objektivizace maturitních zkoušek. Více než desetileté období přípravných prací však způsobilo, že nás předběhlo Slovensko, Polsko i Maďarsko. I když tato skutečnost nepůsobí na první pohled pozitivním dojmem, má jedno velké plus. Ve

všech třech zemích došlo při zavádění „státní maturity“ k závažným chybám a my máme nyní příležitost se z nich poučit.

4.2 Záměry ministerstva školství pro nový model maturit

A. Dvě úrovně obtížnosti – základní a vyšší

Obsah zkoušek v základní úrovni obtížnosti je společným průnikem obsahu osnov všech středoškolských oborů končících maturitní zkouškou. Jinak řečeno, základní úroveň prověřuje to, co je v daném předmětu společné všem maturantům. Každá škola je dle zákona povinna připravit své žáky na úspěšné složení zkoušky v základní úrovni obtížnosti. Jinak je tomu u vyšší úrovně obtížnosti. **Zkoušky ve vyšší úrovni obtížnosti respektují dovednosti a znalosti, které jsou potřebné k pokračování ve studiu na vysoké, popř. vyšší odborné škole. Úrovně obtížnosti z cizího jazyka jsou navíc vázány na mezinárodní klasifikaci jazykových dovedností (ERR) tak, že základní úroveň odpovídá úrovni B1 a vyšší úrovni B2.**

B. Možnost svobodně si zvolit obtížnost

Volba úrovně obtížnosti je na svobodném rozhodnutí žáka bez ohledu na to, na jaké škole nebo jaký obor studuje. Žák volí úroveň obtížnosti u každé povinné zkoušky zvlášť, nikoli pro celou společnou (státní) část maturity. Žák by měl zvážit rizika a přínosy své volby. Při volbě vyšší obtížnosti je zde vyšší riziko neúspěšnosti, na druhou stranu se však zvyšuje šance přijetí na vysokou školu. Volby vyšší úrovně je totiž obecně chápána jako zájem o další studium na vysoké škole.

C. Právo/možnost ředitele školy omezit volitelnost předmětů třetí povinné zkoušky

Novela dále říká, že ředitel školy může svým rozhodnutím omezit žákům možnost výběru předmětů ve 3. povinné zkoušce společné části maturity. Znamená to, že může volitelnost omezit na dva předměty nebo ji zrušit úplně a určit jeden předmět pro všechny maturanty. Toto své rozhodnutí musí dle zákona zveřejnit nejpozději 3 měsíce před podáním přihlášky uchazečů o studium na střední škole, kterých by se toto rozhodnutí dotklo u maturit. Třetí povinná zkouška, které se to týká, bude součástí maturity až od roku 2012.

D. **Komplexní zkouška z českého jazyka a literatury a cizího jazyka**

V případě „jazykových“ zkoušek jde reforma maturitní zkoušky dál než u jiných předmětů. Jde o tzv. komplexní pojetí zkoušek, které je v případě cizích jazyků navíc motivováno záměrem reflektovat mezinárodní standardy jazykových dovedností.

Zkoušky z českého jazyka a literatury a cizího jazyka jsou koncipovány jako zkoušky komplexní a obsahují následující dílčí zkoušky:

1. **didaktický test** (centrálně zadávaný, centrálně administrovaný a centrálně vyhodnocovaný), v případě zkoušky z cizího jazyka test obsahuje i **poslechový subtest**,
2. **písemná práce** (centrálně zadávaná, centrálně administrovaná, vyhodnocovaná školou dle centrálně stanovené metodiky),
3. **dílčí ústní zkouška** (zadávaná, administrovaná a vyhodnocovaná školou dle centrální metodiky).

Vzhledem k širšímu zapojení škol do realizace dílčích zkoušek (viz body 1 a 3) je součástí reformy maturitní zkoušky **rozsáhlý modul dalšího vzdělávání učitelů**.

E. **Počet povinných profilových zkoušek není stanoven jednotně**

Novela poskytuje ředitelům škol prostor pro koncipování profilové části maturitní zkoušky. Určují nejen obsah a formu profilových zkoušek, ale i jejich počet. Žáci však musí konat nejméně 2 profilové zkoušky, nejvíce 3. Tím se například ředitelům škol otvírá možnost v rámci „profilu“ individuálně reagovat na zavedení společné části maturitní zkoušky. Předpokládá se, že tento model bude platit do doby, než vstoupí v platnost rámcové vzdělávací programy, které počet povinných profilových zkoušek stanoví pro konkrétní obory jednotně.

4.2.1 **Náběhová (přechodová) fáze v roce 2011**

Start nové maturitní zkoušky proběhne dle zákona ve dvou fázích:

1. v roce 2011 – tzv. náběhová fáze
2. rok 2012 a dále.

Náběhová fáze obsahuje dvě povinné zkoušky společné části maturity. Zavedení třetí povinné části zkoušky až v roce 2012 se tak vychází vstříc zejména připomínkám ze strany odborného školství. Podrobnosti uvedu v další kapitole.

Provedení státních maturit ve školním roce 2010/2011

V letošním školním roce 2010/2011 proběhne nová maturitní zkouška v **tzv. náběhové fázi** a to proto, že obsahuje několik úlev, aby přechod na novou maturitu proběhl plynule a bez větších komplikací a všichni zúčastnění snáze přivykli této bezesporu velké změně. Její hlavní výhodou oproti druhé fázi (od roku 2012) je možnost konat nepovinnou zkoušku z téhož předmětu jako povinnou. Dejme tomu, že si žák chce zvolit vyšší úroveň zkoušky z cizího jazyka, ale při jejím neúspěšném vykonání v rámci povinných zkoušek by neuspěl v celé společné části. Řešením tedy je zvolit u povinné zkoušky základní úroveň a vyšší pak u zkoušky nepovinné, takže nemá vliv na to, zda žák u maturitní zkoušky uspěje, či nikoli. Od roku 2012 již tato možnost nebude. Žák nebude moci konat nepovinnou zkoušku z téhož předmětu, z něhož konal zkoušku povinnou.

Model 2+3 (2 povinné a maximálně 3 nepovinné zkoušky) tzv. náběhová fáze

Povinné zkoušky:

1. český jazyk a literatura,
2. cizí jazyk nebo matematika.

Povinné zkoušky koná žák buď v základní, nebo vyšší úrovni obtížnosti dle svého svobodného rozhodnutí. Úroveň volí pro každou zkoušku zvlášť. V případě komplexní zkoušky z českého jazyka a literatury a cizího jazyka se zvolená úroveň vztahuje na všechny tři její dílčí zkoušky (ústní, didaktický test a písemnou práci). Pro úspěšné složení společné části maturitní zkoušky musí uspět u obou povinných zkoušek.

Nepovinné zkoušky:

Žák si může (ale nemusí) zvolit maximálně 3 nepovinné zkoušky, a to z nabídky: český jazyk a literatura, cizí jazyk, matematika, občanský a společenskovední základ, biologie, fyzika, chemie, dějepis, zeměpis a dějiny umění.

Cizí jazyk u povinných i nepovinných zkoušek nabízí tyto jazyky: anglický, německý, španělský, francouzský, ruský. Při výběru cizího jazyka nehraje roli jeho hodinová dotace při studiu ani to, zda žák studoval daný jazyk jako první nebo druhý. Žák si může dokonce

zvolit cizí jazyk, který se během studia na své škole neučil. Jedinou podmínkou je, že se tento jazyk na škole vyučuje. Krom zmíněného cizího jazyka není **volba nepovinných zkoušek** omezena tím, zda se zkušební předměty na škole vyučují. Žák má možnost si vybrat zkušební předmět, z něhož bude konat nepovinnou zkoušku, zcela svobodně bez ohledu na to, jaký obor či typ střední školy studuje. Nepovinné zkoušky (výjimkou cizích jazyků) neznamenaají pro školu žádné nároky na kvalifikaci učitelů, neboť jsou realizovány formou centrálně zadávaných a centrálně vyhodnocovaných testů.

4.2.2 Společná část maturit od roku 2012

Počínaje rokem 2012 přibude ke 2 povinným zkouškám třetí povinně volitelná zkouška (viz model níže). Další novinkou je právo ředitele částečně nebo zcela omezit volitelnost předmětů ve třetí povinné zkoušce. Znamená to, že může omezit volitelnost ze tří na dva předměty nebo ji zrušit a určit jeden předmět pro všechny maturanty. Toto své rozhodnutí však musí ze zákona zveřejnit nejpozději 3 měsíce před podáním přihlášky uchazečů o studium na střední škole, kterých by se tato rozhodnutí dotklo u maturit.

Změny se týkají i volby zkušebních předmětů nepovinných zkoušek. Počínaje rokem 2012 již nebude možné, aby žák konal nepovinnou zkoušku z téhož předmětu, z něhož koná zkoušku povinnou. Tato možnost „sázky na jistotu“ platí pouze pro náběhovou fázi maturitní zkoušky v roce 2011.

Model 3+3 (3 povinné a maximálně 3 nepovinné zkoušky)

Povinné zkoušky:

1. český jazyk a literatura,
2. cizí jazyk,
3. matematika nebo občanský a společenskovědní.

Nepovinné zkoušky:

Žák si může (ale nemusí) zvolit maximálně 3 nepovinné zkoušky, a to z nabídky: další cizí jazyk, matematika, informatika, občanský a společenskovědní základ, biologie, fyzika, chemie, dějepis, zeměpis, dějiny umění.

Cizí jazyk u povinných i nepovinných zkoušek nabízí tyto jazyky: anglický, německý, španělský, francouzský a ruský. Při výběru cizího jazyka nehraje roli jeho hodinová dotace při studiu ani to, zda žák studoval daný jazyk prvního nebo druhý. Žák si může dokonce

zvolit takový cizí jazyk, který se během studia na své škole neučil. Jedinou podmínkou, je že se tento jazyk na dané škole vyučuje. Krom zmíněného cizího jazyka není volba nepovinných zkoušek omezena tím, zda se zkušební předmět na škole vyučuje. Žák má možnost si vybrat zkušební předmět, z něhož bude konat nepovinnou zkoušku, zcela svobodně bez ohledu na to, jaký obor či typ střední školy studuje. Nepovinné zkoušky (s výjimkou cizích jazyků) neznamenaají pro školu žádné nároky na kvalifikaci učitelů, neboť jsou realizovány formou centrálně zadávaných a centrálně vyhodnocovaných testů.³⁸

Přehledně je způsob uspořádání maturitní zkoušky uveden v příloze č. 5. Z uvedeného způsobu maturitní zkoušky vyplývá, že se podařilo naplnit záměr ministerstva školství prozatím pro fázi náběhovou nové maturitní zkoušky.

4.3 Vyhodnocení anketních průzkumů k nové maturitě

V této kapitole nejdříve uvedu výsledky průzkumu veřejného mínění, který provedla na internetu ke státním maturitám společnost SANEP a to ve dnech 2.–5. listopadu 2010 na reprezentativním vzorku 5,056 dotázaných ve věkové kategorii 18–69 let. Celkově se tohoto průzkumu zúčastnilo v rámci panelu 190 tisíc registrovaných uživatelů 12 388 dotázaných. Reprezentativní vzorek byl vybrán metodou kvótového výběru. Statistická chyba se u uvedené skupiny obyvatel pohybuje v rozmezí plus, minus 1,5 procentního bodu. Tento průzkum dobře ukazuje názor veřejnosti na státní maturity a to z posledního období. **Přehledné grafické hodnocení tohoto průzkumu uvádím v příloze č. 6.**

Jako správný krok k reformě českého školství vnímá státní maturity 54,1 % dotázaných, kteří představují reprezentativní vzorek populace. Zvýšením prestiže českého vzdělávání nastane díky státním maturitám dle názoru 48,8 % dotázaných. Opačného názoru je 42 % respondentů. Většina dotázaných a to 47,3 % se domnívá, že státní maturity umožní studentům kvalitnější přípravu na případná další studia, což si nemyslí 41,5 % dotázaných. Státní maturity, v nichž ve zkušebním režimu neuspěla asi třetina studentů, vnímá jako spravedlivý test vědomostní úrovně všech studentů středních škol 57,8 % dotázaných. Právě výsledky celostátní generálky státních maturit vnímá jako alarmující premiér Petr Nečas. Jeho obavy však nesdílí nadpoloviční většina 53,1 % dotázaných. Stejně tak s Petrem Nečasem, který se domnívá, že by státní maturity měly být méně náročné, nesouhlasí takřka dvě třetiny respondentů a to 59,5 %. Na své straně má tak Petr Nečas jen

³⁸ MŠMT, oficiální stránky, novamaturita.cz/spolecna-cast-2011-2012

29,2 % dotázaných. K postoji premiéra Petra Nečase, který se obává, že státní maturita je příliš obtížná, se kloní 24 % dotázaných, zatímco k názoru ministra školství Josefa Dobeše, který považuje generálku státních maturit za úspěšnou a jak studentům, tak celému vzdělávacímu procesu školství za prospěšnou, se kloní 43,3 % dotázaných. Se zavedením státních maturit již v příštím roce 2011 se vyjádřilo souhlasně v souhrnu 45,4 % dotázaných a naopak proti jejímu zavedení v roce 2011 se vyjádřilo menšinových 41,4 % dotázaných.

Jak tedy ukazuje tento exkluzivní průzkum společnosti SANEP, čím dál tím větší část veřejnosti je nakloněna zavedení státní maturity v roce 2011. Důvodem může být jak většinový názor, že se jedná o spravedlivou vědomostní zkoušku studentů středních škol, tak názor, že se tím zvýší prestiž českého vzdělávání. Nicméně podstatným faktorem může být i skutečnost, že mnohaletá příprava státních maturit stála státní pokladnu bezmála jednu miliardu korun, která by v případě zrušení státních maturit byla nenávratnou a zbytečnou investicí.³⁹

Zavedení státní maturity tak má nadále většinovou podporu. Většina veřejnosti se postavila za názor ministra školství Dobeše, který na zavedení státních maturit trvá již od r. 2011. Podle většiny veřejnosti je zavedení státních maturit správným krokem k reformě školství. Tolik výsledky celostátního průzkumu veřejného mínění. Sama jsem provedla dotazníkovou anketu na některých středních školách ve městě Znojmě a to na školách, kde vzdělání končí maturitní zkouškou, a kde probíhaly maturitní generálky v říjnu 2010. Průzkum jsem provedla v měsíci prosinci téhož roku a to anonymně a na základě dobrovolnosti, po domluvě s řediteli těchto škol.

Celkem bylo rozdáno 169 anketních lístků na čtyřech znojemských středních školách různého zaměření. **Anketní lístek uvádím jako přílohu č. 7.**

Anketu jsem zaměřila na následující problematiku:

1. zavedení státní maturitní zkoušky za současných podmínek se stručným zdůvodněním,
2. zvolenou formu obtížnosti a stručné zdůvodnění,
3. zda by měly VŠ přihlížet k výsledkům státní maturity,

³⁹ www.sanep.cz/pruzkum/statni-maturita-2011-2012-3

4. k hodnocení průběhu generální zkoušky státních maturit – obtížnosti v předmětech,
5. názor na negativa státních maturit již v roce 2011,
6. zda souhlasí se zavedením třetího povinného předmětu od r. 2012.

Výsledky anketního průzkumu jsou nejdříve analyzovány komplexně ze všech hodnocených škol a jsou následující.

Se zavedením státních maturit dle současných podmínek souhlasí ze 169 dotázaných žáků celkem 89 žáků, tzn. 52,7 %, zbytek nesouhlasí. Kladné odpovědi zdůvodňují žáci většinou tím, že jsou lehčí než dřívější. Tím, že se na nový typ připravují již od září 2010, především u českého jazyka jim lépe nový typ vyhovuje. Záporné odpovědi pak zdůvodňují nejčastěji pozdním schválením – měli být připravováni již od 1. ročníku, nedostatečnou informovaností o jejich zaměření, nemožností porovnávat jednotně zaměření různých typů středních škol, s různou dotací povinných předmětů.

Pokud jde o formu obtížnosti, jednoznačně převládá lehčí forma, kterou si v různých zkouškách vybralo ze 169 žáků 163 žáků, což je 96,4 %. Důvody žáky uváděné jsou obdobné: volím jistotu, těžší forma mně nikde nepomůže, nepřihlíží k ní ani vysoké školy při přijímacím řízení a také proto, že to bylo žákům učiteli doporučeno. Těžší formu si zvolili žáci, kteří si chtějí dokázat, že na to tzv. mají.

Na dotaz, zda by měly k výsledkům státní maturity přihlížet vysoké školy, zodpovědělo kladně ze 169 dotázaných 71 žáků, což je 42 %. Naopak záporný postoj projevil zbytek studentů, tzn. 58 %. Z jejich vyjádření je to proto, že vidí současný postoj většiny vysokých škol, který není zcela této variantě nakloněn.

Na dotaz co považuješ za největší nedostatek při zavedení státní maturity od školního roku 2010/2011 největší počet odpovědí ze 169 dotazovaných žáků směřoval ke skutečnosti, že na tento typ zkoušky nebyli připravováni od 1. ročníku studia na střední škole a s tím spojeným problémem menší informovanosti o průběhu této zkoušky a zároveň nesystematickou přípravou na průběh státní maturity. Vinu dávají také politikům za nerozhodnost v prosazování již schváleného zákona o státní maturitě z roku 2004.

Poslední dotaz byl směřován k zavedení další povinné zkoušky od roku 2012. Ze 169 dotázaných odpovědělo kladně 6 žáků, tzn. pouhých 3,6 %, zbytek 163 studentů je proti tzn. 96,4 % žáků. I s vědomím, že jich se to již většinou týkat nebude.

Tento dotazníkový průzkum proběhl, jak již jsem uvedla, na různých typech středních škol ukončovaných maturitou ve městě Znojmě. Navštívila jsem Gymnázium Dr. K. Polesného, Obchodní akademii, Střední zdravotnickou školu a Vyšší odbornou zdravotnickou školu a Střední odbornou školu a Střední odborné učiliště Dvořákova ve Znojmě. Jak bylo již uvedeno, odpovědi na jednotlivé otázky se lišily také podle zaměření jednotlivých škol. Vše bude lépe srovnatelné z připojené tabulky. Dotazníky byly vyplňovány ve vyučovacích hodinách žáky dobrovolně. Přehled je uveden v následující tabulce.

Tab. 12: Hodnocení dotazníkové ankety mezi žáky středních škol ve Znojmě

Škola	Počet dotázaných	Pro státní maturitu		Mají VŠ přihlížet		Pro 3. povinnou zkoušku	
		ano	ne	Ano	ne	ano	ne
SZŠ a VOZŠ	49	20	29	26	23	4	45
Gymnázium Dr. K. Polesného	83	62	21	31	52	29	54
Obchodní akademie	20	6	14	6	14	0	20
SOŠ a SOU Dvořákova	13	1	12	8	5	2	11

Zdroj: Práce autora, vlastní dotazníkový průzkum

Zajímavé je, že podle průzkumu se staví studenti negativně především k zavedení třetí povinné zkoušky v další fázi zavádění maturit, k celkovému zavádění nové podoby mají negativní stanovisko studenti všech znojemských škol mimo gymnázia.

4.4 Státní maturita ve Slovenské republice

Tak jako v jiných oblastech společenského života prochází také slovenské školství v současnosti významnými změnami. Změnami na úrovni vzdělávacích metod, vyučovacích metod a forem práce, ale také změnami v přípravě a odměňování učitelů, v jejich kariérním růstu a v mnohých dalších oblastech. Součástí těchto změn je také

kladení většího důrazu na kvalitu vzdělávacího procesu. **Právě výsledky externí maturitní zkoušky by se měly stát jedním z kritérií hodnocení úrovně vzdělávání na slovenských školách.**

V této souvislosti je dobré si připomenout, krátkým výletem do minulosti, jak byla uváděna do života. Inovace maturitní zkoušky a změna ve způsobech hodnocení vědomostí a zručností maturantů se začala připravovat před 10 lety a před 5 roky byla zakotvená v legislativě. Zavedení této externí maturitní zkoušky předcházelo mnoho odborných diskuzí a seminářů s řediteli škol. Výsledkem bylo schválení návrhu *Nové koncepce maturitní zkoušky* ministerstvem školství v roce 2001. Zavádění externích měření výsledků vzdělávání na Slovensku se uskutečňovalo v kontextu podobných změn a inovací maturitních zkoušek jako v okolních evropských zemích – Polsku, Litvě, Slovinsku a v České republice. **Všechny tyto země, podobně jako Slovensko, sledovaly zaváděním nové maturity zvýšení objektivnosti hodnocení výsledků vzdělávání maturantů, ověření přípravy žáků na studium na vysoké škole a také jejich uplatnění v pracovním procesu.**

Na Slovensku se zavedla v roce 2005 povinná externí část a písemná forma interní části maturitní zkoušky v cizích jazycích a matematice. Institucionálním garantem její přípravy a uskutečnění byl Státní pedagogický ústav. Od roku 2007 už probíhalo externí testování ve všech vyučovacích jazycích – slovenském, maďarském a ukrajinském. Žáci škol s vyučovacím jazykem národnostních menšin jsou testováni také v předmětu slovenský jazyk a literatura. Schválením nového školského zákona se upravila a sjednotila chybějící legislativa v oblasti maturitní zkoušky a měření výsledku vzdělávání. Nová právní norma zrušila maturitní úrovně a sjednotila maturitu pro všechny druhy škol – tím se zvýšila její společenská váha a prestiž. Velký důraz – jak v maturitě jako i ve vzdělávacím procesu – je kladený na jazykovou přípravu. Jedním z významných vzdělávacích cílů je, aby maturant ovládal aspoň dva světové jazyky, z toho jeden na pokročilé úrovni. Jedině tak, bez jazykových bariér, se může uplatnit na globálním trhu práce. To je také důvod, proč maturitní zkouška z cizích jazyků vychází ze závazného dokumentu Rady Evropy – Společného evropského referenčního rámce a žáky na výstupu z vyššího sekundárního vzdělání testujeme na komunikačních úrovních B1 a B2.

Velmi důležitou součástí změn, které přinesl nový školský zákon, je zřízení samostatné, přímo řízené organizace ministerstva školství, Národního ústavu certifikovaných měření vzdělávání, která od 1. září 2008 organizuje, řídí a odborně zastřešuje průběh externí maturitní zkoušky a jejím vznikem bylo dosaženo evropského standartu. Od roku 2008 tento ústav ve spolupráci s Ústavem informací a prognóz školství experimentálně ověřuje a připravuje také nové alternativní formy testování prostřednictvím Maturity on-line. Tento trend je známý i ve vyspělých evropských státech. Tento model testování byl již v roce 2008 úspěšně ověřen na 10 školách, kde touto formou maturovalo 215 žáků z italského a španělského jazyka. V roce 2009 on-line maturita probíhala již na 20 školách a testovaných bylo celkem 800 žáků z anglického jazyka a matematiky.

S odstupem pěti let je nový způsob maturitní zkoušky na Slovensku hodnocený jako úspěšný a to především v potvrzení vyšší míry objektivitu hodnocení žáků na výstupu ze středoškolského vzdělávání a zároveň výsledky externích maturitních zkoušek a jejich analýzy se stávají pro ústřední předmětové komise důležitým východiskem při přípravě obsahové reformy vzdělávání na středních školách. Maturitní testy se stále více orientují na ověřování klíčových kompetencí žáků a to čtenářské a matematické gramotnosti, a také jazykových kompetencí a zručností v souladu s mezinárodním trendem a mezinárodními studiiemi k této problematice. Potvrzuje se také, že výsledky maturitních zkoušek poskytují důležitou zpětnou vazbu učitelům a ředitelům škol pro hodnocení jejich práce, tedy pro vlastní zaměření školy. Pozitivně je také hodnocená skutečnost, že mnohé vysoké školy výsledky externích zkoušek akceptují a považují je za důležitý údaj pro přijetí žáků na vysokoškolské studium. Za 5 let tak na Slovensku, po národních měřeních externí formou, získali dostatečné množství zkušeností, údajů, výsledků a analýz, které mohou slovenskému školství pomoci v jeho zkvalitňování a pokroku. Ruku v ruce jde i vzdělávání učitelů ve smyslu cílů externí maturitní zkoušky, aby profil maturantů, kteří se vzdělávají podle *Státního vzdělávacího programu*, byl co nejlepší.⁴⁰

Tak hodnotil místopředseda vlády a ministr školství Slovenské republiky Ján Mikolaja pět let od zavedení nové podoby maturitní zkoušky na Slovensku. Jsem toho názoru, že je možné si vzít z toho hodnocení vše pozitivní i pro další vývoj podoby státních maturit v České republice. Uvedla jsem jen jeho hodnocení z vystoupení na konferencích, které se

⁴⁰ BRESTOVSKÁ K., aj., *Vývoj a perspektívy maturitnej skúšky ve Slovenskej republike*, s. 7-8

konaly na Slovensku od října do listopadu 2009 pod názvem *Vývoj a perspektivy maturitní zkoušky ve Slovenské republice*. Velmi dobře jsou však zpracované i rozborů dílčích zkoušek a to včetně grafických rozborů. **Některé tabulky z analýzy maturit na Slovensku uvádím jako přílohu č. 8.**

Celkově bych chtěla sdělit, že se mně velmi líbil postup, který zvolili na Slovensku a to proto, že se dokáží poučit z chyb, provádí náročnou analýzu výsledků zvolených postupů a dokáží jich využít pro zlepšení kvality vyučování na středních školách. Shora uvedený sborník, který jsem ke své práci využila, je z mého pohledu zpracován na úrovni a může být i pro naše pedagogické pracovníky, kteří se zabývají problematikou státní maturity příkladem, jak dále postupovat v této problematice.

4.5 Dílčí shrnutí této kapitoly

Poslední rozhodnutí politických orgánů z ledna 2011, konat novou podobu maturitní zkoušky dle schváleného zákona, je krok správným směrem. Největším problémem u nás jsou, jak ukazují také anketní průzkumy mezi znojemskými studenty, neustálé změny v rozhodování, zda tuto podobu zkoušek konat, či odložit, místo postupné přípravy studentů od 1. ročníku střední školy na nový způsob maturitních zkoušek, dále nedostatečné informovanosti o jejich způsobu provedení a to jak u žáků, tak u jejich učitelů.

Dobře to ukazuje postup, který zvolily na Slovensku. Postupným vyhodnocováním a analýzou nedostatků vytváří model, který je životaschopný a finančně jistě daleko méně náročný než postup v České republice, kde právě odklad zavedení a postupné odkládání nových maturitních zkoušek celý proces prodražují, žáky i učitele uvádějí do nejistoty, stejně tak i veřejné mínění. Z průzkumů je vidět, že při větší informovanosti o nových maturitách se také veřejné mínění stále více přiklání na stranu nových maturit jako typu zkoušky, která může lépe vypovídat o kvalitě jednotlivých škol.

Považuji proto za správné rozhodnutí konat v letošním školním roce nové maturitní zkoušky podle náběhového modelu uvedeného v této kapitole a to po provedení generálky nových maturit v říjnu roku 2010. Jen praxe může být kritériem, zda zvolená podoba nové maturitní zkoušky je správná. Jak zkušenosti ze Slovenska ukazují, je třeba důsledné analýzy průběhu již po prvním roce nové maturitní zkoušky a dále jejich postupným

každoročním vyhodnocováním se dostat k vyšší úrovni přípravy na nové maturitní zkoušky a také vyšší úrovni při jejich realizaci v letech příštích. Studenty nejvíc trápí hlavně nedostatečná informovanost o průběhu nových maturit. Nejvíce se obávají žáci těch škol, kde výuka a příprava k nové maturitě zřejmě není na dostatečné úrovni. Nelze se potom divit protestům studentů, když jde o tak radikální změnu po mnohaletém zaběhlém způsobu konání maturit. Generální zkouška, která byla jen částečnou, nemohla sama o sobě velmi změnit na tomto způsobu chápání. Přesto alespoň orientačně sdělila žákům, jak bude probíhat vlastní nová část maturit. Jde o dlouhodobější proces, který by měl české školství dovést na vyšší úroveň.

Myslím, že zavedení nových maturitních zkoušek je krok správným směrem. Škoda časové ztráty, která častými odklady nových maturit nastala. Tento můj názor je posílen i jedním z posledních vystoupení ministra školství ke státním maturitám ze dne 28. března 2011, které já mohu ve své práci použít k doplnění textu a svých názorů na problematiku státních maturit. Ministr J. Dobeš řekl: „Blížíme se k historickému okamžiku. 1. dubna odstartují státní maturity. Bude to den D, hodina H.“ Zdůraznil dále, že do organizace zabezpečující průběh maturitních zkoušek CERMAT vysílá svého člověka, který by mu měl o přípravě maturit podávat každý den zprávu. Je to zřejmě také reakce na dosavadní rozhazovačnost této maturitní instituce, když kontrola odhalila používání prostředků za zbytečně propagační materiály a dále také na skutečnost, že by mohlo reálně dojít k úniku nedostatečně zabezpečené ostré verze maturitních testů. Zároveň se má předejít chybám, které byly zjištěny při MAG 10. Pro případ úniku zadání existuje záložní varianta, okamžitě k použití.

Také podle ředitele CERMAT Zeleného je technické zajištění maturit na úrovni. Největší problém je v doladění lidského faktoru na školách a to v neuzavření smluv s komisaři, ale jde prý o ojedinělé případy.

Je třeba také uvést, že ministr J. Dobeš bere projekt státních maturit jako stěžejní, za který bere i politickou zodpovědnost a v případě neúspěchu je připraven z funkce odejít a podat rezignaci. Zároveň zkritizoval opětovně nákladnost maturit chystaných již 14 let. Podle něj ještě čtyři roky smlouvy zabezpečují nákladný fyzický rozvoz, zatímco on sám chce, aby byly elektronické, a od podzimu 2011 chce tuto variantu otestovat od žáků základních škol.⁴¹

⁴¹ Zdroj: PŘIBIL, M., Dobeš nasadil na maturity tajného. *Právo*, 29. 3. 2011, s. 3

5. Závěr

V této bakalářské práci jsem se zaměřila na **postavení středního školství** ve vzdělávacím systému České republiky a **především na způsob jeho ukončení maturitní zkouškou**, která doznává od školního roku 2010/2011 velmi výrazných změn.

Kromě historie maturitních zkoušek se zaměřuji též na provedení a vyhodnocení **generálky nové maturitní zkoušky**, která proběhla v říjnu 2010. **Uvádím důvody pro a proti zavedení nové podoby maturitní zkoušky, názory a postoje politických stran a také názory a postoje vzorku těch kterých se to nejvíce týká, a to letošních maturantů ze znojemských škol.**

Neopomínám také názor široké veřejnosti na základě sociologického průzkumu, provedeného statistickou metodou. **Seznamuji také se způsobem ukončování maturit v jiných státech EU a také USA. Velmi podrobně se zabývá hodnocením externích maturit na Slovensku**, kde již mají s tímto druhem zkoušky více než pětiletou zkušenost a velmi zodpovědně, dle mého názoru, provádějí analýzu stavu a napravují zjištěné nedostatky tak, aby dosáhly hlavního záměru, kterým je celkové zvýšení úrovně vzdělání. Mám za to, že u našich sousedů se můžeme inspirovat i v ekonomice procesu zavádění nových maturit.

Součástí politiky každého státu je **školství a jeho koncepce**. Školství řadíme do odvětví **veřejného sektoru, který produkuje především veřejné statky. Rozhodující role ve vzdělávací politice připadá státu. Vzdělávání považujeme za základní lidské právo**, jeho cíle jsou odvozeny jak z individuálních, tak společenských potřeb. Je to souhrn konkrétních činností a opatření, kterými vzdělávací subjekty usilují o naplnění rolí ve společnosti. Vzdělávání poskytované podle školského zákona je veřejnou službou.

Vzdělávací soustava v České republice je v současné době tvořena sítí škol a školských zařízení různého stupně vzdělávací soustavy např. základní, střední, vyšší odborné a vysoké. Školy a školská zařízení jsou po roce 1989 zřizovány jako právnické osoby. Školství, jako odvětví veřejného sektoru, je řízeno a spravováno veřejnou správou, která odpovídá typu školy. A to orgány a organizacemi státní správy a samosprávy. Došlo také

k posílení autonomie škol a školských zařízení a jednotlivé školy začaly disponovat právní subjektivitou. **Financování je zajištěno především z veřejných rozpočtů po ose ministerstvo školství, kraj a zřizovatel.** Dalšími alternativními zdroji mohou být dotace a granty z různých fondů České republiky a také z Evropské unie, dary a příspěvky od sponzorů a samozřejmě vlastní výnosy z hlavní a doplňkové činnosti. **Jelikož školství spadá do veřejného sektoru, jeho financování podléhá finanční kontrole.**

V práci se zaměřuji především na **problematiku zavádění nové maturitní zkoušky.** Uvádím podrobně důvody ministerstva školství pro její zavedení a jednotlivé fáze, kterými bude postupně uvedena do škol.

Na základě průzkumu analyzuji situaci na znojemských středních školách, kde studium je ukončováno maturitní zkouškou, a uvádím názory studentů v době po maturitní generálce.

Závěrem sděluji svůj názor na zavedení nové podoby maturitní zkoušky a ten zdůvodňuji. Jsem toho názoru, že půjde o věc prospěšnou, protože může dovést naše vzdělávání opět na vyšší úroveň a objektivně hodnotit znalosti a dovednosti žáků z různých typů středních škol.

Jen je potřeba konečně přejít k realizaci a maturitní zkoušku, po analýze chyb a nedostatků, neustále zdokonalovat, aby její kvalita byla co nejvyšší a srovnatelná i s vyspělými státy. Potom jistě i vysoké školy pochopí její úroveň a přínos také pro kvalitnější úroveň studentů, kteří se na vysoké školy hlásí. Pro většinu vysokých škol bude tak maturitní zkouška velmi významnou pozvánkou k vysokoškolskému studiu.

Důležité ovšem bude finanční zjednodušení maturit po nákladové stránce, protože nyní nastavený systém je zbytečně velmi finančně náročný. Myslím, že postupné zavedení státních maturit elektronickou formou, jak je již zkoušena na Slovensku, tomu výrazně napomůže. Věřím, že letošní první ročník nových státních maturit ukáže přednosti tohoto způsobu jejich realizace.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

- BRESTOVSKÁ, K., aj. *Vývoj a perspektívy maturitnej skúšky v Slovenskej republike*. Národní ústav certifikovaných meraní vzdelavania Bratislava. Zborník z konferencií, 2009. 102 s. ISBN 978-80-970261-1-0.
- KOTÁSEK, J., aj. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice*. 1. vyd. Praha: Tauris, 2001. 98 s. ISBN 80-211-0372-8.
- KOL. *Školské zákony*. Praha: EUROUNION, 2008. 677 s. ISBN 978-80-7317-072-1.
- KREBS, V., et al. *Sociální politika*. 5., přepracované a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 544 s. ISBN 978-80-7357-585-4.
- KUČERVÁ, M. Do maturit zbývá dva měsíce. *Mladá fronta dnes*, 16. 2. 2011, C 5. ISSN 1210-1168.
- MOUDRÁ, I., *Postavení základního školství ve vzdělávacím systému České republiky*, bakalářská práce, Soukromá vysoká škola ekonomická ve Znojmě, 2010. 68 s.
- PEKOVÁ, J., PILNÝ, J., JETMAR, M. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*, 3. přepracované vydání. Praha: ASPI, 2008. 712 s. ISBN 978-80-7357-351-5.
- POLÁKOVÁ, H., aj. *Studium pro ředitele škol a školských zařízení. Základy práva*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2006. 76 s.
- PŘIBIL, M. Dobeš nasadil na maturity tajného. *Právo*, 29. 3. 2011, s. 3. ISSN 1211-2119.
- ÚZ: Úplné Znění. *Školství: podle stavu k 27. 9. 2010*. Ostrava: Sagit, 2010. 480 s. ISBN 978-80-7208-825-6.
- WALLEROVÁ, R. Jak se bude nově maturovat? Deset otázek a odpovědí. *Mladá fronta dnes*, 13. 10. 2010, E 1. ISSN 1210-1168.
- ZEMAN, P., aj. *Studium pro ředitele škol a školských zařízení (FSI). Financování školy*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2006. 84 s.

Elektronické zdroje

- ČESKO. Zákon č. 250 ze dne 7. července 2000 o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů. In. *Sbírka zákonů České republika*. 2000, částka 73, s. 3557 – 3567. Dostupné z www: < <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2000/sb073-00.pdf>>.
- DOŠKOLY.NET. *Jak se to vyvíjelo* [online]. [cit. 2010-10-10]. Dostupné z www: < <http://statnimaturita.doskoly.net/jak-se-to-vyvijelo>>.
- EACEA. *Organizace vzdělávací soustavy České republiky 2009/2010* [online]. Poslední revize 2009 [cit. 2011-02-11]. Dostupné z www: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/CZ_CS.pdf>.
- KOLKOVÁ, J. *Historie maturit* [online]. 3. 12. 2009 [cit. 2011-02-21]. Dostupné z www: <http://app.edu.cz/portal/page?_pageid=33,273723&_dad=portal&_schema=PORTAL>.
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Otázky Václava Moravce – státní maturita* [online]. 14. června 2009 [cit. 2010-10-03]. Dostupné z www: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/ct-1-otazky-vaclava-moravce-statni-maturita?highlightWords=ot%C3%A1zky+v%C3%A1clava+moravce>>.
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rozpis rozpočtu RgŠ ÚSC rok 2011*[online]. 12. ledna 2011 [cit. 2011-01-21]. Dostupné z www: <<http://www.msmt.cz/file/13938>>.
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Zákon č. 561/2004 Sb., po novele zákonem č. 49/2009 Sb., ze dne 29. ledna 2009 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 190. Dostupné z www: <<http://www.novamaturita.cz/skolsky-zakon-a-vyhlaska-1404033137.html>>.
- NOVÁ MATURITA. *Ilustrační testy a zadání 2011*. [online]. [cit. 2011-03-11]. Dostupné z www: <<http://www.novamaturita.cz/ilustracni-testy-a-zadani-2011-1404034781.html>>.

- NOVÁ MATURITA. *Kritéria hodnocení* [online]. 31. 3. 2011 [cit. 2011-04-10]. Dostupné z www: <<http://www.novamaturita.cz/kriteria-hodnoceni-1404034920.html>>.
- NOVÁ MATURITA. *Maturitní generálka* [online]. [cit. 2011-04-01]. Dostupné z www: <<http://www.novamaturita.cz/maturitni-generalka-1404034139.html>>.
- NOVÁ MATURITA. *Model státní maturity pro rok 2011 a 2012* [online]. Poslední revize 2011. Dostupné z www: <<http://www.novamaturita.cz/>>.
- OECD. *Stručný pohled na školství 2009* [online]. Dostupné z www: <<http://www.oecd.org/dataoecd/42/27/43638485.pdf>>.
- REVUE POLITIKA. *Co přinese státní maturita?* [online] 2003 [cit. 2010-10-03]. Dostupné z www: <<http://www.revuepolitika.cz/clanky/811/co-prinese-statni-maturita>>.
- STŘEDISKO ANALÝZ A EMPIRICKÝCH PRŮZKUMŮ. *Státní maturita* [online]. 2011 [cit. 2011-03-26]. Dostupné z www: <<http://www.sanep.cz/pruzkumy/statni-maturita-2/>>.

Seznam tabulek

Tab. 1: Počty škol a žáků na jednotlivých druzích škol

Tab. 2: Zastoupení soukromých a církevních škol v procentech

Tab. 3: Rozpočtové zdroje regionálního školství pro rok 2011

Tab. 4: Přehled nároků na rozpočtové zdroje v roce 2011

Tab. 5: Normativní financování regionálního školství v roce 2011

Tab. 6: Počet žáků středních škol podle úrovně vzdělávání

Tab. 7: Žáci středních škol podle úrovně vzdělávání v relativním vyjádření

Tab. 8: Všeobecné vzdělávání

Tab. 9: Absolventi středních škol a konzervatoří

Tab. 10: Nezaměstnanost absolventů denního vzdělávání na středních školách

Tab. 11: Hodnocení maturitní generálky na znojemských školách

Tab. 12: Hodnocení dotazníkové ankety mezi žáky středních škol ve Znojmě

Seznam použitých zkratk

aj.	a jiné
aktula.	aktualizované
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
ČR	Česká republika
ČSI	Česká školní inspekce
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
DPH	daň z přidané hodnoty
ESF	Evropský sociální fond
EU	Evropská unie
ISCDE	Mezinárodní norma pro klasifikaci vzdělávání
KDU–ČSL	Křesťanská a demokratická unie – Česká strana lidová
KSČ	Komunistická strana Československa
MAG	maturitní generálka státní maturity
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
např.	například
ODS	Občansko demokratická strana
OS	organizační složka
PO	příspěvková organizace
popř.	popřípadě
příp.	případně
resp.	respektive
RgŠ	regionální školství
SAT a ACT	standartní středoškolské testy v USA
SANEP	název společnosti pro průzkum veřejného mínění
SR	státní rozpočet
ŠD	školní družina
ŠJ	školní jídelna
ŠVP	školní vzdělávací program
TOP 09	název politické strany v ČR
tzn.	to znamená

tzv.	tak zvaný
VŠ	vysoká škola
VV	politická strana Věci veřejné
ZŠ	základní škola

Seznam příloh

Příloha č. 1. Druhy škol a školských zařízení

Příloha č. 2. Právní předpisy pro školství (ve znění pozdějších předpisů) a základní právní předpisy, které upravují financování škol a školských zařízení

Příloha č. 3. Školský zákon č. 561/2004 Sb., po novele zákona č. 49/2009 Sb., z 29. 1. 2009

Příloha č. 4. Způsob řešení k odstranění nedostatků zjištěných při maturitní generálce

Příloha č. 5. Model nových maturit pro školní rok 2010/2011

Příloha č. 6. Grafické hodnocení průzkumu SANEP ke státním maturitám

Příloha č. 7. Anketní lístek dotazníkového průzkumu na znojemských středních školách

Příloha č. 8. Státní maturity na Slovensku

PŘÍLOHA č. 1

Druhy škol a školských zařízení

Druhy škol dle školského zákona jsou:

- mateřská škola (na rozdíl od stávající právní úpravy patří mezi školy a není předškolním zařízením),
- základní škola,
- střední škola (gymnázium, střední odborná škola, střední odborné učiliště),
- konzervatoř (je samostatným druhem a nepatří mezi školy střední),
- vyšší odborná škola,
- základní umělecká škola,
- jazyková škola s právem státní závěrečné zkoušky.

Mateřská, základní a střední škola se organizačně člení na třídy, vyšší odborná škola na studijní skupiny, konzervatoř a základní umělecká škola na oddělení, jazyková škola s právem jazykové zkoušky na kurzy. Třídy, studijní skupiny a oddělení všech škol, které jsou součástí jedné právnické osoby, se musí nacházet na území kraje, kde má tato právnická osoba sídlo. Výjimky povoluje na návrh zřizovatele nebo právnické osoby, která vykonává činnost školy, ministerstvo.

Školská zařízení poskytují školské služby – tedy služby a vzdělávání, které podporují nebo doplňují vzdělávání ve školách nebo s ním přímo souvisejí nebo zajišťují ústavní a ochranou výchovu anebo preventivní výchovnou péči.

Druhy těchto zařízení jsou:

- školská zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků,
- školská poradenská zařízení,
- školská zařízení pro zájmové a další vzdělávání,
 - středisko volného času,
 - školní družina,
 - školní klub,
- školská účelová zařízení,
 - středisko služeb školám
 - školní hospodářství,

- středisko praktického vzdělávání,
 - školní knihovna,
 - plavecká škola,
 - přípravný stupeň základní školy speciální,
- výchovná a ubytovací zařízení,
 - domov mládeže,
 - internát,
 - škola v přírodě,
- zařízení školního stravování,
 - školní jídelna,
 - školní jídelna – vývařovna,
 - školní jídelna – výdejna,
- školská zařízení pro výkon ústavní výchovy, ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči,
 - diagnostický ústav,
 - dětský domov,
 - dětský domov se školou,
 - výchovný ústav,
 - středisko výchovné péče.⁴²

⁴² POLÁKOVÁ, H., aj. *Studium pro ředitele škol a školských zařízení. Základy práva.* s. 8

PŘÍLOHA č. 2

Právní předpisy (ve znění pozdějších předpisů)

- Ústavní zákon č. 23/1991 Sb., kterým se uvozuje Listina základních práva a svobod.
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.
- Zákon č. 562/2004 Sb., který se mění některé zákony v souvislosti s přijetím školského zákona.
- Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákon zákoník práce.
- Zákon č. 500/2004 Sb., zákon správní řád.
- Zákon č. 143/1992 Sb., o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových organizacích a orgánech.
- Zákon č. 1/1992 Sb., o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výdělku.
- Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte.
- Zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání odborné kvalifikace).
- Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních.
- Zákon č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením.
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.
- Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů.
- Vyhláška č. 54/2011 Sb., ze dne 28. 2. 2011 o bližších podmínkách ukončování vzdělávání na středních školách maturitní zkouškou ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška č. 90/2010 Sb., ze dne 30. 3. 2010, kterou se mění vyhláška č. 177/2009 Sb., o bližších podmínkách ukončování vzdělávání ve středních školách maturitní zkouškou.

Základní právní předpisy – oblast financování školství

Základní právní předpisy (všechny ve znění pozdějších předpisů), které upravují oblast financování školství

- Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví.
- Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech ČR.
- Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů.
- Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon.
- Zákon č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením.
- Vyhláška č. 323/2002 Sb., o rozpočtové skladbě.
- Vyhláška č. 65/2005 Sb., kterou se stanoví členění krajských normativů, ukazatele rozhodné pro jejich stanovení, jednotky výkonu pro jednotlivé krajské normativy, vztah mezi jednotkami a ukazateli výkonu, ukazatele pro výpočet minimální úrovně krajských normativů a zásady pro jejich zvýšení a jejich zveřejnění (vyhláška o krajských normativech).
- Vyhláška č. 492/2005 Sb., o krajských normativech.
- Vyhláška č. 107/2005 Sb., o školním stravování.
- Vyhláška č. 501/2001 Sb., obchodní zákoník.

PŘÍLOHA č. 3

561/2004 Sb. po novele zákonem č. 49/2009 Sb.

ZÁKON ze dne 29. ledna 2009

o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

(školský zákon)

Maturitní zkouška

§ 77

Maturitní zkouška se skládá ze společné a profilové části. Žák získá střední vzdělání s maturitní zkouškou, jestliže úspěšně vykoná obě části maturitní zkoušky.

§ 78

Společná část maturitní zkoušky

(1) Zkušebními předměty společné části maturitní zkoušky jsou

- a) český jazyk a literatura,
- b) cizí jazyk, který si žák zvolí z nabídky stanovené prováděcím právním předpisem; žák může zvolit pouze takový cizí jazyk, který je vyučován ve škole, jíž je žákem,
- c) matematika,
- d) občanský a společenskovední základ,
- e) informatika a
- f) předměty stanovené prováděcím právním předpisem jako zkušební předměty pro nepovinné zkoušky.

(2) Společná část maturitní zkoušky se skládá ze 3 povinných zkoušek, a to zkoušek ze zkušebních předmětů uvedených v odstavci 1 písm. a) a b) a jednoho ze zkušebních předmětů uvedených v odstavci 1 písm. c) až e). V rámci společné části maturitní zkoušky může žák dále konat nejvýše 3 nepovinné zkoušky, a to ze zkušebních předmětů podle odstavce 1 písm. f). Žák nemůže konat nepovinnou zkoušku ze zkušebního předmětu, z něhož koná povinnou zkoušku.

(3) Pro každou povinnou zkoušku má žák právo zvolit si v termínu stanoveném prováděcím právním předpisem buď základní úroveň obtížnosti, nebo vyšší úroveň obtížnosti zkušebního předmětu. Zvolená úroveň obtížnosti zkušebních předmětů povinné zkoušky, jakož i zvolené zkušební předměty nepovinné zkoušky se uvedou v přihlášce podle § 81 odst. 1. Škola zajišťuje přípravu žáka na zkoušky nejméně v základní úrovni obtížnosti, a to ve všech zkušebních předmětech, z nichž lze konat povinné zkoušky.

(4) Zkouška ze zkušebního předmětu český jazyk a literatura a zkouška ze zkušebního předmětu cizí jazyk se skládají z dílčích zkoušek konaných

- a) formou didaktického testu,
- b) formou písemné práce a
- c) ústní formou před zkušební maturitní komisí.

(5) Zkoušky ze zkušebních předmětů uvedených v odstavci 1 písm. c) až f) se konají formou didaktického testu s výjimkou nepovinné zkoušky konané z cizího jazyka, která se skládá z dílčích zkoušek podle odstavce 4. Didaktickým testem se pro potřebu tohoto zákona rozumí písemná zkouška, která je jednotně zadávána a centrálně vyhodnocována, a to způsobem a podle kritérií stanovených prováděcím právním předpisem.

(6) Ředitel školy může v souladu s rámcovým vzdělávacím programem a školním vzdělávacím programem příslušného oboru vzdělání

- a) rozhodnout, z kterého zkušebního předmětu podle odstavce 1 písm. c) až e) budou žáci konat povinnou zkoušku, nebo
- b) určit zkušební předměty podle odstavce 1 písm. c) až e), z nichž mohou žáci provést volbu zkušebního předmětu, z kterého budou konat povinnou zkoušku.

(7) Ředitel školy je povinen rozhodnutí podle odstavce 6 zveřejnit na veřejně přístupném místě ve škole a současně též způsobem umožňujícím dálkový přístup, a to nejpozději 3 měsíce před termínem pro podání přihlášky ke vzdělávání ve střední škole podle § 60b těmi uchazeči, kterých se toto rozhodnutí týká. Pokud ředitel své rozhodnutí nezveřejní způsobem a ve lhůtě podle věty první, má žák právo volby ze zkušebních předmětů uvedených v odstavci 1 písm. c) až e).

§ 78a

(1) Rozsah vědomostí a dovedností, které mohou být ověřovány zkouškami společné části maturitní

zkoušky, stanoví ministerstvo v katalogích požadavků zkoušek společné části maturitní zkoušky (dále jen „katalog“) pro příslušný zkušební předmět a úroveň obtížnosti zkoušky. Katalogy ministerstvo zveřejní vždy nejpozději 24 měsíců před termínem konání zkoušek způsobem umožňujícím dálkový přístup.

(2) Zkoušky a dílčí zkoušky společné části maturitní zkoušky konané formou didaktického testu a písemné práce jsou neveřejné. Účast je povolena žákům konajícím zkoušku, pedagogickému pracovníkovi pověřenému funkcí zadavatele zkoušky (dále jen „zadavatel“), školnímu maturitnímu komisaři (dále jen „komisař“), řediteli školy a školním inspektorům České školní inspekce. V případě žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je povolena též účast osob zajišťujících asistenci nebo službu tlumočení do znakového jazyka nebo do dalších komunikačních systémů, a to za podmínek stanovených prováděcím právním předpisem.

(3) Dílčí zkoušky společné části maturitní zkoušky konané ústní formou jsou veřejné.

(4) Žák koná společnou část maturitní zkoušky v řádném termínu ve škole, jíž je žákem. Náhradní a opravnou zkoušku žák koná ve škole stanovené Centrem pro zjišťování výsledků vzdělávání (dále jen „Centrum“), s výjimkou dílčí zkoušky konané ústní formou, kterou žák koná ve škole, v níž měl konat nebo konal maturitní zkoušku v řádném termínu.

(5) Před konáním každé ze zkoušek společné části maturitní zkoušky je žák povinen předložit zadavateli nebo předsedovi zkušební maturitní komise svůj průkaz totožnosti opatřený fotografií. Nepředložení průkazu totožnosti nebo důvodné pochybnosti o totožnosti žáka, který jej předkládá, mohou být důvodem pro nepřipuštění žáka ke zkoušce. Důvody nepřipuštění žáka ke zkoušce zaznamená zadavatel nebo předseda zkušební maturitní komise v protokolu o maturitní zkoušce.

(6) Žák vykoná úspěšně společnou část maturitní zkoušky, pokud úspěšně vykoná všechny povinné zkoušky, ze kterých se skládá společná část maturitní zkoušky.

§ 79

Profilová část maturitní zkoušky

(1) Profilová část maturitní zkoušky se skládá ze 2 nebo 3 povinných zkoušek. Počet povinných zkoušek pro daný obor vzdělání stanoví rámcový vzdělávací program. Ve školách a třídách s vyučovacím jazykem národnostní menšiny je jednou z povinných zkoušek zkouška z jazyka národnostní menšiny.

(2) Žák může dále v rámci profilové části maturitní zkoušky konat nejvýše 2 nepovinné zkoušky. Žák může volit nepovinné zkoušky z nabídky stanovené ředitelem školy. Zvolené nepovinné zkoušky se uvedou v přihlášce podle § 81 odst. 1.

(3) Ředitel školy v souladu s prováděcím právním předpisem určí nabídku povinných a nepovinných zkoušek podle rámcového a školního vzdělávacího programu, včetně formy, témat a termínů konání těchto zkoušek, a zveřejní toto své rozhodnutí na veřejně přístupném místě ve škole a současně též způsobem umožňujícím dálkový přístup, a to nejpozději 12 měsíců před konáním první zkoušky profilové části maturitní zkoušky.

(4) Zkoušky profilové části maturitní zkoušky se konají formou

- vypracování maturitní práce a její obhajoby před zkušební maturitní komisí,
- ústní zkoušky před zkušební maturitní komisí,
- písemné zkoušky,
- praktické zkoušky, nebo
- kombinací dvou nebo více forem podle písmen a) až d).

(5) Obhajobu maturitní práce podle odstavce 4 písm. a) a zkoušky konané formou ústní zkoušky podle odstavce 4 písm. b) koná žák po úspěšném ukončení posledního ročníku vzdělávání. Žák může konat profilovou část maturitní zkoušky i v případě, že nevykonal společnou část maturitní zkoušky úspěšně.

(6) Profilová část maturitní zkoušky je veřejná s výjimkou zkoušek konaných formou písemné zkoušky a jednání zkušební maturitní komise o hodnocení žáka; zkoušky konané formou praktické zkoušky jsou neveřejné v případech, kdy je to nutné z důvodu ochrany zdraví, bezpečnosti práce a u zdravotnických oborů také z důvodu ochrany soukromí pacienta.

(7) Žák koná profilovou část maturitní zkoušky ve škole, jejímž je žákem.

(8) Žák vykoná úspěšně profilovou část maturitní zkoušky, pokud úspěšně vykoná všechny povinné zkoušky, které jsou její součástí.

§ 80

Orgány zajišťující maturitní zkoušku

(1) Ministerstvo odpovídá za přípravu a metodické řízení průběhu společné části maturitní zkoušky, za vedení evidence přihlášek a evidence výsledků maturitních zkoušek. Ministerstvo určuje obsah zkoušek společné části maturitní zkoušky, k tomu vydává a zveřejňuje katalogy. Ministerstvo je správcem²⁵⁾ registru žáků přihlášených k maturitní zkoušce a výsledků maturitních zkoušek. Registr obsahuje za účelem identifikace žáka rodné číslo žáka, a nebylo-li rodné číslo přiděleno, jméno a příjmení žáka a datum a místo jeho narození.

25) § 4 písm. j) zákona č. 101/2000 Sb.

„(2) Ministerstvo zřizuje Centrum jako státní příspěvkovou organizaci podle zákona o majetku České republiky a o jejím vystupování v právních vztazích⁴⁾ a podle § 169a.

(3) Centrum

- a) připravuje katalogy a zadání zkoušek společné části maturitní zkoušky,
- b) zajišťuje výrobu zadání zkoušek společné části maturitní zkoušky a jejich distribuci do škol,
- c) označuje zadání zkoušek společné části maturitní zkoušky nebo jejich částí za informace veřejně nepřístupné,
- d) zajišťuje zpracování a centrální vyhodnocení výsledků zkoušek společné části maturitní zkoušky, s výjimkou dílčích zkoušek konaných formou písemné práce a formou ústní,
- e) zajišťuje odbornou přípravu pedagogických pracovníků určených ředitelem školy k odborné přípravě pro výkon funkce zadavatele, komisaře nebo hodnotitele,
- f) zajišťuje konání zkoušek ověřujících znalost právních předpisů upravujících organizaci, obsah a průběh maturitní zkoušky,
- g) vydává pedagogickým pracovníkům, kteří úspěšně vykonali zkoušku podle písmene f), osvědčení o způsobilosti k výkonu funkce zadavatele, komisaře nebo hodnotitele,
- h) jmenuje na návrh ředitele školy komisaře a odměňuje jej,
- i) je zpracovatelem^{25a)} registru podle odstavce 1,
- j) je správcem²⁵⁾ registru pedagogických pracovníků oprávněných k výkonu funkce komisaře, zadavatele a hodnotitele; registr obsahuje také rodná čísla pedagogických pracovníků, a nebylo-li rodné číslo přiděleno, jméno a příjmení a datum a místo narození.

(4) Krajský úřad jmenuje na návrh ředitele školy předsedy zkušebních maturitních komisí.

(5) Ředitel školy zejména

- a) odpovídá za zajištění podmínek pro řádný průběh maturitní zkoušky ve škole,
- b) jmenuje zadavatele a hodnotitele pro společnou část maturitní zkoušky,
- c) jmenuje ostatní členy zkušební maturitní komise, vyjma jejího předsedy a
- d) navrhuje pedagogické pracovníky, kteří by měli vykonat odbornou přípravu pro výkon funkce zadavatele, komisaře nebo hodnotitele podle odstavce 3 písm. e).

§ 80a

(1) Dílčí zkouška konaná ústní formou a zkoušky profilové části maturitní zkoušky se konají před zkušební maturitní komisí. Zkušební maturitní komise je jmenována pro každou třídu a obor vzdělání nebo pro více tříd, pokud se žáci vzdělávají ve stejném oboru vzdělání. Členem zkušební maturitní komise jsou v případě dílčí zkoušky společné části konané ústní formou také hodnotitelé. Členem zkušební maturitní komise může být jmenován rovněž odborník z praxe, z vysoké nebo vyšší odborné školy. Na zkušební maturitní komisi se vztahují ustanovení § 74 odst. 6 až 10 obdobně.

(2) Předseda zkušební maturitní komise zabezpečuje řádný průběh části maturitní zkoušky konané před zkušební maturitní komisí ve škole.

(3) Komisař zabezpečuje řádný průběh společné části maturitní zkoušky ve škole, s výjimkou dílčích zkoušek konaných ústní formou.

(4) Zadavatel zabezpečuje řádný průběh zkoušek společné části maturitní zkoušky v učebně, s výjimkou dílčích zkoušek konaných ústní formou, včetně kontroly podmínek, za kterých byla v učebně, kde je zkouška konána, povolena přítomnost osob, zajišťujících asistenční služby žákům se speciálními vzdělávacími potřebami nebo službu tlumočení do znakového jazyka nebo dalších komunikačních systémů. Zadavatel zadává zkoušky společné části maturitní zkoušky, s výjimkou dílčích zkoušek konaných ústní formou. Zadavatel je oprávněn vyloučit žáka ze zkoušky, a to v případě, že žák vážně nebo opakovaně porušil pravidla pro konání těchto zkoušek nebo jiným způsobem vážně narušil průběh zkoušek; o vyloučení žáka ze zkoušky rozhodne zadavatel bezprostředně. Důvody vyloučení žáka zaznamená zadavatel v protokolu o maturitní zkoušce. Zadavatel je rovněž oprávněn vykázat z učebny osobu zajišťující asistenční službu žákům se speciálními vzdělávacími Strana 694 Sbírka zákonů č. 49 / 2009 Částka 17 potřebami nebo službu tlumočení do znakového jazyka nebo dalších komunikačních systémů, a to v případě, že vážně nebo opakovaně porušila podmínky stanovené prováděcím právním předpisem nebo jiným způsobem vážně narušila průběh zkoušek.“.

(5) Hodnotitelé hodnotí dílčí zkoušky společné části maturitní zkoušky konané formou písemné práce.

(6) Hodnotitelem pro daný zkušební předmět, komisařem a zadavatelem může být jmenován pouze

ten, kdo v souladu se zákonem o pedagogických pracovnících²⁾ splňuje předpoklady pro výkon činnosti pedagogických pracovníků, splňuje odbornou kvalifikaci stanovenou pro výkon dané funkce v prováděcím právním předpisu a je držitelem platného osvědčení o způsobilosti k výkonu dané funkce, vydaného Centrem.

§ 80b

Informace veřejně nepřístupné a povinnost zachovávat mlčenlivost

(1) Zadání zkoušky společné části maturitní zkoušky, jakož i jeho jakákoli část, je informací veřejně

nepřístupnou od okamžiku, kdy je Centrum za takovou informaci označí, až do okamžiku, kdy je postupem stanoveným v prováděcím právním předpisu zveřejněno.

(2) Centrum přijímá opatření nezbytná k tomu, aby informace označené jako veřejně nepřístupné byly zpřístupněny výhradně osobám, které jsou oprávněny se s nimi seznamovat.

(3) Zaměstnanci Centra, jakož i další fyzické osoby, které přijdou do styku s informacemi veřejně nepřístupnými, jsou povinni zachovávat mlčenlivost o těchto informacích a neumožnit přístup k těmto informacím neoprávněným osobám.

(4) Povinnosti mlčenlivosti může zaměstnance Centra zprostit pouze ředitel Centra, v případě ředitele Centra a další fyzické osoby ministr.

25a) § 4 písm. k) zákona č. 101/2000 Sb.

§ 81

Další podmínky konání maturitní zkoušky

(1) Žák koná maturitní zkoušku, náhradní nebo opravnou zkoušku na základě přihlášky podané řediteli školy. Ředitel školy zajistí předání údajů z přihlášek Centru, a to včetně rodných čísel žáků, a nebylo-li rodné číslo žákovi přiděleno, jména a příjmení žáka a data a místa jeho narození.

(2) V případě, že žák povinnou zkoušku společné části nebo profilové části maturitní zkoušky vykonal neúspěšně, může konat opravnou zkoušku, a to nejvýše dvakrát z každé zkoušky. V případě, že žák vykonal neúspěšně nepovinnou zkoušku, opravnou zkoušku nekoná. Žák může konat opravnou zkoušku společné části maturitní zkoušky v jiné úrovni obtížnosti, než v jaké konal tuto zkoušku v řádném termínu. Pokud se žák ke zkoušce nedostaví a svou nepřítomnost řádně omluví nejpozději do 3 pracovních dnů od termínu konání zkoušky řediteli školy, má právo konat náhradní zkoušku v termínu stanoveném prováděcím právním předpisem. Nedodržení stanovené lhůty může v závažných případech ředitel školy prominout. Konáním náhradní zkoušky není dotčeno právo žáka konat opravnou zkoušku.

(3) Jestliže se žák ke zkoušce bez řádné omluvy nedostavil, jeho omluva nebyla uznána nebo pokud byl ze zkoušky vyloučen, posuzuje se, jako by zkoušku vykonal neúspěšně.

(4) Ředitel školy vystaví žákovi, který vykonal úspěšně obě části maturitní zkoušky, vysvědčení o maturitní zkoušce.

(5) Maturitní zkoušku lze vykonal nejpozději do 5 let od úspěšného ukončení posledního ročníku vzdělávání ve střední škole.

(6) Žák, který již získal střední vzdělání s maturitní zkouškou vykonáním maturitní zkoušky podle tohoto zákona nebo podle předchozích právních předpisů, nekoná společnou část maturitní zkoušky.

(7) Žákům náleží 5 vyučovacích dnů volna k přípravě na konání maturitní zkoušky, a to v termínu stanoveném ředitelem školy.

(8) Žáci škol a tříd s vyučovacím jazykem národnostní menšiny mají právo skládat společnou i profilovou část maturitní zkoušky v českém jazyce nebo v jazyce národnostní menšiny s výjimkou zkoušky ze zkušebního předmětu český jazyk a literatura, kterou skládají v českém jazyce.

(9) Odlišným způsobem může být se souhlasem ministerstva ukončováno vzdělávání podle vzdělávacích programů ve vybraných třídách osmiletých nebo šestiletých gymnázií s výukou některých předmětů v cizím jazyce nebo ve školách zřízených na základě mezinárodní smlouvy, popřípadě se souhlasem ministerstva v dalších oborech vzdělání. Tato maturitní zkouška se považuje za maturitní zkoušku podle tohoto zákona, pokud žák vykoná také zkoušku ze zkušebního předmětu český jazyk a literatura společné části maturitní zkoušky.

(10) Žák přestává být žákem školy dnem následujícím po dni, kdy úspěšně vykonal maturitní zkoušku. Nevykonal-li žák jednu nebo obě části maturitní zkoušky v řádném termínu, přestává být žákem školy 30. června roku, v němž měl vzdělávání řádně ukončit.

(11) Ministerstvo stanoví prováděcím právním předpisem

a) termíny, formu, pravidla průběhu a způsob a kritéria hodnocení zkoušek společné části maturitní zkoušky, pravidla průběhu a způsob a kritéria hodnocení zkoušek profilové části maturitní zkoušky, pravidla zadávání a vyhodnocování didaktických testů; nabídku cizích jazyků a nabídku zkušebních předmětů nepovinných zkoušek společné části maturitní zkoušky, pravidla určení nabídky zkoušek profilové části maturitní zkoušky, včetně formy, témat a období konání těchto zkoušek, termíny pro volbu úrovně obtížnosti zkoušek společné části maturitní zkoušky, termíny a pravidla pro konání opravné a náhradní zkoušky, termíny a pravidla pro opakování dílčí zkoušky společné části maturitní zkoušky konané formou písemné práce;

b) postup a termíny přípravy zadání zkoušek společné části maturitní zkoušky, způsob označování

zadání zkoušky společné části maturitní zkoušky nebo jeho části za informaci veřejně nepřístupnou

a postup jejich zveřejňování, okruh osob oprávněných seznamovat se s informacemi veřejně nepřístupnými, pravidla pro přípravu, organizaci a řízení společné a profilové části maturitní zkoušky, zajištění podmínek jejich průběhu a vyhodnocení výsledků, podrobnější vymezení činnosti orgánů a fyzických osob zajišťujících maturitní zkoušky, vymezení předpokladů pro výkon funkce zadavatele, hodnotitele a komisaře, obsah a formu osvědčení k výkonu funkce zadavatele, hodnotitele nebo komisaře, podrobnosti o činnosti zkušební maturitní komise a počtu, výběru a jmenování jejích členů a pravidla a termíny pro jmenování a pravidla pro odměňování předsedů zkušebních maturitních komisí, komisařů, zadavatelů a hodnotitelů;

c) podrobnější pravidla o obsahu, formě, způsobu a termínech podání přihlášky k maturitní, náhradní

nebo opravné zkoušce, o obsahu, termínech, formě a způsobu předávání údajů z těchto přihlášek, o rozsahu, obsahu, způsobu a formě vedení evidencí podle § 80 odst. 1 a 3, o způsobu předávání

dat do těchto evidencí, o způsobu ochrany údajů v nich obsažených a o náležitostech maturitních

protokolů a způsobu jejich zpracování a vydávání;

d) podmínky a způsob konání maturitní zkoušky žáků se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním a cizinců a konání maturitní zkoušky v jazyce národnostní menšiny.

Přezkoumání průběhu a výsledků závěrečné a maturitní zkoušky

§ 82

(1) Každý, kdo konal

a) závěrečnou zkoušku,

b) zkoušku profilové části maturitní zkoušky, nebo

c) dílčí zkoušku společné části maturitní zkoušky formou písemné práce a ústní formou, anebo byl z konání těchto zkoušek vyloučen, může písemně požádat krajský úřad o přezkoumání průběhu

a výsledku této zkoušky nebo rozhodnutí o vyloučení, a to do 8 dnů ode dne, kdy mu byl oznámen výsledek zkoušky nebo kdy mu bylo oznámeno rozhodnutí o vyloučení.

(2) Krajský úřad rozhodne o žádosti podle odstavce 1 ve lhůtě 30 dnů ode dne jejího doručení, a to

tak, že výsledek zkoušky změní, nebo zruší a nařídí opakování zkoušky, pokud zjistí, že při této zkoušce byly porušeny právní předpisy nebo se vyskytly jiné závažné nedostatky, které mohly mít vliv na řádný průběh nebo výsledek zkoušky; v opačném případě výsledek zkoušky potvrdí. Česká školní inspekce a Centrum při plnění úkolů podle § 80 odst. 3 poskytují krajskému úřadu součinnost při posuzování žádosti. Opakování zkoušky s výjimkou dílčí zkoušky společné části maturitní zkoušky konané formou písemné práce se koná nejpozději do 15 dnů ode dne vydání rozhodnutí, a to před zkušební komisí, kterou jmenuje krajský úřad. Opakování dílčí zkoušky společné části maturitní zkoušky konané formou písemné práce se koná v nejbližším možném termínu, který stanoví prováděcí právní předpis.

(3) Každý, kdo konal zkoušku společné části maturitní zkoušky s výjimkou dílčí zkoušky konané formou písemné práce a ústní formou, může písemně požádat ministerstvo do 5 dnů ode dne, kdy mu byl oznámen výsledek zkoušek nebo kdy mu bylo oznámeno rozhodnutí o vyloučení ze zkoušky, o přezkoumání výsledku této zkoušky nebo přezkoumání rozhodnutí o vyloučení ze zkoušky. Ministerstvo žadateli odešle písemné vyrozumění o výsledku přezkoumání nejpozději do 10 dnů ode dne doručení žádosti.

(4) Každý má právo nahlédnout do všech materiálů týkajících se jeho osoby, které mají význam pro rozhodnutí o výsledku zkoušky.

§ 113

Jednotlivá zkouška

(1) V rámci dalšího vzdělávání může každý, kdo získal alespoň základní vzdělání a není žákem střední školy, konat za podmínek stanovených v odstavcích 2 až 7 ve střední nebo vyšší odborné škole jednotlivou zkoušku, která svým obsahem a formou odpovídá závěrečné zkoušce, absolutoriu, zkoušce profilové části maturitní zkoušky z příslušného zkušebního předmětu nebo zkoušce společné části maturitní zkoušky z příslušného zkušebního předmětu, uskutečňované v dané škole.

(2) Jednotlivou zkoušku lze konat na základě přihlášky podané

a) řediteli Centra, pokud uchazeč hodlá konat jednotlivou zkoušku odpovídající obsahem a formou zkoušce společné části maturitní zkoušky;
b) řediteli školy podle odstavce 1 v ostatních případech; ředitel školy sdělí uchazeči písemně nejpozději do 20 dnů po obdržení přihlášky, zda může požadovanou zkoušku konat. Přihláška obsahuje rodné číslo uchazeče, bylo-li mu přiděleno, jinak datum a místo narození.

(3) Na konání, organizaci, průběh a hodnocení jednotlivé zkoušky, která svým obsahem a formou odpovídá

a) závěrečné zkoušce, se obdobně použijí ustanovení tohoto zákona upravující závěrečnou zkoušku,

b) absolutoriu, se obdobně použijí ustanovení tohoto zákona upravující absolutorium,

c) zkoušce maturitní zkoušky, se obdobně použijí ustanovení tohoto zákona upravující maturitní

zkoušku s výjimkou:

1. jmenování předsedy zkušební maturitní komise; předsedu jmenuje v případech podle odstavce

2 písm. a) ředitel Centra, v případech podle odstavce 2 písm. b) je předsedou ředitel školy nebo ředitelem pověřený pedagogický pracovník;

2. termínů konání jednotlivé zkoušky, které v souladu s prováděcím právním předpisem stanovuje

a zveřejňuje v případech podle odstavce 2 písm. a) Centrum a v případech podle odstavce 2 písm. b) ředitel školy.

(4) Jednotlivá zkouška podle odstavce 2 písm. a) se koná ve škole, kterou určí Centrum. Před konáním jednotlivé zkoušky je uchazeč povinen prokázat se řediteli školy průkazem totožnosti opatřeným fotografií. Nepředložení průkazu totožnosti nebo důvodné pochybnosti o totožnosti uchazeče, který jej předkládá, mohou být důvodem pro nepřipuštění uchazeče ke zkoušce.

(5) Pokud se jedná o praktickou zkoušku z odborného výcviku nebo z odborných předmětů závěrečné

zkoušky nebo o zkoušku maturitní zkoušky konanou formou praktické zkoušky, je podmínkou konání jednotlivé zkoušky podle odstavce 1 absolvování praktického vyučování v rozsahu stanoveném

rámčovém vzdělávacím programem. Absolvování praktického vyučování může ředitel školy zčásti nebo zcela prominout, pokud uchazeč prokáže odpovídající praxi v činnosti, která je předmětem praktického vyučování.

(6) Centrum a v případech podle odstavce 2 písm. b) ředitel školy vyrozumí uchazeče o výsledku

jednotlivé zkoušky do 20 pracovních dnů ode dne konání zkoušky.

(7) Pokud uchazeč jednotlivou zkoušku nevykoná úspěšně, může zkoušku opakovat nejvýše dvakrát, a to vždy nejdříve po uplynutí 1 roku od předchozího konání zkoušky. Podmínkou je podání přihlášky podle odstavce 2.

(8) Dokladem o úspěšném vykonání jednotlivé zkoušky je osvědčení o jednotlivé zkoušce, které vydává v případech podle odstavce 2 písm. a) Centrum a v případech podle odstavce 2 písm. b) škola. Úspěšným vykonáním jednotlivé zkoušky se nezíská stupeň vzdělání a v

případě jednotlivé zkoušky zdravotnického oboru vzdělání ani způsobilost k výkonu zdravotnického povolání.

§ 113a

(1) Vykonání jednotlivých zkoušek se poskytuje za úplatu, která je v případě podle § 113 odst. 2 písm. a) příjmem Centra, v ostatních případech příjmem právnické osoby vykonávající činnost školy. Právnická osoba vykonávající činnost školy, v níž se konala zkouška podle § 113 odst. 2 písm. a), má nárok na poskytnutí finančních prostředků ze státního rozpočtu ve výši odpovídající podílu z úplaty za danou zkoušku stanovenému prováděcím právním předpisem.

(2) Ministerstvo stanoví prováděcím právním předpisem pravidla stanovení a zveřejnění termínů konání jednotlivé zkoušky, formu, obsah a termíny podání přihlášky k vykonání jednotlivé zkoušky, formu a obsah dokumentace a osvědčení o vykonání jednotlivé zkoušky, a dále nejvyšší možnou úplatu za zkoušku podle § 113 odst. 2 písm. a), nejvyšší možnou úplatu za zkoušku podle § 113 odst. 2 písm. b) konanou ve škole zřizované státem, krajem, obcí nebo svazkem obcí a podíl z úplaty za zkoušku pro účely poskytnutí finančních prostředků státního rozpočtu právnické osobě vykonávající činnost školy podle odstavce 1 věty druhé.

Vybraná ustanovení novel

Čl. II zákona č. 242/2008 Sb.

Přechodná ustanovení

1. Zkoušku podle § 78 odst. 1 písm. c) až e) zákona č. 561/2004 Sb., ve znění účinném ode dne 1. září 2009, koná žák poprvé v kalendářním roce 2012, a to žák, který má řádně ukončit střední vzdělávání maturitní zkouškou ve školním roce 2011/2012, a žák, který měl řádně ukončit střední vzdělávání maturitní zkouškou ve školním roce 2009/2010 a 2010/2011, pokud bude poprvé konat společnou část maturitní zkoušky v kalendářním roce 2012.

2. Žák, který má řádně ukončit střední vzdělávání maturitní zkouškou ve školním roce 2009/2010 nebo 2010/2011, může konat místo zkoušky z cizího jazyka podle § 78 odst. 1 písm. b) zákona č. 561/2004 Sb., ve znění účinném ode dne 1. září 2009, zkoušku z matematiky podle § 78 odst. 1 písm. c) zákona č. 561/2004 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti čl. I bodu 2 tohoto zákona.

3. Ustanovení § 78 odst. 2 věta třetí zákona č. 561/2004 Sb., ve znění účinném ode dne 1. září 2009, se použije od 1. září 2011.

4. Pro konání maturitní zkoušky ve školním roce 2009/2010 jsou v účinnosti katalogy požadavků ke zkouškám společné části maturitní zkoušky vydané podle dosavadních právních předpisů.

5. Pokud se vzdělávání žáků, kteří mají konat maturitní zkoušku, v souladu s § 185 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb. neuskutečňovalo podle rámcového vzdělávacího programu, určí ředitel školy počet povinných zkoušek profilové části maturitní zkoušky v souladu s § 79

odst. 1 větou první zákona č. 561/2004 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona⁴³

⁴³ MŠMT. *Školský zákon a vyhláška* [online]

PŘÍLOHA č. 4

Přehled vyřešení připomínek a podnětů z MAG 10 MŠMT

Pro doplnění textu uvádím část z *Přehledu podnětů, připomínek a zjištěných problémů v rámci MAG 10 a způsobu jejich vypořádání a řešení*, LOGIKA A TECHNOLOGICKÁ INFRASTRUKTURA (FIN)

Č.	POPIS PROBLÉMU, PODNĚTU, VNĚJŠÍHO PROJEVU CHYBY	IDENTIFIKOVANÉ PŘÍČINY PŘIPOMÍNKY / PROBLÉMU	OPATŘENÍ, NAVRŽENÝ ZPŮSOB ŘEŠENÍ, RESP. ZDŮVODNĚNÍ PROČ NEŘEŠIT
1	Komisaři dostávají dvě hodiny před zahájením administrace zkoušek ve škole upozorňující SMS, na které reagují potvrzením, že jejich účast na administraci zkoušek v dané škole není ohrožena.	učitelé považují tuto formu za nevhodnou	Ranní monitorovací SMSky budou nahrazeny: (1) povinností komisaře přihlásit se každý den ráno dle jednotného zkušební schématu na pracoviště DDT svými přihlašovacími údaji a (2) povinností komisaře v případě ohrožení své účasti bezprostředně SMS/telefonicky kontaktovat řídicí a dohledové centrum (RDC) CZVV.
2	V případech zkušebních míst, kde je zkušební dokumentace uložena ve 2 a více bezpečnostních přepravkách, označit přepravky zřetelně pořadovými čísly.	komplikovaná identifikace přepravky při výběru zkušební dokumentace pro danou zkoušku	Přepravky budou jednoznačně a zřetelně označeny pořadovými symboly.
3	Formuláře záznamů o předání zkušební dokumentace mezi ředitelem, komisařem, zadavatelem a hodnotitelem by měly být v tištěné podobě součástí zásilky se zkušební dokumentací.	některé školy považují vytištění formulářů z centrálního systému za komplikaci	Nadbytečná změna systému; dokumenty jsou k dispozici v IS CERTIS a většina škol považuje jejich následný tisk školou za vhodné řešení.
4	Vyplnit předem pole v protokolech o předání zkušební dokumentace (datum, učebna, název zkoušky).	některé školy považují vyplňování jednoduchých formulářů za komplikaci	Nadbytečná změna systému; řadě škol dosavadní řešení vyhovuje.
5	Na jmenných seznamech žáků s PUP MZ, které si školy tiskly z IS CERTISu, byly chyby v časech začátků zkoušek.	seznamy byly generovány s údaji pro modelové jednotné zkušební schéma a nebyly tudíž zohledněny úpravy zahájení zkoušek pro skupiny žáků s PUP, které se stanovilo až po vyhodnocení přihlášek k MAG'10	Jmenné seznamy žáků pro příslušné zkušební učebny budou generovány až ve chvíli, kdy bude známé jednotné zkušební schéma a budou na nich proto vždy správné časy.

6	První zkouška dle jednotného zkušebního schématu by měla v daném dni začínat nejdříve v 9:00 hod.	větší komfort pro učitele	Výuka běžně začíná před osmou hodinou; posunutí času začátku zkoušek by mělo za následek posunutí konce zkoušek v daném zkušebním dni, což je ze strany škol kvalifikováno jako výrazně větší problém.
7	Bezpečnostní balení se zkušební dokumentací pro každou ze zkušebních učeben rozbalovat již u ředitele (ne tedy až ve zkušební učebně).	větší komfort pro zadavatele (nechtějí řešit problémy před žáky)	Tento návrh je naprosto nepřijatelný, neboť rozbalení (rozpečetění) zkušební dokumentace zkoušky v učebně je zásadním atributem a zárukou ochrany zkušebního tajemství a objektivitu průběhu zkoušky; požadavek byl motivován nezkušeností zadavatele s obsahem dokumentace (MAG'10 byla první zkušenost), tento důvod při ostré maturitě pomine; podpůrným opatřením bude instruktážní video, určené školám k ilustraci procesů.

Zdroj: MŠMT. *Maturitní generálka* [online]

PŘÍLOHA č. 5

Maturitní model

Nová maturitní zkouška se skládá ze dvou částí – společné (státní) a profilové (školní). Aby žák uspěl u maturity, musí úspěšně složit povinné zkoušky obou těchto částí.

V roce 2011 proběhne tzv. náběhová fáze.

ROK	SPOLEČNÁ ČÁST	PROFILOVÁ ČÁST
2011	2 povinné zkoušky: 1. český jazyk a literatura 2. cizí jazyk nebo matematika	2–3 povinné zkoušky - stanoví ředitel školy
	max. 3 nepovinné zkoušky - z nabídky: český jazyk a literatura, cizí jazyk, matematika, občanský a společenskovední základ, biologie, fyzika, chemie, dějepis, zeměpis, dějiny umění	max. 2 nepovinné zkoušky - nabídku stanoví ředitel školy

Související informace:

- Charakteristiku náběhové fáze naleznete v sekci Společná část 2011.
- Informace o profilové části čtete v sekci Profilová část.
- Otázkou neúspěchu v řádném termínu maturitní zkoušky se zabývá sekce Opravné zkoušky.
- Popis jednotlivých zkušebních předmětů najdete v sekci Zkoušky a předměty.

Náběhová fáze

Náběhová fáze obsahuje několik úlev, aby přechod na novou maturitu proběhl plynule a bez větších komplikací a aby všichni zúčastnění snáze přivykli této bezesporu velké změně. Její hlavní výhodou oproti druhé fázi je možnost konat nepovinnou zkoušku z téhož předmětu jako povinnou. Dejme tomu, že si žák chce zvolit vyšší úroveň zkoušky z cizího jazyka, ale při jejím neúspěšném vykonání v rámci povinných zkoušek by neuspěl v celé společné části. Řešením tedy je zvolit u povinné zkoušky základní úroveň a vyšší pak u zkoušky nepovinné, která nemá vliv na to, zda žák u maturitní zkoušky uspěje, či nikoli. Po skončení náběhové fáze již tato možnost nebude – tzn., že žák nebude moci konat nepovinnou zkoušku z téhož předmětu, z něhož konal zkoušku povinnou.

Model 2 + 3 (2 povinné a max. 3 nepovinné zkoušky)

Povinné zkoušky:

1. český jazyk a literatura,
2. cizí jazyk nebo matematika.

Povinné zkoušky koná žák buď v základní, nebo vyšší úrovni obtížnosti dle svého svobodného rozhodnutí. Úroveň volí pro každou zkoušku zvlášť. V případě komplexní zkoušky z českého jazyka a literatury a cizího jazyka se zvolená úroveň vztahuje na všechny tři její dílčí zkoušky (dílčí ústní zkoušku, didaktický test i písemnou práci). Pro úspěšné složení společné části maturitní zkoušky musí uspět u obou povinných zkoušek.

Nepovinné zkoušky

Žák si může (ale nemusí) zvolit maximálně 3 nepovinné zkoušky, a to z nabídky:

- český jazyk a literatura,
- cizí jazyk,
- matematika,
- občanský a společenskovední základ,
- biologie,
- fyzika,
- chemie,
- dějepis,
- zeměpis a
- dějiny umění.

Cizí jazyk u povinných i nepovinných zkoušek nabízí tyto jazyky: anglický, německý, španělský, francouzský a ruský. Při výběru cizího jazyka nehraje roli jeho hodinová dotace při studiu ani to, zda žák studoval daný jazyk jako první nebo druhý. Žák si může dokonce zvolit takový cizí jazyk, který se během studia na své škole neučil. Jedinou podmínkou je, že se tento jazyk na dané škole vyučuje.

Kromě zmíněného cizího jazyka není **volba nepovinných zkoušek** omezena tím, zda se zkušební předměty na škole vyučují. Žák má možnost si vybrat zkušební předmět, z něhož bude konat nepovinnou zkoušku, zcela svobodně bez ohledu na to, jaký obor či typ střední školy studuje. Nepovinné zkoušky (s výjimkou cizích jazyků) neznamenají pro školu žádné nároky na kvalifikaci učitelů, neboť jsou realizovány formou centrálně zadávaných a centrálně vyhodnocovaných testů.

Profilová část

Profilová část je plně v kompetenci ředitele školy.

Skládá se:

- ze 2 nebo 3 povinných zkoušek,
- z možnosti konat až 2 nepovinné zkoušky.

Profilové zkoušky se mohou konat formou:

- písemnou,
- praktické zkoušky,
- ústní zkoušky před zkušební maturitní komisí,
- maturitní práce s obhajobou před zkušební maturitní komisí.

Jedna zkouška může být rovněž **kombinací uvedených forem** (může se skládat z písemné části a z maturitní práce s obhajobou nebo z praktické zkoušky a ústní zkoušky).

Nabídku povinných i nepovinných zkoušek včetně formy, témat a termínů konání určí **ředitel školy podle rámcového a školního vzdělávacího programu**. Skladba i forma profilových zkoušek musí vycházet z **profilu daného studijního oboru**. Rozhodnutí o parametrech profilové části musí ředitel školy zveřejnit nejpozději **12 měsíců** před konáním první profilové zkoušky.

Počet povinných profilových zkoušek stanoví pro každý obor rámcový vzdělávací program (RVP). Do doby, než budou maturovat první žáci, kteří zahájili výuku dle školního vzdělávacího programu (ŠVP), určí jejich počet ředitel školy.

Profilovou část vykoná žák úspěšně tehdy, když uspěje u všech jejích povinných zkoušek. V případě neúspěchu má žák právo na dvě opravné zkoušky z předmětu, z něhož neuspěl. Žák koná opravnou zkoušku vždy pouze z toho předmětu, z něhož neuspěl.

Vzhledem k tomu, že provedení a parametry profilové části maturitní zkoušky jsou plně v kompetenci konkrétních středních škol, bližší informace lze získat výhradně na příslušné střední škole.

Dvě úrovně obtížnosti

Povinné zkoušky společné části maturitní zkoušky jsou připraveny ve dvou úrovních obtížnosti – základní a vyšší.

Obecně platí, že:

1. Dvě úrovně obtížnosti jsou nabízeny:

- v případě povinných zkoušek společné části;
- u nepovinných zkoušek společné části z předmětů, z nichž je možné konat rovněž zkoušku povinnou.

2. Zkoušky základní úrovně obtížnosti:

- ověřují povinné minimum dovedností a znalostí každého maturanta bez ohledu na typ střední školy, obor či formu vzdělávání;
- ověřují v daném předmětu pouze to, co podle platných učebních dokumentů má v rámci svého studia probrat maturující na všech typech středních škol, v jakémkoli oboru a v jakékoli formě studia;
- představuje v daném zkušebním předmětu průnik obsahu vzdělávání všech maturitních oborů.

3. Vyšší úroveň obtížnosti zkoušek:

- je úroveň výběrová a proto nelze očekávat, že na složení této zkoušky své žáky připraví každá škola v každém oboru vzdělávání;
- ověřuje dovednosti a znalosti vlastní zejména těm oborům vzdělávání, z nich se podstatná část žáků úspěšně hlásí ke studiu na vysoké školy;
- je odvozena od požadavků vysokých škol při přijímacích zkouškách.

4. Zkoušky z předmětů, z nichž není možnost konat povinné zkoušky (fyzika, chemie, biologie, dějepis, zeměpis a dějiny umění):

- nejsou nabízeny ve dvou úrovních obtížnosti;
- mají výběrový charakter a mají proto logicky blíže zkouškám vyšší úrovně obtížnosti;
- jsou po stránce obsahu odvozeny od požadavků vysokých škol při přijímacích zkouškách.

5. Volba úrovně obtížnosti zkoušek:

- je svobodnou volbou žáka bez ohledu na typ či obor střední školy;
- v případě komplexních zkoušek z českého jazyka literatury a z cizího jazyka je zároveň volbou obtížnosti všech dílčích zkoušek, tj. dílčí ústní zkoušky, písemné práce i didaktického testu.

6. Volbu úrovně obtížnosti zkoušek:

- provádí žák v rámci přihlášky k maturitní zkoušce;
- může žák v případě opravné zkoušky zvolit odlišně od té, kterou zvolil v řádném termínu zkoušky.

Jak se vyhnout riziku špatné volby úrovně obtížnosti aneb „sázka na jistotu“

V roce 2011 mají žáci možnost zvolit si v rámci povinných zkoušek základní úroveň obtížnosti a zkoušku vyšší úrovně obtížnosti z téhož předmětu složit v rámci nepovinných zkoušek. Platí totiž, že neúspěch u povinných zkoušek znamená neúspěch u maturity, zatímco neúspěch u nepovinných zkoušek nikoli. Tedy sázka na jistotu!

Žáci maturující v roce 2011 budou mít v říjnu 2010 možnost bezprostředně porovnat obě úrovně obtížnosti v rámci tzv. maturitní generálky.

Žákům i jejich učitelům jsou k dispozici ilustrační verze testů a zadání, které mohou významně napovědět, jaké riziko

PŘÍKLAD SÁZKY NA JISTOTU - MATEMATIKA

neúspěchu hrozí v případě volby zkoušek vyšší úrovně obtížnosti.

Uchazečům o studium na střední škole lze doporučit, aby se ve školách informovali, zda studium příslušného oboru vzdělávání v daných předmětech směřuje pouze k základní nebo i vyšší úrovni obtížnosti maturitní zkoušky.

Opravné zkoušky

Pro absolvování maturitní zkoušky (MZ) je podmínkou úspěšné složení společné i profilové části, tzn. úspěšné vykonání všech povinných zkoušek obou částí. V případě komplexních zkoušek to znamená úspěšně ve všech třech dílčích zkouškách (díleční ústní zkouška, písemné práci i didaktickém testu).

Pokud žák neuspěje u jedné nebo více povinných zkoušek v řádném termínu MZ, má možnost konat až dvě opravné zkoušky. Opravnou zkoušku koná žák pouze z těch předmětů, v nichž neuspěl. V případě komplexních zkoušek opravuje všechny tři díleční zkoušky, tedy celou komplexní zkoušku.

Opravné zkoušky společné části lze konat v 5 následujících letech po ukončení studia na střední škole.

Opravné zkoušky z nepovinných předmětů se nekonají! V případě nepovinných zkoušek lze opravnou zkoušku nahradit složením tzv. jednotlivé zkoušky.

Pro opravné zkoušky si může žák zvolit jinou úroveň obtížnosti, než si zvolil v řádném termínu. Pokud tedy konal zkoušku ve vyšší úrovni obtížnosti a neuspěl, může u opravné zkoušky zvolit úroveň základní.

Možné termíny opravných zkoušek společné části jsou buď v září, nebo v jarním termínu následujícího školního roku. Stejně jako v řádném termínu maturitní zkoušky je podmínkou podání přihlášky řediteli příslušné školy, a to:

- **k podzimnímu termínu** do 24. června (ředitel školy zanese do centrálního registru CERMATu do **30. června**),
- **k jarnímu termínu** do 15. listopadu (ředitel školy zanese do centrálního registru CERMATu do **30. listopadu**).

Opravné a náhradní zkoušky se na rozdíl od řádného termínu konají pouze ve vybraných školách (tzv. spádových), tedy nikoli ve všech středních školách. Výjimkou jsou díleční ústní zkoušky z českého jazyka a literatury a cizího jazyka, které koná žák ve škole, kde studoval.

Termín náhradních a opravných zkoušek

Náhradní a opravné zkoušky pro maturanty roku 2011 se konají v měsíci září a říjen (společná i profilová část maturitní zkoušky) následujícího školního roku. Opět se konají podle jednotného zkušebního schématu, který je však stanoven až na základě přihlášek žáků (důvodem je optimalizace časového rozvrhu zkoušek s cílem minimalizovat délku, po kterou se budou na školách konat).

Pozvánku ke konání náhradních a opravných zkoušek obdrží žák v průběhu posledního týdne prázdnin (přípravného týdne) na své „kmenové“ škole. V pozvánce bude uvedeno kam a kdy se má k příslušné zkoušce (zkouškám) dostavit.

Konkrétní termíny konání opravných zkoušek společné i profilové části maturitní zkoušky v roce 2011 budou stanoveny v maturitním kalendáři 2011.⁴⁴

⁴⁴ MŠMT. www.novamaturita.cz [online]

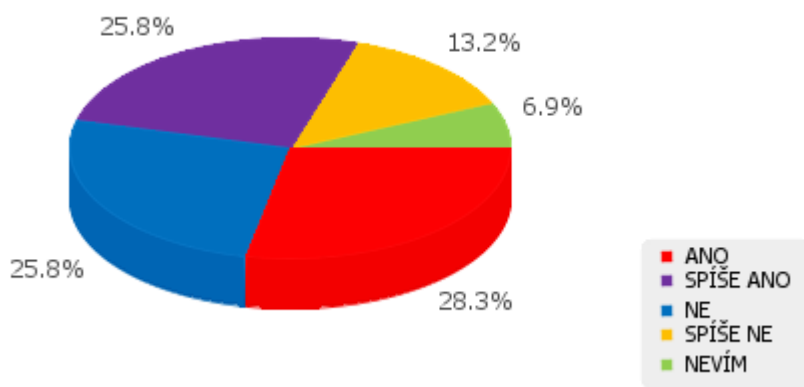
PŘÍLOHA č. 6

Analýza průzkumu veřejného mínění ke státním maturitám

Výsledek hlasování:

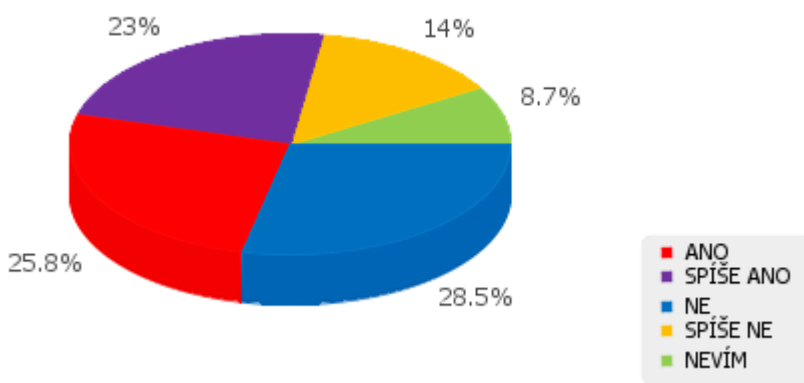
Je podle Vašeho názoru jednotná státní maturita správným krokem k reformě školství?

ANO	28.3%
NE	25.8%
SPÍŠE ANO	25.8%
SPÍŠE NE	13.2%
NEVÍM	6.9%

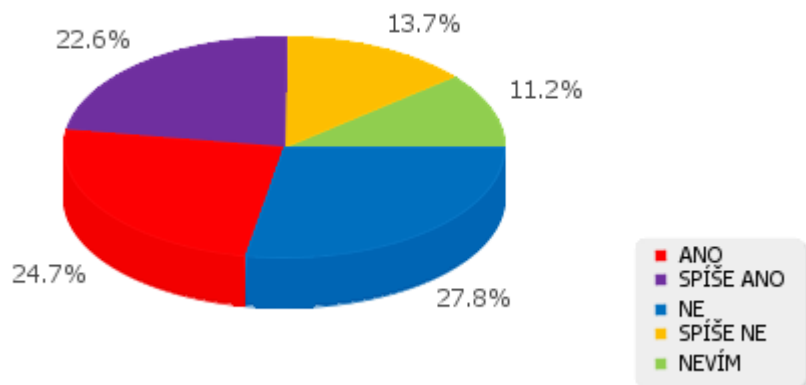
Domníváte se, že jednotná státní maturita zvýší prestiž českého vzdělávání?

NE	28.5%
ANO	25.8%
SPÍŠE ANO	23%
SPÍŠE NE	14%
NEVÍM	8.7%

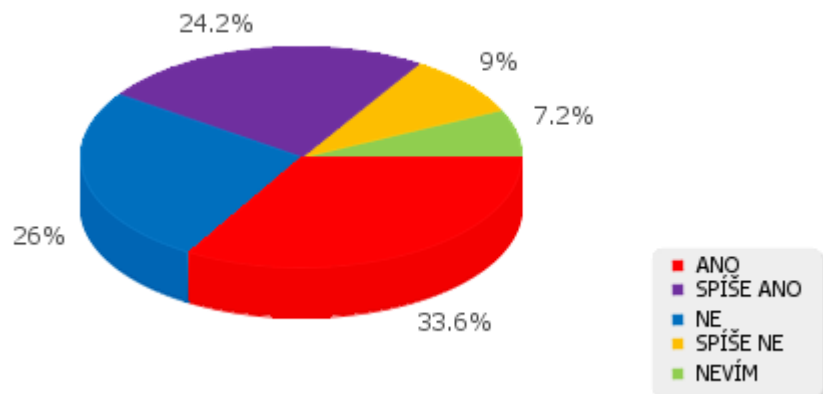
Domníváte se, že státní maturity umožní studentům kvalitnější přípravu na případná další studia?

NE	27.8%
ANO	24.7%
SPÍŠE ANO	22.6%
SPÍŠE NE	13.7%
NEVÍM	11.2%

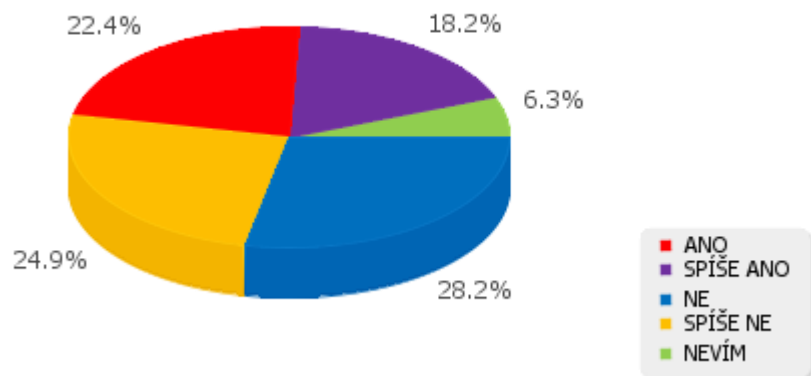
Je podle Vašeho názoru jednotná státní maturita spravedlivým testem vědomostní úrovně všech studentů středních škol?

ANO	33.6%
NE	26%
SPÍŠE ANO	24.2%
SPÍŠE NE	9%
NEVÍM	7.2%

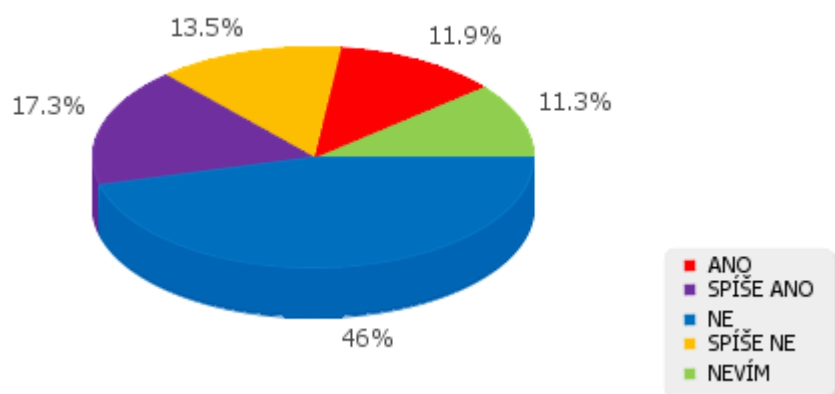
Vnímáte výsledky celostátní generálky státních maturit, kterou neprošla třetina studentů, jako alarmující? Podle vyjádření ministerstva školství však za tímto výsledkem stojí skutečnost, že studenti nemají probranou látku čtvrtého ročníku, nezačali se ještě na maturitu pořádně učit a chybí jim motivace, která přijde na jaře s maturitou naostro. Ministr školství Josef Dobeš proto věří, že zkoušku neudělá nejvýše pětina studentů. Každoročně neprojde sítím stávajících maturitních zkoušek cca 13% studentů.

NE	28.2%
SPÍŠE NE	24.9%
ANO	22.4%
SPÍŠE ANO	18.2%
NEVÍM	6.3%

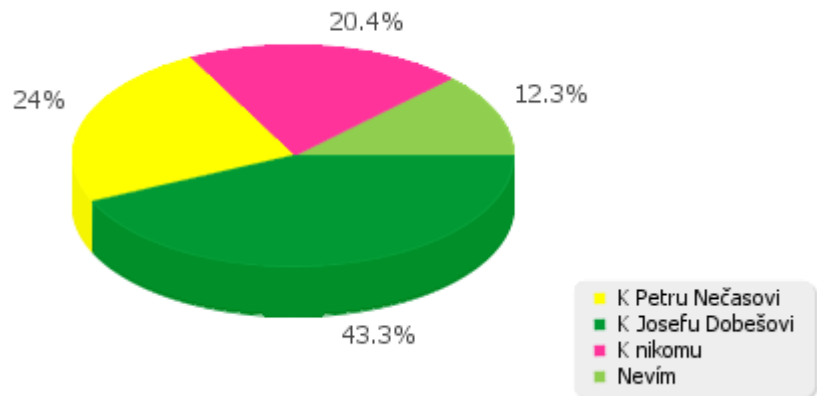
Premiér Petr Nečas v souvislosti s uskutečněnou celostátní generálkou státních maturit prohlásil, že není akceptovatelné, aby najednou z roku na rok nebyla schopna odmaturovat jedna třetina středoškolských studentů. Domníváte se, že jsou obavy premiéra Petra Nečase na místě a státní maturity by měly být méně náročné?

NE	46%
SPÍŠE ANO	17.3%
SPÍŠE NE	13.5%
ANO	11.9%
NEVÍM	11.3%

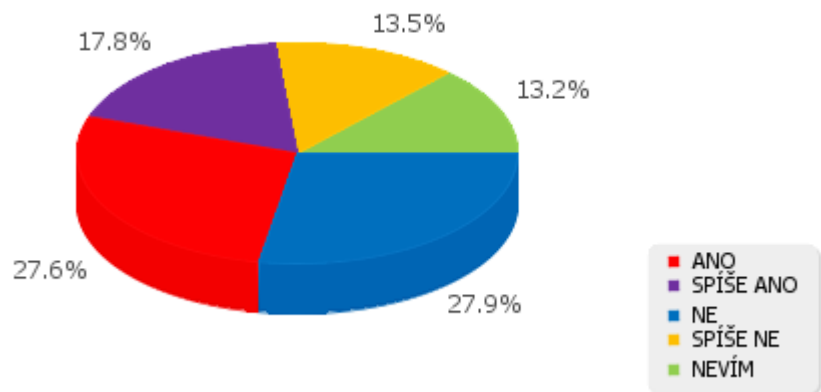
V otázce státních maturit se kloníte spíše k postoji premiéra Petra Nečase, který se obává, že státní maturita je příliš obtížná, anebo k názoru ministra školství Josefa Dobeše, který považuje celostátní generálku státních maturit jako úspěšnou a jak studentům, tak celému vzdělávacímu procesu českého školství prospěšnou?

K Josefu Dobešovi	43.3%
K Petru Nečasovi	24%
K nikomu	20.4%
Nevím	12.3%

Domníváte se, že by měla být státní maturita beze změn naostro spuštěna již příští rok?

NE	27.9%
ANO	27.6%
SPÍŠE ANO	17.8%
SPÍŠE NE	13.5%
NEVÍM	13.2%

Zdroj: SANEP. *Státní maturity*

PŘÍLOHA č. 7

Vzor anketního dotazníku pro průzkum mezi středoškoláky znojemských škol

ANKETA K NOVÝM TZV. STÁTNÍM MATURITÁM			
1. Jsi pro státní maturitu za současných podmínek:	ano	ne	
2. Stručně uveď důvod k odpovědi č. 1:			
3. Jakou formu maturit jsi převážně zvolil:	lehčí	těžší	
4. Proč jsi tuto formu volil – stručně zdůvodni:			
5. Mělo by být k výsledkům státní maturity významně přihlíženo při přijímání na VŠ:	ano	ne	
6. Jak celkově hodnotíš průběh generálky státních maturit:	kladně	záporně	
7. Jaká byla obtížnost testů u generální zkoušky (z tvého pohledu):			
a) z ČJ a L	nízká	střední	vysoká
b) z CJ	nízká	střední	vysoká
c) z MAT	nízká	střední	vysoká
8. Jak hodnotíš náročnost maturitní generálky z hlediska časového harmonogramu:	časově příliš náročná	dostačující	
9. Co považuješ ze svého hlediska za největší nedostatek zavedení nové maturity od roku 2011 – stručně:			
10. Jsi pro zavedení dalšího povinného předmětu od roku 2012 (např. informatika,...):	ano	ne	

Zdroj: Práce autora

PŘÍLOHA č. 8

Model státních maturit ve Slovenské republice

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
SJL		Sj1,Sj2	Sj1,Sj2	Sj1,Sj2	Sj1,Sj2			A, B	A, B	
SJSL					Sj1,Sj2			A, B	A, B	
MJL				Mj1,Mj2	Mj1,Mj2			A, B	A, B	
UJL										
AJ		A1,A2	A1,A2	A1,A2	A1,A2	A, B	A, B	A,B,C	A,B,C	B1, B2
NJ		N2	N1,N2	N1, N2	N1, N2	A, B	A, B	A,B,C	A,B,C	B1, B2
RJ							A, B	A,B,C	A,B,C	B1, B2
FJ		F1					A, B	A,B,C	A,B,C	B1, B2
ŠJ							A, B	A,B,C	A,B,C	B1, B2
TJ							A, B	A,B,C	A,B,C	B1, B2
MA	M1,M2	M1,M2	M1,M2	M1, M2	M1, M2	A, B	A, B	A, B	A, B	
Inf										
F										
Ch										
Bi										
Geo										
D										
Nos										

monitor

generální skúška

maturita

maturita on-line

Zdroj: BRESTOVSKÁ, K., aj. *Vývoj a perspektívy maturitnej skúšky v Slovenskej republike*. s. 15

Z tabulky je přehledně vidět postup inovace maturitní zkoušky na Slovensku. A to na základě rozhodnutí Ministerstva školství SR, kterým byl pověřen *Štátný pedagogický ústav* přípravou nové koncepce maturitní zkoušky ve smyslu schváleného *Národního programu*

výchovy a vzdělávání a projektu Milénium. Součástí byl pak již v roce 1999 první ročník celostátního testování maturantů, který formou externích testů ověřoval stav vědomostí budoucích maturantů z matematiky. Ten ukázal na velké rozdíly ve vědomostech žáků na jednotlivých školách. Proto bylo rozhodnuto, na základě požadavků učitelů, maturitní zkoušky zobjektivnit a to zavedením standardizovaných testů ve všech povinných i nepovinných předmětech. Pozitivní ohlas vedl k dalšímu ověření v projektu MONITOR 2000–2003 a to tak, že přibývalo předmětů a testovaných žáků. V roce 2004 byla provedená generální maturitní zkouška a to z angličtiny, němčina a matematiky a po kladném zhodnocení již byla realizována **od roku 2005 v nové podobě a to externí část a písemná forma interní části maturitní zkoušky z cizích jazyků a matematiky a od roku 2007 také z vyučovacích jazyků (slovenského, maďarského a ukrajinského). V roce 2008 zároveň začal testovací model on-line maturity na 10 vybraných školách. Organizaci maturitní zkoušky upravuje ve SR od roku 2008 nový školský zákon a vyhlášky. Zároveň byla zřízena instituce, která přímo připravuje a řídí průběh externích částí maturitní zkoušky a také písemnou formu interní maturity. Další důležitou změnou bylo zrušení obtížnostních stupňů ve všech předmětech kromě cizích jazyků, kde zůstaly dvě úrovně B1 a B2 a to podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky.**